

C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka
(2)\Olbracht_Ivan-Žalář_nejtemnější.pdb

PDB Name: Zalar nejtemnejsi
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXT
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 2.1.2004
Modification Date: 2.1.2004
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

=====
Ivan Olbracht
ŽALÁŘ NEJTEMNĚJŠÍ
Version: Palm.1.final by Sydney Fox
Corrections: 2
=====

OBSAH
-OSVĚTLENÁ ZAHRAHA
-SKUHRALŮV CITÁT
-PŘÍBĚH TETIČKY EMY
-BUDU TI PŘEDČÍTAT
-OLOVĚNÝ MRAK
-SEDLÁK MACH ÚČTUJE

OSVĚTLENÁ ZAHRAHA

„Počkej, Karlouši, je větrno, utáhnu ti pásku!“ řekla paní Jarmila, když vycházela s mužem z domu.

Komisař Mach se zastavil, sňal klobouk a žena mu opravovala uzel černého hedvábného šátku, jímž měl obvázáno levé oko.

V té chvíli kráčeli mimo po hrboлатém dláždění venkovského náměstí listonoš ještě s jakýmsi mužem.

Listonoš přál šťastný dobrý večer a smekl hluboko úřední čepici.

Druhý jako by se chvíli rozmýšlel; pak přece sáhl po klobouku a neochotně, beze slova jej pozdvihl.

Manželé poděkovali.

Dali se přikrou ulicí dolů.

Byl červencový podvečer.

„Karlouši,“ řekla paní Jarmila, „podívej se, je přece jen chudák a má šest dětí...”

„Myslíš Šimka!”

Šimek byl muž, který prve šel s listonošem.

„Ano. Odvykl jsem si sice již dávno vymlouvat ti něco, co sis jednou vzal do hlavy, ale učiň tentokrát výjimku! Bud milosrdný. Jsi přece dobrý...”

„Aby bylo mezi námi již jasno v té otázce, milenko,“ řekl vážně. „Mám radost, že jsi přijala Šimkovu ženu, když šla prosit za muže, že sis s ní dokonce trochu poplakala - pan berní mne tím ovšem již tak mimochodem rýpl, že se to ve městě vykládá - nenamítám také nic, že jsi jí dala šit spousty prádla, které nepotřebujeme, a že za ni mezi paničkami oroduješ. Víš, že miluji tvé dobré srdce, třebaže mne jim tentokráte trochu desavuuješ. Ale pro Šimka se nedá dělati nic. Kradl a musil pryč. Na tom nemění, kolik má dětí, ani mnoho-li měsíců mu chybí do plné penze. Chci mít v úřadě pořádek a budu jej mít.”

Neodpověděla. Tón jeho hlasu byl příliš určitý. Sklopila jen oči.

Manželé šli zavěšeni dolů ulicí mezi všedními měšťanskými domy a zahrádkami, oba mladí, hezcí, elegantní. On širokoplecí brunet s pevnými rysy v holené tváři; ona měla zlaté vlasy a byla oděna s prostým a nikterak ne maloměstkým vkusem. Potkávali je chodci a pozdravovali je. Bylo vidět, že šťastný dobrý večer, který jim dávali, patří více jí než jemu. Jen jeho černá páska na okujím byla nápadná a ohlíželi se. Co se stalo komisaři Machovi?

„Nezlob se, Karlouši,“ pokoušela se ještě jednou, „ale ještě slovičko o Šimkovi...”

„Ne, Jarmilko. Je opravdu vše marné. Věc je vyřízena a nedá se na ní nic měnit. Co chceš ostatně říci? Že všichni sluhové všech rakouských hejtmanství nahřívají nad svíčkami stará akta, až odskočí kolky, a s kolky pak čachrují? Vím. Ale má-li být zjednána náprava, musí být jednou bezohledně dán výstražný příklad. Bylo to snad kruté, ale je to nutné. Nebo mi chceš připomenout, že jsem postrachem úředníků i sluhů? Nevadí. Ostatně mi ti praktikanti, kteří mě dnes proklínají, budou po letech vděční, že jsem je něčemu naučil. Věc se má tak, Jarmilko: Dali jsme se již jednou do služeb tohoto státu. Zda to bylo správné, o tom konečně možno mít různé názory. Ale jsme úředníky a musíme být dobrými úředníky. Alespoň já jim chci být, jako bych chtěl být dobrým pekařem, kdybych se byl věnoval pekařině. A upřímně

řečeno: Ano, chci dělat kariéru. Že k tomu neužívám nízkých prostředků, víš dobře. Můj šéf na mne žárlí a nenávidí mě ještě více než praktikanti. Ctižádosti, kromě před sebou a tebou, nemám. A abych se snažil ze ziskčnosti, na to jsme oba příliš zámožní. Děje se tak jen pro věc samu. Nikdo mi nesmí vytknout nejmenší poklesek. Nesnesl bych to prostě. Šimkovi není pomoci."

Neřekla již slova.

Městečko se rychle šerilo a v kupeckých krámech rozsvěcovali bleskové petrolejové lampy.

„Či chceš říci, že jsem přece jen darebák?" pravil za chvíli půl žertem.

„Karlouši!"

Komisař se usmál.

„Ostatně možná. Poslyš, jaký jsem měl dnes zajímavý sen! Jel jsem ranním vlakem do Prahy a měl jsem velkou žízeň. Na vřetatském nádraží roznášel pikolík pivo. Podal jsem mu oknem vozu dvacetihaléř a on mi dal skleničku. Chtěl jsem mu dát spropitné, sahám po peněžence, ale nemám ji; hledám po všech kapsách - nic. Byly to mé poslední peníze. Proboha, myslím si, jak se dostanu na Malou Stranu, nezbylo mi ani na elektrickou, mám být v deset hodin na místodržitelství a zmeškám?! To je hloupé! Chci vrátit chlapci pivo a říci si mu o dvacetihaléř, ale stydím se a rozmýšlím se. Ale pikolík se hrabe v drobných peněžích na podnosu a dává mi do nastavené ruky dvacet, čtyřicet, šedesát, osmdesát haléřů. Co to? Sklepníček se patrně spletl, myslil, že jsem mu dal korunu. Musím hoča upozornit, že se mýlí! Přemýšlím o tom, ale neříkám prozatím nic, a pikolík stojí na špičkách před vagónem, v levici drží podnos a pravici mi sází do otevřené dlaně sto, sto dvacet, sto čtyřicet - do zlatky, a já pořád ještě držím. Hoch odchází. Dívám se na peníze. Nutno přece zavolat za chlapcem, že se ošidil, nu ovšemže, je to má neprimativnější povinnost a je již ničemnost, že o tom vůbec uvažuji. Ale jak se dostanu do deseti na místodržitelství? Přijdu pozdě...! Hoch zachází." Komisař se znovu usmál a řekl s jakýmsi veselým údivem: „Co bys tomu řekla: Já jsem si ti ty peníze nechal... Nu vidíš," dodal pak, „Šimek krade ve dne, já v noci, Šimek okrádá stát, já chudé pikolíky. Co o tom soudíš?"

„Co bych soudila? Že je to hloupý sen."

„To si totiž také říkám, ale věc stojí za uvážení. Snad je moje takzvaná korektnost jen plodem dobré výchovy a po léta pěstěné vůle a snad jsem skutečně ve svém podvědomém nitru darebák. Pochybuji velice, že se opravdu poctivým lidem zdává, že šidí vřetatské pikolíky." To bylo řečeno půl vážně, půl žertem.

„Upokoj se," pravila paní Jarmila tímž tónem, „bys mu jistě těch devadesát krejcarů z domova poslal."

„Nnno..." přemýšlel komisař o nově nadhozené možnosti, „já nevím, Jarmilko." A smál se. „Myslím, že bych se již byl styděl."

Mezitím docházeli k cíli své cesty: na dolní náměstí a k hostinci U Tří lip.

Dnes byl pátek a v ten den se scházela do hostinské zahrady úřednická společnost a maloměstská honorace na partii kuželek.

Když přišli komisařovi k zahradní brance, setkali se zde se starým doktorem Hartlem a stavitelem Chaloupeckým.

Pozdravili se a podali si ruce.

„Nu, co je s okem, pane komisaři?" zeptal se doktor Hartl s bodrostí starých lékařů.

„Děkuji. Ještě trochu zlobí, ale lepší se."

„No, ničevó, ničevó, zapař dní pásku sundáme. A vy se, milostpaní, nebojte! Budete mít zase hezkého muže."

„Koulet snad smím?" zeptal se komisař.

„Budete-li v mé partě, pak jen do toho, pane komisaři, ale kdyby takového dřevaře měl získat nepřítel, zakročím energicky."

„Co se vlastně stalo panu okresnímu komisaři?" se zdvořilým zájmem se tázal stavitel.

„U pivovaru dláždí," vysvětloval doktor, „a nějaké nemehlo nemělo nic lepšího na ptáci než stříknout panu komisaři odštěpek čediče do oka. Zdálo se to ze začátku horší, než to je... Nu což, nepůjdeme? Uvnitř je už živo... Prosím, milostpaní!"

Lékař otevřel zahradní branku a paní Jarmila vešla. Za ní doktor jemně posunul vpřed komisaře a potýkal se pak chvíli se stavitelem, houževnatě se bránícím předností.

V zahradě bylo skutečně již rušno, neboť pátek byl slavnostní den. Země byla čistě umetena, kuželníková bouda, vylepená obrázky z ilustrovaných časopisů, ještě vlhká od drhnutí a kuželník byl nově sedlán a posypán. Nesetmělo se posud úplně, ale mezi pní starých kaštanů a lip zářily již do šera se zelených sloupků pečlivě vycíděné petrolejové svítilny a rozlévaly své světlo, v soumraku svátečně jasné, po stolech pokrytých barevnými ubrusy, které měly ještě čerstvé záhyby od žehlení. Sem, k zahradním stolkům, sesedla se většina společnosti: mladší úředníci, otcové rodin, kteří si sem přišli vypít své dávky piva, a několik ctihodných matek s dcerkami na vdávání. Druhá část byla v kuželníkové boudě. Hrál se již. Hrál se „válečná". Koule buchaly o prkno a rachotily v dřevě kuželek. Hráči se smáli a hlučeli a uprostřed nich seděl, s velikou černou tabulí na kolenou, pan geometr, pořadatel hry, vyvolával jmény, zapisoval hody a usmíval se na dívky.

Komisařovi se pozdravili se společností a šli se dát k panu geometrovi zapsat do partie. Paní Jarmila, musila hodit zlatníkem: orel nebo pán. Strana, k níž byl tímto losováním přidělen komisař, přijala nového hráče voláním výborně, protivná strana paní Jarmilu poklonami. Dámy se hlučně ohrazovaly proti podečňování.

Než dojde ve válečné na kulice řada, trvá to vždy dlouho, a komisař Mach šel zatím mezi společnost do zahrady. Paní Jarmila zůstala uvnitř u své přítelkyně paní adjunktové.

Komisař usedl mezi několika debatujícími mladými muži. Otočil se tak, že viděl zahradou do ostře osvětlené kuželníkové boudy. Sledoval rozhovor u stolu i lidí. Rozhovor vedl student ze sousední vsi, který se také v pátek večer přišel pobavit do města, a poněvadž se komisaři zdálo, že se několikrát ohlédl po hráčích v místa, kde seděla jeho žena, hodil po něm několika nelaská výmí pohledy. Ostatně byl ten mladý pán jaksi příliš moudrý na svůj věk!

Mluvil se o události, která tehdy celý kraj neobyčejně zajímala: o miliónovém úpadku největší tkalcovské továrny okresu. Závod musil být zavřen, na tisíc dělníků bylo bez práce, trpěl obchod i živnosti a několik menších textilních firem se octlo v beznadějném postavení. Věc působila trapně. Bankrotář se zúčastnil společenského života městečka, všichni jej osobně znali a většina bavících se zde lidí se víceméně pokládala za jeho dlužníky. Byl členem mnoha spolků; tenisové společnosti dal tovární váleček; ochotníci měli od něho plátno na dekorace; plesové výbory si u něho vypůjčovaly látky na ozdobu sálu; zval na hony, půjčoval rodinám kočár k vyjížděním, jeho zahradník pracoval v zahradě pana okresního hejtmána. Teď byli všichni stísněni a neradi o věci mluvili. Ale společnost byla k nemilému rozhovoru vyprovokována studentem, který továrníka prudce napadal. Někteří mrzutě mlčeli, jiní se ho podrážděně pokoušeli bránit, ale nedovedli říci mnohem více, než že to byl hodný člověk a že za to nemůže.

Když byl o úsudek požádán komisař Mach, byl rád, že si s domýšlivým jinochem může trochu zapolemizovat. Činil tak zdvořile, dokonale formou, ale rozhodně. A kupodivu! On, který se k oblíbenému továrníkovi vždy choval nevlídně a k jeho pokusům o důvěrnost odmítavě, jal se ho nyní hájit. Viděl v pádu textilního závodu jen článek řetězu všeobecné hospodářské krize. Dal se do výkladu. Poněkud zešířila a trochu docentsky, ale projevoval přitom tak zevrubné vědomosti národohospodářské a takovou znalost čísel a detailů politiky zahraniční i domácí, že mladý, vědění chtivý učitel mohl na jeho ústech nechat oči. Společnosti byla tato obrana příjemná, horlivě i zlostně přisvědčovala a student se trochu červenal.

„Pan komisař Mach!“ ozval se náhle z kuželníkové boudy velitelsky hlučný hlas geometrův.

Komisař se zdvihl, aby si odkoulel své tři hody v partii válečné.

Mladý učitel se v tichém nadšení naklonil ke svému sousedu, advokátnímu koncipientovi:

„To je geniální člověk!“

Koncipient chvíli mlčel.

„Kdybys měl pod ním sloužit, byl bys méně nadšen,“ řekl pak.

V kuželníkové boudě bylo mnoho žertů a dívčího smíchu.

Když se komisař Mach shýbal pro kouli, dva berní úředníci za ním na sebe mrkli a kolem rtů jim zahrál úsměv. Věděli, co přijde. Prapodivně koulel komisař Mach. Přehraboval se v truhlíku, tu kouli vzal do ruky, tu kouli, nadhazoval, po-těžkával, zkoušel, která je ta jeho a je-li to skutečně ta pravá. Koulel půl šišato, půl placato, a když si konečně stoupil k prknu, nemohl najít pravý hmat, kroutil koulí, rovnal, dvakrát se shýbl a zase narovnal, klátil dlouho rukou a dlouho mřil. Ale když kouli pustil, letěla sedlaným kuželníkem jako střela a zařádila s rachotem v kuželkách. Nikdo neměl tak prudký hod a chlapec stavěč, když viděl komisaře stát u prkna, vylézal až na kůly, aby ho koule nezabila.

Komisař šel tentokrát „do plných“. Srazil je dvěma hody. Jistě, byl za svůj dobrý výkon pochválen a mladé ženy strany, s kterou hrál, projevíly dokonce jisté nadšení, ale to by bylo u jiného hráče za tak dobrý výkon bývalo rozhodně hlučnější. Hoch postavil kuželky znova a komisař u prkna rovnal, mřil a mřil.

Vtom se stala příhoda, která by u kohokoli jiného zůstala nepovšimnuta, jež však nepovšimnuta nezůstala u komisaře Macha.

Za jeho zády se ve směsici hlasů ozval hlučný tenorový chechtot, v nějž se vmísil ženský smích, zatajovaný nejprve, ale pak vybuchlý celou silou. Smáli se to magistr a paní Jarmila.

Komisař se neohlédl, ale cosi mu zatřálo obočím. Mrštil koulí. Bez míření, nazdařbůh. Pak se obrátil a odcházel.

„Brandejs!“ řekl jeden z berních úředníků. „Pěkné dědictví jste nám tu nechal. Všechny čtyři fanky!“

Ale komisař na žert neodpověděl.

Paní Jarmila se zapálila a přestala se smát. Magistr se řehtal dále. Paní okresní soudcová a paní školní inspektorova na sebe zamžouraly stařeckýma očima. Rozuměly si.

„Pan učitel Marousek!“ volal geometr.

Komisař se vrátil k zahradnímu stolu.

Hovořilo se ještě o úpadku. Student se nehodlal dát, mluvil páté přes deváté, opakoval: „Jak velmi správně pan komisař podotkl,“ a poněvadž bylo v jeho řeči více vášně než argumentů, maloměřšťáci otcové se mu zlomyslně usmívali.

Komisař ho zdvořile poslouchal, ale mlčel. Z kuželníku stále ještě zazníval smích. Jiný než prve, nucený jaksi a uměle udržovaný magistrem. Obě staré dámy se sem podívaly s uštěpačným úsměvem na stažených rtech.

U sloupku, podpírajícího kuželníkovou stříšku, v temném místě zahrady,

kam nedosahoval ani pruh světla lampy nad prknem, ani té nad kuželkami, stál opřen soudní adjunkt se zvěrolékařem.

Mluvíli o finančních věcech, zvěrolékař potřeboval kaventa na směnku, a nechťeli být vyrušováni. Ale i oni si povšimli příhody.

„To je prostě skandál, co ten člověk dělá!“ řekl zlostně soudní adjunkt.

„Každý člověk blázní jinak - říkává jedna moje trochu potrhá sestřenice,“ odpověděl odmítavě zvěrolékař, který se nechtěl dát odvést od původního tématu.

Ale adjunkt se zlobil doopravdy.

„Ať si dělá, kčertu, co chce, ale jak se má člověk chovat k té ubohé paní? Nevšimnete šiji, řekne, zeji celá společnost ignoruje, promluvíte s ní zdvořilé slovíčko, bude na vás půl roku dělat oči jako jed. Vždyť je to prostě komické! Policajt Čermák tuhle vykládal naši služce, že ho viděl v Radnici na dvorečku lézt na okno a dívat se dovnitř. Víte, to o večírku. Vyjde jakoby ven a špehuje, co dělá, když on tam není. Nebo z ničeho nic upustí pod stůl šátek a honem se sehne, aby viděl, nešlape-li mu někdo ženě na nohy. No, řekněte mi?! Inteligentní člověk, takový vzorný úředník, jak je to prostě možné? Celé město se tím baví. Fi!“

„Divný patron! Já raději dále od takových dokonalých lidí. Nu což...“ a zvěrolékař se vrátil ke své směnce.

Paní Jarmila poseděla ještě chvíli ve společnosti a snažila se chovat se co nejpřirozeněji. Pak, když se jí zdálo, že již minula doba nutná k odvrácení pozornosti, řekla paní adjunktové:

„Nevím, je-li moudré, že sedí Karel s chorým okem v chladném vzduchu. Musím se za ním podívat.“
Řekla to hlasitěji, než bylo třeba. Zpozorovala to a trochu se začervenala. Usmála se na paní adjunktovou jako na pozdrav a odkvapila k mužovu stolu. Provázely ji pohledy a útrpné úsměvy matrón. Paní školní inspektorova zhluboka vzdychla, povytáhla bolestně oční víčka a rezignovaně zakývala hlavou.
„Dovolíte, pánové, abych si na okamžik přisedla?“ ptala se paní Jarmila se strojenou živostí.
„Prosím...! Račte...! Bude nám ctí!“ A pání dělali rychle místo.
„Děkuji. Nebudu vás vyrušovat... Chtěla jsem se tě jen zeptat, Karlouši: Jak je ti s okem?“
„Děkuji, dobře.“
„Myslíla jsem si, že snad přece není dobře, sedíš-li na chladném vzduchu.“
„Můžeme jít, přeješ-li si.“
„Ano, byla. bych raději.“
„Půjdeš se rozloučit? Zaplatím zatím.“
„Ano.“
A paní Jarmila odešla týmiž rychlými kroky a s týmž rozpačitým úsměvem, jak přišla.
Komisař zaplatil a požádal advokátního koncipienta, aby za něho dohrál partii. Zítra se vyrovnají.
Paní Jarmila se vrátila, oblečená do žaketu. Rozloučili se. Usmála se ještě jednou směrem ke kuželníkové boudě a komisař v tu stranu smekl klobouk.
Zavěšení vyšli zahradní brankou.
Adjunkt od sloupku za nimi hodil hlavou. Jako by chtěl říci zvěrolékaři: Tak se podívejte! Ale ten máchl jen roztržitě rukou.
Komisařovi šli pustou ulicí nočního městečka k domovu.
Když dospěli na hoření náměstí, otevřel velkým klíčem domovní vrata a rozškrťáváje sirky svítil ženě po schodech.
Služka již spala. Jarmila rozžehla v ložnici lampu s červeným stínidlem a svlékala se. Komisař se posadil na odestlanou manželskou postel. Odkládala části oděvu, přecházela pokojem a jeho oko z kalené oceli se pohybovalo v nehnutém bledém obličejí za ní; kam ona, tam ono.
Jak opírala nohu o sedadlo židle, rozvazujíc botu, pohlédla letmo na muže. Jejich oči se setkaly. Její modré a nepevné v pohledu s jeho šedým okem, mířeným jako hrot šípů.
Nechala, rozvazování, sňala nohu a pomalu, nesměle šla k muži. Sedla si k němu na postel a objala ho nahými pažemi.
„Karlouši!“
Nepohnul sebou.
„Karlouši,“ řekla mu měkce, „nebudu se již nikdy smát, slibuji ti to.“
Jemněji od sebe odsunoval.
„Neodstrkuj mne!“ prosila. „Ty mne již nemáš rád?“
„Svlékej se, Jarmilko! Půjdeme spát. Je již pozdě.“
„Karlouši,“ říkala, „opravdu se již nikdy nebudu smát.“
„Víš velmi dobře, že tu o žádný smích neběží. Nejsem převor trapistického kláštera, abych ti zakazoval smát se. Jde o vážnější věci. Ostatně jsme o tomto tématu mluvili již příliš často.“
Přitiskla se k němu a líbala ho.
„Ano, jsi hezká, vím. Svlékej se!“
Odstrojili se a ulehli. Zhasila lampu.
Položila mu na prsa hlavu.
„Karlouši!“ šeptala.
Nepohnul se a zíral upřeně do tmy.
Pak za chvíli vzal její hlavu a položil ji jemně do podušek.
„Nu, spi, dceruško, spi, je již pozdě!“
„Ano, miláčku,“ řekla unaveně a obrátila se na bok.
„Očičko tě již nebolí?“ zeptala se ještě.
Ale věta byla vyslovena s přemáháním a bylo zřejmé, že odpověď již neslyšela. Usnula.
On nespál.
Mračil se.
Nebudu se již nikdy smát! - mu řekla.
Vždyť je to lež, tato věta, slovo za slovem lež! Což věří, že od ní chce, aby se nesmála? Ne; není hloupá. Proč mu tedy říká takové nepravdivé věci? A neví ani, že jsou nepravdivé!
Komisař Mach sebou zlostně hodil na bok a snažil se usnout. Ale bylo to marné. Zahrada se svítilkami v zeleni stromů a osvětlený kuželník se mu znova zjevovaly.
Kdo je tato žena, s níž žije již dvě léta pod jednou střechou?
Ano! To je právě to, že to neví!
Je dobrá, nebo jen hodná? Je věrná, nebo jen oddaná? Miluje, nebo je jenom něžná?
Ano! To je to právě, že to neví!
A nikdy nevěděl. A ona sama to o sobě také neví a to je ze všeho nejhorší.
Eh! Marné otázky! Stokrát j iž položené a stokrát nerozřešené. Spát, komisaři Machu!
Obrací přikrývku chladnější stranou na tělo, zabořuje hlavu do podušek a snaží se nemyslit. Počítá do sta a zase zpět.
Marné. Do jeho číslic mu zní její smích z kuželníkové boudy. A opět otázky. Dvě léta se jimi už mučí.

Počítat znova! Ale do řady jeho číslic mu vchází stará paní s bílými vlasy a se starostlivým pohledem a čuchá mu jejich řetěz. Komisař ví, že mu jej ničí, ale trpí jí to.

Chuděrka maminka! myslí si. Teprve dlouho po jeho svatbě se mu přiznala, že se o Jarmile a její rodině informovala u soukromého detektivního ústavu. Komisař Mach se tehdy velice smál. Šetná maminka vyhodila pro blaho synovo dvě stovky. Ale informace ústavu - četl ji - byla vzorná a maminčina radost věru za ty dvě stovky stála. Rodina vši vážnosti se těšící, v níž se nikdy neudalo nic, co by budilo pohoršení; otec, rada zemského soudu, byl vzorným úředníkem a požíval za svého života neomezené důvěry a úcty; vdova po něm se věnovala výhradně výchově svých dvou dětí, staršího Josefa, který vystudoval techniku a je nyní ředitelem továrny v Rakovníku, a mladší Jarmily; slečna Jarmila je devatenáctiletá, hezká, pečlivě vychovaná, mluví francouzsky, zná literaturu a hraje na piano, je pilná, mírné povahy, dobročinná, společensky obratná, nikdy neměla známosti a dědila po dědečkovi, trauttmansdorfském lesním správci, 80 000 K; slečna Jarmila je výborná partie, ale prozatím ještě na vdávání nepomýšlí. Ano, hodně se tehdy smál, ale jeho povýšený smích byl velmi zbytečný. Oč byl agent, vyslaný z Prahy na půldenní pátrání do Králové Hradce, chytřejší než on, komisař Mach! Dnes, po dvouletém manželství, neví o zrněčko více, než co se dověděl agent za půl hodiny na berním úřadě, za deset minut u babky ovocnářky na podloubí Jarmilina domu a za čtvrt hodiny od vrchního sklepníka v hotelu, kde obědval.

Komisař Mach, který mívával ve všech svých věcech vždy naprosté jasno, který je ovládal vůlí a formuloval do systémů, nedovede o nejpálčivější otázce života říci více než hokynářka a sklepník! Vždyť neumí ani přesně vyjádřit svůj základní poměr k Jarmile! Miluje ji? Ano, snad ji miluje, snad ji velice miluje, ale rád ji nemá. Neboť jak možno mít rád někoho, koho vůbec neznáme, kdo je snad naším přítelem, ale možná i největším nepřítelem, někoho, koho třeba věčně střežit, stále pozorovat, lstí a násilím z něho dobývat odpovědi na otázky, na které ani on sám sobě nedovede odpovědět?! Hle! V gymnasijských letech si zamiloval komisař Mach císaře Diokleciána, muže velké vůle a provedeního životního plánu. Nestačilo mu, co se o něm dověděl ve škole, chtěl znát všechno, zahloubal se do literatury o tomto dějinném období a neustal, dokud si neosvojil vše, co se o císaři Diokleciánovi vědět dá. Nadšený profesor mu tehdy radil, aby se věnoval historii, ale hned za několik hodin užasl nad tím, jak jen průměrné jsou znalosti Machovy v partiích ostatních. Když byl právníkem, nadchl se pro Justiniana, organizátora a systematika, prostudoval prameny v originálech a uvedl zkušební komisi v údiv vědomostmi. A zde, loket od jeho boku, leží jeho vlastní žena, jejíž dech slyší, a neví oni nic!

Ne! Neví zbla, více, než věděl agent!

V prvním roce manželství slídlil ve skříních a našel mezi prádlem schované psaní bývalého Jarmilina ctitele. Byly to tehdy první slzy v manželství. Psaní neřikalo nic, nedalo se z něho ani vyčísti, je-li odpovědi, či prvním listem, bylo jen sentimentální, hořekovalo nad zhrzenou láskou, přálo štěstí a přísahalo věčnou věrnost v lásce, byť i beznadějně. Co bylo? Nic nebylo, odpřísáhla mu to a přísahala mu na to mnohokrát a s mnohými slzami, znali se jen povrchně ze společnosti, byl do ní zamilován, ale jí byl směšný. Proč mu tedy neřekla o psaní, proč má tajemství před ním, který je k ní vždy poctivý? Jen proto, že mu nechtěla působit nepříjemné chvíle a zarmucovat ho, když ví, jak je žárlivý! Proč tedy nespálila to psaní a ukrývala je v prádle? Aby je mohla potají číst a těšit se jím? Nestačí jí snad silná láska jediného muže a touží být obdivována a milována mnohými? Ne, nic takového, přísahá mu, zapomněla jen ten list v prádelníku, nepřikládá mu vůbec váhy, ani si na něj nevzpomněla, nikdy ho nepročetla, byl jediný a neodpověděla, přísahá, přísahá, a nebude mít již nikdy před mužem tajemství, ani tak bezvýznamných ne.

Jak pravděpodobně to všechno znělo! Pravdě - podobně! Ale jak možno věřit ženě, která má zásadu neříkat věci, které by mohly způsobit nepříjemnou chvíli? A ženě, která nemluví pravdu?

Ano! O tom se přesvědčil několikrát.

Hrávala někdy na ochotnickém jevišti. Při divadelní zkoušce přišel nepozorovaně do sálu a postavil se za kulisy. Po dohrané scéně scházela s partnerem po schůdcích z jeviště do garderoby. „Milostivá paní, jsem nadšen vaším výkonem!“ řekl s neobratnou galantností maloměstský herec, vzal jí ruku a políbil. Zasmála se a ruku mu utrhla. Co na tom bylo? Nic na tom nemusilo být, jako nemusilo být nic na milostném listě a na tom, že se dnes tak srdečně smála vtipům nesympatického, povrchního seladona s obličejem loutky z holičského výkladu. Ale když se jí o příhodě ze schůdků zmínil, zapřela mu vše s tak nevinnou tváří a tak přirozeným smíchem nad podezříváním „s tímto člověkem“, že užasl. A pak to bylo v desítkách drobností. Nějaké malé, zbytečné nákupy to byly, zapomenutá práce, zatajený účet, návštěva u paní adjunktové; ano, vesměs malichernosti, samy o sobě bez významu, jež mohly být snad i jen nedostatkem paměti a zájmu, toliko malou pohodlností, ale jež shrnuty dávaly hroznou skutečnost: nemluví pravdu. A ani o tom nevěděla, že nemluví pravdu. Ale bylo to tím snad méně strašné? Naopak.

A přece ji miluje...! Ano...? Ano, ano, ano!

„Eh!“ protahuje se komisař Mach v křídle, zlobí se a chce již jednou definitivně ukončit tyto noční hovory se sebou samým.

Kutá již zase ve starých ložiscích, v dávno a dávno přebraném šedém šterku, o kterém se již stokrát přesvědčil, že z něho nevytěží nic.

Zlobí se.

Noc rychle plyne. V houšti tmy je možno ne sice ještě rozeznat, ale již alespoň vytušit obrysy okna. Vůbec dnes neusne?

Ale marno se zbaviti myšlenek. Malý náraz stačí, aby se nanovo řítila halda šedého kamení a on, tvrdohlavý těžař, aby do ní opět bořil ruce a rozdíral si je o hrany ostrého šterku.

Pozvedá se na loži a sklání se k ženě.

Cítí, jak mu vane do tváří teplo jejího těla a její vůně. Jejich hlavy jsou vzdáleny sotva na píd'. Ale komisař zírá jen do tmy. Jarmilu nevidí.

„Ano," probleskuje mu hlavou, „věčně do tmy!"
Hledí. A v oku s páskou je táž tma jako v oku zdravém.
„Kdo jsi?" šeptá.
Ale ona odpovídá jen klidným, spokojeným dechem dítěte.
Komisař znova uléhá a převrací se na loži.
Okno zvolna šedne.
Vtom se náhle Jarmila zavrtila v poduškách.
Pozdvihla maličko hlavu.
„Karlouši!?" zašeptala.
Neodpověděl.
„Karlouši...?!" Její hlas zněl posud rozespale. „Ty ještě nespíš?"
Tvářil se, jako by spal.
„Karlouši, ty nespíš, já vím..." Jako by ho prosila o odpověď. Její nahá ruka ho hledala.
„Chceš něco, děvečko?" řekl měkce.
„Proč nespíš, Karlouši?"
„Spím, spím, tys mne jen probudila, spi také!"
Stulila se blíže k němu a objala ho.
„Já nechci. Mám tě tolik ráda!"
Nehýbal se a hleděl ke stropu.
Jarmila se probírala z rozespalosti. Mnula si oči a vjela si rukama do vlasů.
„Je, to je ještě tma," řekla vesele a hned v jedné větě: „vezmeš mne trochu k sobě, vid'?" Její hlas se smál a ona vklouzla pod mužovu příkrývku.
Jala se ho hladit po vlasech a líbat drobnými polibky.
„No, miláčku... no... ty jsi můj... vid'... a již se na mne nehněváš... Jakýpak by to byl život, pořád se na sebe mračit a žárlit jeden na druhého?" Ale říkala to zcela vesele.
„Nějaké jiné téma, Jarmilko!" pravil dutě.
„Ne," stála na svém, „nepovolím, dokud ti takovéhle myšlenky z hlavičky nevyženu. Jak můj můžeš tak ubližovat?! S magistrem Kučerou mne podezřívá! Takový hlupák! Copak mne opravdu považuješ za tak prázdnou?"
„Ne, ne! O něčem jiném!" řekl nervózně, jako by ho ten rozhovor a smích bolely.
„Karlouši, neubližuj mi! Co máš proti mně?"
„Nic... Řekl jsem ti jediné slovo? Hleď, Jarmilko, tolikrát jsme již o tom mluvili! K čemu to?..."
„Ano, tolikrát a všechno marné! Máš právo mi nevěřit!"
„Nevím."
„Aha!" To zaznělo již vážně z Jarmiliných úst. „Oklamala jsem tě někdy?"
„Jarmilko!" prosil.
„Ne. Odpověz!"
Ležel nehnutě.
„Ty pochybuješ o mé lásce?" řekla a v jejím hlase se chvěly slzy.
Díval se na čtyřhran okna šednoucí ve tmě.
„Ne," odpověděl pak, jakoby dojat jejím smutným mlčením.
„Karlouši, proč mne tedy mučíš?"
„Ano, mučím tě... Znáš tě tak málo, to je to, Jarmilko. Co neznám, tomu nemohu věřit. Byl jsem vždy takový. A ty se také málo znáš a nemůžeš mi pomoci. To je to, Jarmilko!... A snad také proto, že jsem zbabělý abojím se o tebe, poněvadž nemám jiného člověka na světě... A když pak přijde nějaká taková hloupost -byla to hloupost dnes, vím vzpomenu si, že tě neznám... nu... nu, a je mi prostě smutno, nic víc. Vždyť jsem ti nic nevytýkal..."
Jarmila plakala.
„Vidíš, vidíš," říkal, „k čemu o tom znova mluvíme?"
Objala pevně muže, jako by u něho hledala, ochrany.
„Karlouši, vždyť já také nemám nikoho na světě než tebe. Proč si ztrpčujeme život, řekni, proč?"
Hleděl před sebe do tmy a hladil jí vlasy.
„Nu... nu..." chlácholil ji.
„Tak strašně tě mám ráda. Nemohu tě mít víc ráda. A nikdo nemůže víc."
„Nu, neplač, neplač," říkal jí něžně.
Její hlava ležela na komisařových prsou dlouho a jeho pohyb po ženiných vlasech se stal mechanickým.
„Nechtělajsi mi věřit, když jsem ti říkal, že je láska neřest... Velká neřest!"
„Ne, Karlouši, ne, neříkej to!"
Okno se vůčihledě rozsvěcovalo. Bylo již možno rozeznat záclony a květiny nameziokní.
Jarmilina ruka se náhle octla v jeho. Stiskl tu měkkou ruku.
„Miluji tě přece, Jarmilo!" zašeptal.
Přitulila se k němu už a on jí stiskl ruku vší silou; jakoby zlostnou silou.
„Miluji tě, Jarmilo!"
Svinula se bolestí toho stisku a rozesmála se.
„Och, och, och... Kar-lou-ši... au...!" a smála se drobounkým smíchem.
Sevřel ji kleštěmi paží a rty vtiskl do jejího krku bolestným polibkem.

Privřela oči a uvolnila údy.

Venku již svítalo jítro a pokoj byl již šerý, když mu pravila:

„Karlouši, je láska neřest?"

Bylo to řečeno sladce a něžně, ale byl v tom přece jen výsměch.

„Je, Jarmilko. Veliká."

„Jdi, ošklivý," řekla, „nemám s tebou," a přesunula se z jeho lože na své.

„Jemine, je již den," volala. „Hleď, naše kytičky. Již ani jediná nekvete, i kamélie odkvětá, to bude smutno v našem bytečku!"

Jarmila ještě usnula.

Ale on jen chvílemi dřímá. Jeho zlé myšlenky byly uspány, ale ne tak, aby nevěděl, že žijí a že se každou chvíli mohou probudit.

Když ráno ubledlý vstával, chodila již ona, svěží a usměvavá, po domácnosti.

„Jejej!? Proč tak brzy?" volala na něho z vedlejšího pokoje. „Je teprve půl sedmé. Zdřímni si ještě půl hodinky!"

„Chci dnes trochu dříve do úřadu."

Přišla k němu a mazlila se s ním.

„Ty, ty!" a hrozila mu prstem.

Při snídání mu pohlédla trochu starostlivě do tváře.

„Karlouši, máš zase začervenalé oko," řekla skoro vyčítavě. „Podívej, podívej!"

„To přejde."

Komisař Mach odešel před půl osmou z domova.

Krátce po osmé přišel zahradnický pomocník s košem fuchsii, begónií a řeřich.

Vzpomněla si, že v noci mluvila o květinách, a pochopila, proč Karel odešel dnes tak časně.

Těšilo ji to.

SKUHRALŮV CITÁT

Doktor Hartl se mylil.

Oční choroba komisařova se za několik dní tak zhoršila, že lékař řekl:

„Začíná se mi to nelíbit. Víte co? Zajedte si do Prahy, pane komisaři!"

A komisař Mach jel. Jarmila ho provázela.

Oční specialista prohlédl nemocného a dal si vyličit příčinu choroby i způsob léčení. Tvářil se velmi vážně.

„Levé oko považuji za neodvratně ztracené," pravil. „Pravé se snad" - to řekl s důrazem - „dá ještě zachránit. K tomu by bylo ovšem potřebí okamžité operace. Radil bych vám k ní. Chcete se jí podrobit?"

„Ano."

Co následovalo, bylo dílem několika málo dní. Vše se udalo tak neuvěřitelně rychle, že v komisaři Machovi, kromě ošklivého pocitu nejistoty a trapné netrpělivosti, nezanechalo ani určitých dojmů.

Pamatoval se na operační sň oční kliniky, operační stůl, množství lesklých nástrojů ve skříních a bíle ustrojených lidí, kteří tu přecházeli. Položili ho, dali mu na obličej vatou s chloroformem a rozkázali mu počítat. Počítal do osmdesáti.

Pak jej přenesli do stinné místnosti a on tam ležel unavený v posteli.

Operace byla provedena. Vyňali mu levé oko. Ale bylo již pozdě. Byl již zachvácen také nerv oka pravého.

Komisař Mach oslepl nadobro.

Ležel v sanatoriu.

Lékaři se pokoušeli neřici odsouzenému plnou pravdu a ponechat mu alespoň pro začátek, než se zotaví, světélko naděje, ale on rozpoznal jejich zbožnou lest a odmítl ji.

Jarmila prožila celé to mučení spolu, pro ni snad krutější než pro něho.

Byla zoufalá. Jako by nechápala a nevěřila. Vždyť teprve několik dní minulo od chvíle, kdy byl zdravý a kdy se bylo všeho spíše nadíti, než že pozbude zraku!? Není možno, že osud v těchto několika dnech rozdrtil vše, co bylo, není prostě možno, že šel jedné hodiny zdravý a nadějný člověk vesele z úřadu domů k obědu a u pivovaru že číhala střepinka čediče, malinká, bezvýznamná, všední, ale právě jemu určená, která zničila zdraví, budoucnost, štěstí a zničila život! Není to všechno sen? Nějaká ukrutná hra, kterou s ní kdosi provádí v pomíjející trest za jakési neznámé její provinění?

Pak se jala obviňovat doktora Hartla a sebe. Hlavně sebe. Ona měla mít tolik rozumu a nevěřit venkovskému lékaři, jí nebylo pranic do kanceláře a úředních

povinností, ona neměla zanedbat tak vážnou věc a měla přinutit muže, aby jel do Prahy hned první den!

Ale on jí pravil:

„Buď silná, Jarmilko! Na věci se nedá nic změnit. Snášej tento osud s tímž klidem, s jakým se já jej pokusím nést. Budu o všem přemýšlet a pohovoříme si pak o tom."

Paní Jarmila, si odvezla z Prahy domů slepého muže. A byt jejich manželství nabyl nové tvárnosti.

Přicházelo mnoho zdvořilých dotazů po zdraví komisařově a také návštěvy. Ale oni děkovali a prosili prozatím za prominutí.

Ve dne bývali doma. Jen večer, j iž za chladu, vycházeli na procházku, ven z městečka, nahoru horskou silnicí k lesu, který voněl a šuměl. Hovořili málo, a když, ne o nemoci. Zнала ho a věděla, že přemýšlí, jak upravit příští život, a že jí sdělí své rozhodnutí.

Ta chvíle přišla.

Jednoho pozdního odpůldne si ji zavolal k sobě.

Seděl na pohovce, mrtvé oči za černými brejlemi a vážnější než kdy jindy.

„Dej mi svou sladkou ručku, Jarmilko!“

A tápal ve vzduchu.

Vložila dlaně do jeho a on si hrál s jejíma rukama, hladil je a líbal.

„Jsi stále tak krásná, jako jsi bývala, vid'?!“

„Ano, jsem stále stejná a pořád tě mám stejně ráda.“

Čelem mu přejel malý mráček.

„Ne, ještě více tě mám ráda.“ Její hlas zněl přesvědčivě. „Nevěřil jsem, že je možno ještě více milovat, než jsem tě milovala.“

„Nu, dosti!“ řekl. „Teď mne polib, Jarmilko! Chci ti něco říci a je mi třeba, abych byl při tom silný. Ale prosím, neodpovídej mi dříve, než skončím, a dej pozor na každé mé slovo!“

Přivinul ji k sobě a vroucně ji políbil na rty.

Sedla si mu k nohám a ruku ponechala v jeho.

„Povídej!“

„Rozejdeme se, Jarmilko! Dáš do pořádku své věci a odjedeš k bratru Josefovi!“

„Karlouši!“ vykřikla; vyskočila, ale on nepustil její ruku a stáhl ji silou zpět ke svým nohám.

„Pst!“ řekl klidně, ale velitelsky. „Slíbila jsi mi, že mě vyslechněš. Můžeš mi pak odpovědět, ale vyslechněš mě!... Dáš tedy do pořádku své věci a odjedeš k Josefovi. O podrobnostech se dohodneme. Rozuměj mi: Není to snad obět', kterou chci přinést já, slepec a mrzák, tobě, zdravé a životaschopné ženě. Ne. Je to obět', kterou žádám já od tebe a o kterou tě prosím ve jménu svého osudu a ve jménu naší lásky...“

„Zase mne mučíš,“ zasténala slabě u jeho nohou.

Ale on jako by neslyšel:

„Chtěl bych mít jazyk apoštolů a chtěl bych znát slovo, které by ti to řeklo. Jarmilko, duše moje, poslechni mne! Jaký to bude život? Peklo, Jarmilo, pochop přece! Víš, že ti nevěřím. Ne své Jarmilce, ale Jarmile ženě že nevěřím. Sstřelil jsem tě jako vězeň svého žalárníka, hlídal jsem každý tvůj pohyb, jako zbabělý pohyby svého nepřítele, každý tvůj pohled a hnutí ruky, a nevěděl jsem nic a nevěřil jsem ti. Teď jsem slepý, Jarmilo. Rozumíš, co to je, chtít hádanku, kterou nebylo možno rozluštit všemi smysly, řešit teď pouze sluchem, zoufat si nad tajemstvím šustotu tvého šatu, vrznutím dveří, barvou tvého hlasu a tichem, které na mne křičí? To jsou muka, Jarmilo. Muka moje a muka tvá, neboť i tobě bude se mnou těžko. Zbav nás jich! Rozejděme se, Jarmilo! Bude ti lépe beze mne a zapomeneš. Také mně bude lépe a také já zapomenu. Najdu si radosti života a dám mu účel. Najdu, ubezpečuji tě. Ale to mohu jen bez tebe. S tebou nic, neboť jsi-li mi po boku, dovedu myslet jen na tebe... Slyšíš mne, Jarmilo?“

Jarmila plakala.

„Ne, ne, neslyším tě a neposlouchám tě. Vím jen, že tě miluji a že od tebe nikdy neodejdu; všude budu s tebou, a utečeš-li mi, půjdu za tebou.“

Objímala mu nohy. Sesunul se a poklekl do tmy k ní. Pevně se objali.

„Jarmilo!“ A jeho hlas se chvěl. „Odejdi!“

„Karlouši!“

„Odejdi!“ šeptal zoufale. „Zapřísahám tě!“

Tak skončila vážná rozmluva, na kterou se tak dlouho připravoval. Ale její osudovosti si byl jen on vědom.

Manželé se nerozešli.

Nový život! To bylo heslo, které ona udala. A do Prahy, kde bude Karlovi lépe než zde, ve venkovské osamělosti!

Přepadla ji náhlá energie.

Odjela do Prahy, najala na Vinohradech byt a teď jezdila zařizovat novou domácnost. Převážela tam sta drobností a milých věcí, jichž nebylo možno svěřit povozníkovi, a služka Andula ji každou chvíli doprovázela na nádraží, obtěžkána krabicemi, košíky a balíky. On k tomu jen mlčky přihlížel. Hospodařil zatím v prázdnícím se bytě s děvčetem, netrpělivě očekávaje Jarmilina návratu. Vracela se usměvavá, rozradostněná vykonanou prací a důležitým úkolem, který jí teď připadl, padávala muži do náručí a říkala: „Počkej, počkej, všechno bude dobré a krásné!“

O obsahu své vážné rozmluvy se již nikdo z nich nezmínil. Jen při odjezdu o něj ještě zavadil slovem.

Na venkovské nádraží se tehdy sešlo mnoho známých rozloučit se. Všichni tito úředníci a měšťané, s kterými se komisařovi stýkali a jejichž poměr k nim byl bůhvíjaký, necítili už nic z té divné směsice závisti, hněvu, strachu, zlomyslnosti a obdivu, ale již jen opravdovou soustrast s osudem člověka, a každý měl potřebu stisknouti komisaři Machovi na rozloučenou ruku, říci mu, teď že je všechno

zapomenuto a že zbývá jen přátelství, a kdyby něco v životě potřeboval, že se může spolehnout. Úředníci přišli v parádě, měšťané ve svátečních úborech. Jarmila dostala mnoho květin a dámy se s ní líbaly.

„Moje drahá, drahá paní komisařova,“ žehнала jí paní školní inspektorova, líbala ji na čelo a mnohokrát jí tiskla ruce. Staré paní kanuly lícemi slzy jako hrachy a brada se jí vraštila.

Komisař byl obklopen muži. Usmíval se.

Pak zapískal a zařinčel vlak. Cestující obecenstvo se hrnulo z perónu.

Ještě jedno vroucí objetí Jarmilino s paní adjunktovou.

A seděli v kupě.

Vlak se hnul.

Když Jarmila odstoupila od okna, uklidnila se a zaklapla za uplakaným kapesníkem zámeček kabelky, a když vlak již daleko za stanicí duněl mezi skalami a tunely na břehu Jizery, řekl jí muž:

„Chybila jsi, Jarmilko. Také já chybuji, že ti povoluji. Mohlo nám být ušetřeno mnoho bolestí. Ale ženy se neumějí dívat

dopředu a chtějí přirozený, zdoluhavý vývoj všeho... Máme tedy hnízdo své dvouleté lásky za sebou! ... A jedeme do Prahy."

Komisařovi Machovi se usadili ve třech pokojích svého nového vinohradského bytu.

Započal nový život. Praktické otázky nové domácnosti byly velmi rychle vyřízeny a vše uvedeno do pevných kolejí. Teď bylo třeba zvyknouti novému.

A komisař Mach zvykal kupodivu rychle. I když nebylo v jeho nitru tolik klidu, kolik ho jevil navenek, přece počínal rozumět, že také slepému je možno žít. Začal chápat krásu zvuku a rozkoš slunečního doteku. Snad jednou pochopí i radost pohybu, ale posud si neosvojil ony tápavé a při zdánlivé nejistotě přece tak obratné posunky slepců a pohybu mu působil obtíže. Ale zvykne si a naučí se, to věděl.

„Mám z tebe ohromnou radost, Karlouši!" říkala mu žena.

Vyvázela ho za pěkných dní drožkou do pražského okolí, vodívala ho do tichých uliček předměstských zákoutí a tam ho učila chodit, obeznamovat se s chodníky, rohy a zvuky ulic, s křižovatkami elektrických drah. Poznala na něm, že si to přál, a věnovala se svému učitelskému úřadu s velkou horlivostí. Snad bude záhodno přiučiti se ještě leccemu jinému, psát a prsty číst písmo slepých, snad by bylo také dobře požádat některého z učitelů Klárova ústavu slepců, který by jistě mohl dát mnoho dobrých rad. Ano, dojistá, říkal, ale teď ještě ne, až jednou později; jeho nervy nejsou ještě dosti pevné, aby snesly důvěrný styk s cizím člověkem. Bude nutno lidem zvykat, je-li třeba žít, ale pro začátek chce jen lidi neznámé a lhostejné.

Vozívala ho tedy za vlažných letních podvečerů na Žofín, Nebozízek a do Stromovky, kde hrávala vojenská kapela. Zas cítil vůni usínajícího listí, vdechoval

večerem chladnoucí vzduch a představoval si, jak v houstnoucím soumraku rozsvěcují na sloupcích mezi stromovými pni zářící lampy, jako tehdy u Tří lip v době jeho posledních zrakových dojmů. Bylo mu celkem příjemně. I ta hlučná muzika, která si všchnu hudbu překládá do šikovatelského tempa, mu byla milá a svým životním barbarstvím mu loudila na rty úsměv. Sedávali s Jarmilou sami u stolu a kolem nich šuměl ruch oživené zahrady. Mnoho hovořila, popisovala mu lidi kolem, toalety sousedek a on si vše představoval. Měl dojem, že je také jí příjemně. Ovšem, neklamal se o příčině toho a měl již svůj názor na to. Jarmila cítí, jak vyrostla, jak nezbytnou se stala jeho životu; tato veselost neprýští z lásky k němu, nýbrž ze sebevědomí. Neví o tom, ženy o takových věcech nepřemýšlejí, není také prozatím třeba říkat jí to a kalit jí radost. Ale byla milá a něžná. „Teď se nikdo nedívá! Stiskni mi rychle ruku, Karlouši, ale hodně, hodně!" říkala.

Doma mu hrávala na piano. Byla dobrou pianistkou a divil se, že to dříve nepozoroval. Ne, sám ji o hru nežádal nikdy, ale přece tlměl netrpělivostí, často zlou, kdy že již cvakne klika pokoje a po koberci zašumí její šat a kdy že se konečně k němu sklóní s polibkem a zašeptá: „Smím ti zahrát, Karlouši?"

Smetana! Dvořák! Grieg!

Harmonie hrají a zvuky zpívají, ne již ve tmě, ale do pestře veselého reje českých vesničanů na návsi pod lipou, nebo v hospodě rozdováděné posvícenským veselím; do tančících kol severských rybářů s oholeným knírem a s podsebitím, ve vířivé točce děvčat v dřeváčcích a s naškrobenými čepci. Harmonie pění, mezi ně zavýskají tóny náspěvů, tanec víří, kolébá se. Je veselo.

Ale to jen někdy.

Jindy je tma a tóny jsou příliš hlučné a prázdné přitom. To proto, že u piana sedí ona. Jak se dívá? Těší ji ještě hrát si na jeho protektorku, či se tváří znuděně a je si vědoma nuceně obětí?... Je to možno vystihnouti ze hry?... Poslouchá napjatě... Těžko!... Ne, vůbec ne!

„Jarmilko!"

Ustala ve hře.

„Přeješ si něco, Karlouši?"

„Jaké máš dnes na sobě šaty? Tu modrou sukničku, vid'?"

„Ano, Karlouši."

Hltal její hlas, snaže se z něho něco vystihnout. Marně.

„Nu, hřej, hřej, děvčecko!"

Tóny se opět potácejí tmou.

Teď se znova spojily v píseň... teď, ano, již zase slyšel.

Cítí, že by mu hudba působila mnoho rozkoše, kdyby ji provozoval někdo jiný, cizí, neznámý člověk, kterého by neznal a neviděl! Ale jak může nutit tuto ženu, aby mu hrála., kdy se jemu líbí a co on chce? Je to násilí. A co on jí za to může dát? On, který nikdy od nikoho nevzal nic zadarmo! Nic jí nemůže dát! A bere od ní almužnu!

Pokojem se zmítá nepříjemná, hlučná, protivná směsice tónů, odráží se s lomozem o strop a čtyři stěny a bije do hlavy.

„Jarmilko!" volá hlučně.

„Nu copak, miláčku? Netěší tě dnes hudba?"

Komisař Mach se zdvihá z pohovky a tápe pokojem k pianu. Zarývá prsty do ženiných vlasů a drtí je mezi klouby. V dlaních cítí vlahé teplo její hlavy.

„Nu copak?"

„Jsi krásná, vid'," praví skoro tvrdě.

Ona se drobounce směje.

„Ano. Snad. Ale copak na tom záleží?" odpovídá.

Klade mu na prsa hlavu a on podle zvuku hlasu poznává, že se k němu dívá vzhůru.

„Víš, budu stará babička," laská se s ním, „plná vrásek, bezzubá a s červenýma očima, víš, jako u nás v Hradci babička ovocnářka na podloubí, a budu šeredná. Ale budeme se mít pořád velice rádi, poněvadž o tom nebudeš vědět, a pro

tebe budu vždycky taková, jaká jsem tenkrát dávno bývala. A to bude krásné. A nikdy tě nenechám odejít, nikdy, i kdybys mne od sebe vyháněl a kdybys mne pral a... a... ty, můj, můj...!"

Jarmila hladí muže po ruce a on tiskne její hlavu k prsům. Tiskne ji, ale přece si myslí:

Hle, krásná lež, ale přece lež! Hle, poezie! Hle, láska žen ke lži a poezii!

„Nic mi neřekneš, Karlouši?... Opravdu nic?"

„Miluj i tě."

„Nu... však jsem na to čekala."

Líbá mužovu ruku, která ji svírá.

„Tebe dnes piano nebaví, vid'?' Budu ti něco číst, nechtěl bys?"

Ne, ani to nechtěl.

Jsou často celé dny, že se mu ničeho nechce, že se mu protíví její péče a dráždí ho její něha, že nechce nic, nic, jen klid a pokoj. Proč mu například předčítá Čechovovy humoresky, Haška, Averběnka, a Twaina? Kdo jí řekl, že se mají nemocným předčítat veselé věci? Byl to jen lékař, který jí tak poradil? A jak přišla na Averběnka, kterého předtím nikdy neznala?

Ano, jsou to někdy celé dny. A v jejich zamyšlení se přistihuje i při slabošské touze, aby vše bylo tak, jak ona si přeje a věří, a nikoli tak, jak on ví, že to bude. Bojí se svých zlých myšlenek, oddaluje je a zatlačuje kamsi do kouta, ale ví o nich, že přijdou, že se jednoho dne po nějakém malém nárazu zase šterková halda sesune a bude ho bít. A to je velmi zlé, že se bojí něčeho, co přijít musí.

To bylo za takového ošklivě dusného dne:

Seděl na pohovce, ruce měl založeny na prsou, bradu v límci a mlčel. Odmítl hudbu, odmítl četbu, odmítl procházku.

Jarmila přechází domácností. Jde každou chvíli tiše pokojem, aby se

podívala, co dělá Karel, a aby mohl říci, kdyby si snad něco přál. Ale on se nehýbe. Jarmila usedá ke stolu a píše psaní. Pero škrtá po papíře.

„Nu pověz přece, Karlouši: Nač myslíš?"

Zatrpkle se usmívá:

„Pamatuješ se na toho protivného slepého žebráka, sedal vždycky se ženou na mostě přes Jizeru a bylo ho vidět v okrese všude, kde byla pout' nebo výroční trh!? Takový hranatý chlap a žena taková tlustá a naditá!?"

„Ovšem, že se pamatuji."

„Jak to skuhral celý den...? „Ach, dobrodinečkové moji, od narození jsem slepotou stížený, světla, božího nevidím! Slepota je žalář nejhorší, žalář nejtemnější! Smilujte se, pro Krista věčného! Podarujte nešťastného boží almužníčkou! Pán Bůh vám to vynahradí tisíckrát!" Jak mi byl protivný ten kňouravý strýc se svou naučenou říkačkou, kterou mlel pořád do repetice...! Hehe! A vida! Měl životní úkol a nebylo mu ze života k zešílení. Vyžebraval si jměníčko, chytrák. Měl prý čtyři zdravé děti a v Loukově chalupu. A pil. Měl ještě jednu říkačku: „Manželko moje milá, pro lásku boží tebe prosím, přines mi vody ke rtu svažení. Žízeň mě trápí. Nic ty se o mě nestrachuj, dobrodinečkové moji slepce neopustí." A začal hned zase odříkávali tu první. A tlustá žena běhala celý den s hliněným hrnečkem pro kořalku anýzku a šibal býval kvečer tak opilý, že ho ani se země zdvihnout nemohla... Velký chytrák! Je to výhoda, když člověk umí alespoň pít."

„Ano, byl to nemilý člověk," řekla rychle Jarmila. „A zlý. Pral ženu. Jednou navečer jsme šly s paní adjunktovou bořkovskou pěšinou a vedle cesty seděli oni. Bylo mezi námi stromoví a neviděli nás. Měli na zemi rozprostřený velký červený šátek plničky krejcarů a pětníků a počítali je. Dostali se nějak do sebe, byl opilý, a jak tak seděl, chytil ženu za vlasy, přitáhl si ji k sobě a tloukl ji pěstí do hlavy. Ona mu nadávala a škrábala ho. Oškliví lidé to byli."

Ale on řekl:

„Ty jsi byla někdy večer s paní adjunktovou na procházce po bořkovské pěšině? Říkala jsi mi přece o každém svém kroku, ale o tom jsi mi nikdy nevypravovala.."

„Ale ano, vypravovala, zapomněl jsi jen na to."

Zdálo se mu, že její věta vyzněla příliš rychle a se špatně předstíranou jistotou.

„Nevypravovala!" chtělo se mu na ni vykřiknout, ale zadusil výkřik v hrdle. Tvářil se klidně.

Kdo bydlil v Bořkově? - vířilo mu hlavou... A co tam dělaly ty ženy?

Jarmila cosi vypravuje, ale on neposlouchá.

Kdo to bydlil jenom v Bořkově...? Marně vzpomíná...

Jarmila mluví, ale on slyší jen její hlas, a slovům nerozumí.

Ach! - probleskuje mu hlavou. Ten student, moderní filolog, tam bydlí! Dobře! Ten student, se kterým tehdy večer u Tří lip debatoval o zbankrotěném

továrníkovi. A zase se chtělo komisaři Machovi vykřiknout.

Ne...! Nebude křičet...! Co na tom všem záleží? Vždyť je slepý! Slepý... Slepota je žalář nejhorší, pro Krista věčného, smilujte se, dobrodinečkové moji... Chce se mu smát, vyskočit z pohovky, chytil se za hlavu a smát se.

Sed', mrzáku! - říká si však a praví:

„Přeslechl jsem tě, co jsi vypravovala, Jarmilko."

Stálo to velké napětí vůle, aby vyslovil větu tak klidně, jak ji řekl.

Jarmila vypravuje znova, jak se setkaly na náměstí s paní adjunktovou... a komisař Mach již zase neposlouchá.

Slepota je žalář nejtemnější - víří mu s Jarmilinými slovy hlavou a: Sed', sed', sed'!

Jednoho odpůldne řekl ženě:

„Chtěl bych se dnes projít. Ale s Andulou. Nepůjčila bys mi ji?"

„Proč s Andulou?"

„Nu, nezlob se, byl bych dnes rád sám. A to s tebou nemohu, vždy víš. Ani tobě nebude škodit, odpočineš-li si chvilku ode mne.“

„Andula nemůže. Je špinavá z kuchyně. Půjdu sama, Karlouši, a nepřeješ-li si, ani na tebe nepromluví. S Andulou tě nepustím. Sama, blázen, potřebuje někoho, kdo by ji držel za sukně, aby si na schodech nesrazila vaz.“

„Nu, půjč mi Andulu! Skutečně mi to bude dnes milejší. A pak bych rád, abys odpověděla Josefovi na psaní. Odkládáme s tím již dlouho.“

Přeli se ještě chvíli. A pak šel komisař přece s Andulou.

Jde s děvčetem dolů Ječnou ulicí.

Drží se levicí jejího ramene, pravici jaksi nepřírozeně skrčenou, aby se jí mohl každým okamžikem bránit proti nárazu s kroky, které jdou za ním nebo před ním. Osvojuje si poněmáhle krok slepých. Zvuky chodníku ho již nenaplní neklidem, když se blíží, nechytá se křečovitě paže průvodkyně, ale obranné držení ruky mu z bývalé nejistoty zbylo přece.

Ulicí jede s řinkotem a zvoněním vůz elektrické dráhy. Dmčí po kolejích směrem ke Karlovu náměstí. Předjíždí komisaře, hluk se vzdaluje a tichne. Kroky kolem něho klapou po chodníku. Teď jakýsi vozík velice hrčí po hrbolatém dláždění a kuň rychle klusá. Vzduch teple zavoněl pekařským krámem. Dobře! Ještě dvacet kroků a přijde na roh a bude třeba učinit krůček z chodníku dolů na ulici.

Myslí na ženu. Dovede se již oddávat myšlenkám i v chůzi.

Těžký život s ním má Jarmila. Život se slepcem, který ji mučí. Proč ji mučí? Nu ano, ano, to jsou staré bolesti. Jímá ho náhlá něha k ní, která je také hrdinkou, a chce se mu ukázat jí nějak tuto něhu.

„Copak bychom měli přinést milostpaní, Andulo?“

„No, koupej i něco, milostpane!“

„Co byste tak myslila?“

„No, třeba něco od zlata.“

„Ale co?“

„Já bych něco věděla. Tuhle, když jsme šly nakoupit, prohlížela si milostpaní ve výkladu jehlici do klobouku. Moc dlouho tam stála a říkala, zeje překrásná a že by jí jistě do toho nového klobouku slušela... No, moje gusto by to nebylo.“

„Kde to bylo?“

„To jsme již přešli. Tamhle výše.“

„Vraťme se tam! Poznáte tu jehlici?“

„No bože! Vždyť je ve výkladu.“

Koupil v zlatnickém krámu jehlici. Byla drahá, ale měl u sebe náhodou peníze, ráno přišel listonoš s penzí, Jarmila nebyla doma a on peníze přejal.

Pak sešli s Andulou dolů na Karlovo náměstí. Vyhledali si slunnou lavičku a usedli.

Mlčeli. Andula sebou trochu vrtěla, bylo zřejmé, že se nudí, ale sama se rozhovět si netroufala. Zpovzdálí k nim doléhal hřmot ulice. V písku sadových cestiček chodili lidé, muži a ženy, a písek chrastil. Někteří šli rychle, jako za určitým cílem, jiní volnou procházkou. Opodál si hrály děti. Komisař poslouchal. Nedovedl, jako slepí od narození, utvářet si dojmy jen z doteku, zvuku a vůně; posud spojoval všechny vjemy se zrakovými představami. A tak si kreslil lidi, kteří přecházeli kolem, a hádal. Chtělo se mu zeptat se, vydal-li tento vrzavý zvuk ruční koš a nebyl-li to snad pekařský dělník, jenž přešel právě kolem; zda to po pěšince zašuměla hedvábnou spodničkou mladá koketní maminka s děckem, nebo zda to šla s vnučetem stará dáma v sukni ze starodávného hedvábí. Ale neptal se. Znal ošklivou mnohomluvnost osleplých a chtěl se jí vystříhat.

Pak zapomněl na Andulu i lidi okolo a cele se oddal rozkoši slunce. Dnes byla asi obloha modrá, bez mráčku, nebo jen s bílými beránky a vše zalito jasně. Celé město asi svítí žářem, hroty pražských věží hoří a cestičky sadu se blyští křemenitými pískovými zrny. Slunce je krásné! Slunce je dobré! Jeho paprsky padají komisaři na obnaženou hlavu, hladí mu čelo a tváře a lechtají ho teplem na ruku. Slunce uklidňuje. Hle, slunce má vůni a chuť! Nikdo by mu to neuvěřil, ale je tomu tak, i chuť má a možno ji cítit, když se pootevrou ústa a paprsky se převalují po jazyku a pohazují na rtech jako dobré víno. Jaká slova by pro to našel, kdyby to chtěl někomu vylíčit? Není pro to slov! Slova si vymýšleli lidé, kteří vidí, a cítí tedy zcela jinak.

Komisaři Machovi je mílo, klidno, snad i dobře. To asi proto, že vedle něho sedí lhostejná Andula. Že je možno oddati se doteku, vůni a chuti slunce, že netřeba přemýšlet, zda se Andula nudí či nenudí, co dělá a kam se dívá, že není nutno hádat z jejího hlasu, co se děje v její duši.

Hle, již zase myslí na ni! Všechny cesty vedou k ní!

A ve chvíli, kdy si to uvědomuje, vidí, že slunce již není ani dobré, ani krásné.

Pojednou se mu zdá, že se Andula vrtí a že dokonce potlačuje chichot.

„Čemu se smějete, Andulo?“ ptá se určitě, aby v ní vzbudil zdání, že to ví jistě.

„I vždyť se nesměju, milostpane!“

Ne? Mýlil se tedy. Co na tom? Čert vezmi Andulu! A komisař Mach se znova rozkládá na slunci, vystavuje mu tváře, krk a dlaně a snaží se opět nalézt jeho ztracenou chuť a vůni.

Ale ne! Andula se přece jen směje! Zlobí ho, že zapírá.

„Proč se smějete, Andulo?“

„Jistojistotně se nesměju, milostpane!“

„Povězte!“ Říká to mírně.

„Opravdu ne!“

„Nu povězte, Andulo! Podívejte, jinak si budu myslet, že se smějete mně.“

Hle, jak ponížene mluví s Andulou, s hloupou Andulou, kterou znal jako malou žábu a přivezl si ji od matky do mladého manželství!

A ta Andula teď propuká v hlasitý smích.

„Nu?“

„Ale nic.“

„Nu bude to, Andulo?“

„Ale, tamhle sedí jeden voják od pekařů a posílá mi pořád hubičky.“

Andula se chechtá. Drží se oběma rukama za nos a za oči a řehťá se. Také komisař Mach se rozesmává.

„No, to je toho!“ praví.

Ale náhle se mu celá ta věc obrací a on ji vidí z jiné stránky. Čelem mu přejíždí mrak. Je to drzost vlastně! Co si lidé nedovolí k slepci! Odvážil by se toho voják vůči komukoli jinému?

A myšlenky se stávají horšími.

Jestlipak také Jarmile posílají vojáci od pekařů hubičky? Ve tmě kolem něho se může dít vše, a on neví nic! Ne, vojáci od pekařů snad ne a hubičky přímo snad také ne, ale což to musí být právě voják a hubička? A konečně proč i to ne? Myšlenky se valí překotem a srdce se rozbuchává.

Její záliba ve večerních vojenských koncertech! Aj! Jak to, že si toho ještě nepovšiml? Jarmila mu popisuje lidi, kteří sedí kolem nich, ale mluvívá vždy jen o ženách, občanech a dětech! A na vojenských koncertech bývá přece spousta důstojníků?!

A teď přišla myšlenka, která uhodila a zapálila:

A co se děje doma teď?

Komisař vyskakuje z lavičky. Slyší srdce bít až v krku.

„Domů, Andulo!“

Chytá se Anduly a spěchá sadem. Děvče mu sotva stačí a on ji vleče za sebou. Tatam je nejistota, tatam bázeň před nárazem. Ale i ten spěch je mu pomalý.

„Běžte pro drožku, Andulo!“

Andula jde a on, opíraje se o strom, čeká rozčileně na kraji sadu.

Drožka hrčí kolem..

Ne. To není ještě ta pravá.

A pak přejelo ještě několik jiných, které stupňovaly jeho vzrušení.

Konečně!

Andula pomáhá komisaři do vozu.

„Pojďte, Andulo!“ volá na, ni, ale hned si to rozmýšlí: „Ne, jděte pěšky, pojedu sám. Dejte mi klíče!“ A volá na kočího:

„Korunní 54! Ale jedte rychle!“

Drožka drkotá vzhůru Ječnou ulicí.

Jede skutečně rychle. Drožkářský koník klusá.

Komisař Mach netrpělivě poposedává na poduškách. Tma, tma a v duši nic než palčivá netrpělivost být již doma. Cesta se mu obyčejně zdává delší, než ve skutečnosti je, ví to ze zkušenosti a nutí se do trpělivosti, ale drožka drkotá, drkotá a kobylka klusá, klusá a jemu připadá, že již dávno musili minout jeho ulici a že jsou již kdesi u vodárny.

„Korunní 54. Slyšel jste přece dobře?“ volá na kočího.

„Ano. Ale ještě nejsme na Komenského... Oni ráčejí nevidět?“ dodává drožkář důvěrně.

Neodpovídá.

A kola hrčí a podkůvky klapou..., a tma. Vůz se konečně zastavil.

Vystupuje sám, nečekaje, až mu kočí pomůže. Hledá v kapse peníze a nahmatává pětikorunu.

„Nemám zpět. Doběhnu do trafiky rozměnit,“ praví drožkář.

„Není třeba.“

„Děkuji uctivě, milostpane. Mám prosím zavolat domovníka, aby jich dovedl?“

„Ne,“ odpovídá nevrle. „Doprovodte mne jen k domovním vratům.“

Drožkář zavádí komisaře do síně a klade mu ruku na zábradlí schodů. Pak odchází.

Komisař Mach je sám se svým rozechvělým nitrem a ve své tmě. Ještě nikdy nebyl tak sám. Také ještě nikdy sám nešel po schodech.

Cítí nejistotu. Ale není vyhnutí. Třeba jednat. A třeba jednat rychle a tiše. Neboť to je hlavní.

Jde. Po prvních neurčitých krocích jde rychle a pevně. V prvním patře klopýtá, domnívaje se, že přijde ještě schod, ale přešel bez úrazu chodbou a vystoupil také do druhého poschodí. Nepotkal nikoho. To byla výhoda. Je tedy doma!

Nahmatává dveře bytu.

Teď jen tiše, tiše!

Sune opatrně klíč do dírky. Pomalu, pomaličku klíčem otáčí, přidržuje jej

oběma dlaněmi, aby zámek náhle neklapl. Podařilo se to. Ani zvuku nevydal. Teď otevřít dveře! Ani ony nezaskřípely, jak je vypočítaným a prudkým trhnutím náraz otevřel, aby se vyhnul dlouhému zavrnutí.

Stojí v předsíni.

Napjatě poslouchá... Čeká.

Ticho.

Tápe opatrně po předmětech, dotýká se jich jen konečky prstů, aby ho zvukem neprozradily, a jeho kroky jsou kroky nočního zloděje, každý několikrát zkoušený a několikrát odvolaný v strachu, aby nevrzlo prkno, na které stoupá. Trvá

dlouho tato namáhavá cesta.

Konečně dochází ke kuchyňským dveřím a nahmatává jejich pažení. Klade na ně zlehka ucho.

V kuchyni tikají plechové hodiny. Jinak je tam ticho. Ticho stejně trapné jako v předsíni a v celém domě.

Nic.

Stlačuje dlaněmi neslyšitelně kliku a otevírá kuchyňské dveře tímž prudkým trhnutím jako prve v předsíni. Nikdo tam není. Jen vůně po jídlech mu zavanula vstříc. Čeká. Zakašle maličko, že by to musil slyšet, kdo by tu byl... nic. Hodiny plechově tikají... Tma.

Vychází znova do předsíně a plíží se touž zdoluhavou a opatrnou cestou ke dveřím salónu. Také tam tikají hodiny, ale jinak: vážně a táhle, hlubokým zvukem. Bere za kliku a vchází do pokoje s chladnými vůněmi málo obývaných místností. Sahá na pohovku a křesla. Bez naděje v úspěch, ale činí tak přece. Ostatně ani neočekával, že zastihne Jarmilu v kuchyni nebo v salóně, ale i sem se bylo třeba podívat. Jarmila - sama Jarmila? - musí být v jídelně nebo - v ložnici...! A není-lianitam...?

Do jídelny vedou třetí dveře z předsíně. Za jídelnou je ložnice.

Jde tedy ke třetím dveřím. Zase poslouchá. Zas opatrně stiská kliku a otvírá... Prázdnost...

Kde je Jarmila...?!

Jen ložnice již zbývá!

Při její představě se mu rozbušilo srdce.

Přechází po špičkách koberce jídelny, zachycuje se předmětů zde dobře známých, vše se zvýšenou opatrností. Klade ucho ke dveřím ložnice.

Ticho, ticho, ticho! Ve vymřelém bytě není kromě tlukotu vlastního srdce slyšet jediného zvuku. Ticho. Co je to? Není Jarmila doma? A ne-li, kde je...?

Otevřel prudce dveře.

„Karlouši!“ zazněl mu v ústřety výkřik překvapený a radostný zároveň a v příštím okamžiku ho sevřelo měkké objetí a polibky mu pokryly tváře a ústa.

„Miláčku! Ty jsi už přišel? Jak jsi hodný!“

Ne! To nebyla přetvářka!

„A kde máš Andulu?“

„Přijel jsem drožkou. Andula, přijde.“

„Proč j si přijel sám...? Nebylo ti snad dobře?“ ptala se starostlivě a udiveně zároveň.

„Ne, je mi dobře. Chtěl jsem to jen jednou zkusit sám.“

„A kdo tě vyvedl po schodech?“

Otázky se sypaly a komisař Mach odpovídal, jak nejlépe dovedl.

A když ho pak žena odvedla do jídelny a sama odskočila do kuchyně, postavil se doprostřed pokoje, ruce v kapsách, a obličej mu stáhl ošklivý úšklebek nad sebou samým.

Pak nahmatal v kapse jehlici, dar Jarmile.

Otevřel zásuvku stolu a jehlici hodil tam.

Jak žebrácký úplatek!

Popošel k oknu a položil horké čelo na chladicí tabulku.

Ne, patrně zde nebyl nikdo.

PŘÍBĚH TETIČKY EMY

Patrně!

Toto slůvko bylo zlým objevem onoho dne.

Není již jistoty nikde a „patrně“ jest jeho vládcem navždycky.

Ale nepřehání bolestínsky význam toho slovíčka a není „patrně“ údělem života všech lidí? Snad, ano, patrně, ale přece ne do té míry jako života jeho, slepcova.

Vzpomíná na svou úřednickou činnost.

Osvoji si během ní jistou znalost lidí. S kolika jich se to denně setkával v bílé klenuté kanceláři okresního hejtmanství se starosvětskými koženými křesly před důkladnými psacími stoly a s regály vonícími papírovým zápachem kopuleťých listin? Chodili sem vyjednaváči, žalobníci a obžalovaní, žadatelé a prosebníci, o kterých většinou věděl tak málo nebo nevěděl o nich vůbec nic, a kteří sem nepřicházeli odkrývat ledví, nýbrž vyřizovat si své věci. Jsou zaujati pouze jimi a snaží se mluvit jen to a tvářit se jen tak, aby co nejvíce prospěli jim. Držení těla jest uctivé, tok řeči zdvořilý a v očích jediná pokorná otázka. Všichni šidí, i tenkrát, mluví-li pravdu. Och, velcí šibalové jsou lidé! Mnohdy za to ani nemohou. Ale najednou, bůhvíjak, někdy čirou náhodou, někdy tím, že jste jemňounce ajen tak mimochodem zavadili o pravou strunku, kmitne těmto dobrým či zlým, úmyslným nebo neúmyslným šibalům cosi v očích, cosi se jim mihne v koutku nosu, hoj, skočte po tom, držte a nepouštějte, to bylo kousek pravdy, co se tu blesklo. Sečtete ji s výrazem obličeje svého člověka, s jeho hlasem, s jeho pohyby a dospěli jste k čemusi, co jest o něco málo více než pouhé „patrně“... A vše ostatní? Obsah řeči, činy? Ne, to již není pranic. Lidé mnoho lžou slovy a ještě více skutky, poněvadž jimi klamou i sebe.

O tuto rozkoš chytati očima záblesky pravdy byl nyní komisař Mach navždy připraven. Ano, zbyl mu sluch, který se slepotou zbystřil a je snad schopen ještě dalšího vývoje, ale to je jen nepatrná část bohatství, které kdysi mival. A oně jemnosti hmatu, vlastní slepcům od narození, jinž přešla část zrakové bystrosti do hrotů prstů, té již nenabude, to mu bylo jasné. Zbylo mnohem, mnohem menší „patrně“ pravdy, než kdysi mival. A to jest asi z hlavních bolestí osleplých, jako zchudnutí horší chudoby. Slepí od narození toto bohatství nikdy neztratili.

Ale bylo by přesto omylem tvrdit, že osleplému není možno žít. Síla života je velká. To si komisař Mach znova a opět uvědomoval. Snad... Snad by se chtělo žít dokonce za podmínek ještě horších!

Kdysi, dokud byl ještě zdrav, slyšel vypravovat o mladém, inteligentním muži, který v těžké nemoci zároveň oslepl i ohluchl. Hrozně! Nešťastnému zbyl jako jediné požitko se světem jen cit. Příbuzní mu psávali prstem do dlaně nebo na tvář, co mu chtěli sdělit. Prosíval prý přátele o revolver nebo o jed a rodiče ho musili střežit, aby se nevrhl z okna. Tak alespoň vypravoval komisaři člověk, který mladého muže znával. Ale je to pravda všechno? Není jen pověstí ta věc s revolverem a jedem, nebo jen pochopitelnou ostatně afektací nemocného? Komisař Mach myslí mnoho na hluchého slepce.

Experimentuje s tím dokonce.

Za letního odpůldne sedí s Andulou v Gróbově zahradě. Sedí na lavičce v plném slunci, poslouchá šumění stromů a cvrlikání ptactva, nechává kolem uší míjeti letní život.

„Dojděte mi pro doutník, Andulo!“

Chce být sám.

Když Andula odchází, opírá nenápadně lokte o kolena a vtlačuje si ukazováky do uší; pevně, aby k němu nepronikl ani jediný zvuk.

A pozoruje.

Dýchá dlouhými doušky vzduch. Krásný kořený vzduch a s ním všechnu silnou vůni dozrávajícího léta. Sluneční paprsky ho hladí po obnažené hlavě a čele, pohrávají si s jeho prsty a lechtají ho na zápěstí. Vdechuje dlouze a rozkošnický a myslí si: Nestojí již pro tento okamžik za to žít?

Ale což jsou jen radosti zbylých tří smyslů? Což není vnitřního života, nemá v duši ohromné bohatství nastřádané za třicet šest let, z něhož možno nyní brát a dlouho žít? Kam chce? Chce znova prožít svou cestu k měkkému slunci severských fjordů? Nebo chce snad zajít mezi sloupové starého Říma a účastnit se s Catilinou povstání proti senátorským nepravostem nebo s Caesarovými legiemi výpravy do Zaalpské Gallie? Chce být svědkem a účastníkem Valdštejnova vzrůstu a pádu? Nebo půjde dále: do žárů, v kterých uzrávala země, do ohnivého bahna tvořících se velehor a do hloubek jeskyní, kde se rodily krystaly?

Ne, nepůjde dnes tak daleko. Půjde domů. K tatínkovi a mamince, k sobě, když byl šestiletým hochem.

Hle! Maminka šuká v modrém pokoji, v tom světlém modrém pokoji s úzkými lesklými lištami na starosvětském nábytku, s obrazy dědečka a babičky nad pohovkou a se zářícím skleníkem, v němž je uloženo sta nepřístupných mu pokladů. Maminka v domácím úboru přechází od okna k oknu, v ruce má bílou plechovou konvičku s dlouhým hrdélkem, poodhrnuje krajkové záclony a zalévá fuchsie se směšnými běločervenými květy, žluté růže a mučenku, jejíž pouhé tajemné jméno ho naplňuje divným pocitem. A pomalu se otvírají dokořán dveře a jimi vážně a důstojně vchází tatínek, pan notář. Jde z kanceláře. Obláčky dýmu se nesou ode dveří a modrý pokoj zavoněl jeho britanikem.

Ale co to?

Kdosi klepe komisaři Machovi na rameno a on se rychle vztyčuje.

„Snad neusnuli, milostpane, že mě neslyší?“

Andula se vrátila.

Vída, vnější svět! myslí si komisař Mach. Je tentokrát reprezentován Andulou. Vlastně jej velmi nepříjemně vyrušil.

Usmívá se, jakoby Andule na omluvu.

„Skoro jsem trochu dřimal,“ praví vesele. „Sedněte si ještě, Andulo, je dnes příjemně a paní snad na nás s obědem počká.“ Komisař se znova oddává svým myšlenkám.

Snad... snad nebylo přece třeba jedu a revolveru.

Ale myšlenky o hluchém slepci a obrázek modrého pokoje mu vybavily představu ještě jednoho člověka s podivnou houževnatostí života: tetičky Emy, staré podivínky, která žila v domácnosti jeho rodičů.

A při této vzpomínce proběhl komisařovou tvář úsměv.

„Jak to bylo, Andulo, když zemřela tetička Ema?“ ptá se.

„Stará slečna? A však to vědí.“

„Zapomněl jsem to již. Nebyl jsem tehdy doma a vy jste byla, přece první, kdo ji viděl.“

„A co chtějí vlastně vědět?“

„Všechno, jak to bylo.“

„No, jdu tam ráno se snidání. Klepu, však vědí, že se stará slečna vždycky zavírala, a nikdo se neozývá. Copak si to zase stará slečna dneska vymýšlí? povídám si a klepu ještě jednou, a pořád nic. Kouknu já se jim klíčovou dírkou! I Ježíši Kriste! Leží jim tam chuděrka stará vprostřed kumbálku a kumbálek plničký ptáků. Hopkovali jí po těle a po hlavě a ten velký kos, co mu říkala Petr; j i d'obal do tváře. Vědí, ona je slečna vždycky ráno krmila, okno nikdy nezavírala a to ji přišli upomínat. Tluču, bouřím, ptáci uletěli. Tak jsem pak zavolala milostpani. Našli jsme ji už studenou, chudáčka. Doktor povídal, že umřela od staroby. Však jí byl již jenom drobeček... Bože, to jim to bylo smutné s těmi ptáčky, milostpane...“

Komisař Mach si vzpomíná na tetičku Emu. Mírný úsměv již neopouští jeho tváře.

„Ona byla stará slečna divná,“ dodává Andula za chvíli, když komisař neodpovídá, „ale byla hodná... Či co chtěli vědět?“

„Nic, jen to.“

Ale pak se přece ještě ptá:

„Jakže se jmenovaly ty její kočky?“

„A, to je už neměla. To když si tenkrát vymyslíla, že nic nebude jíst, tak je od té doby už k sobě nepustila. Ty se narvaly, potvory, a naškrabaly na její dveře. Té jedné říkala Katrmúr a té trojbarevné Šnurolína.“

„Ano, ano...

Tetička Ema! Zvláštní žena! Takový divný vzdor v ní byl proti osudu a celému světu...! Vzдор... ? Ne, to není pravé slovo, vzдор zní v češtině příliš vážně

a těžce, ale takový truc, takový divný truc!

Jak horoucně miloval tetičku Emu! Žila u jeho rodičů od svého pětapadesátého do osmdesátého roku a znal ji už jen jako starou, bělovlasou paní. Ale o jejím mládí se v příbuzenstvu mnoho vypravovalo. Tetička Ema byla matčina sestra. Byly vojenské děti, komisařův dědeček byl plukovníkem. Maminka byla nejmladší z mnoha dcer, ona nejstarší a pamatovala ještě plnou slávu důstojnického domu. Prorokovali jí i velkou budoucnost. Byla krásná, uváděla společnost v nadšení vzděláním a veršiky, které v německých rodinných časopisech uveřejňovala, a v úžas divokými jezdeckými kousky a osvícenstvím tak nebezpečným, že ji podezřívali z tajného svobodného zednářství. Byla zbožňována. Tvrdilo se, že se výborně vdá. Ale tehdy ji potkalo první velké neštěstí. Bylo to opravdu neštěstí? Stačí, že to bylo neštěstím tetičce Emě. Při skoku na koně si porušila ústrojenství, které je vnějším znakem panenství - a bylo rozhodnuto o životě. Odešla ze společnosti a rodičům prohlásila, že se nikdy nevdá. Nikdo nechápal proč, o jejím odchodu zbyly jen legendy a teprve po letech se svěřilajedné ze sester: „Nesnesla bych, aby mne někdo podezříval." Jak komické! myslí si komisař Mach. A jaký nesmysl! Ale nevrátila se. Děd plukovník za několik let zemřel a rodinná sláva hasla, až uhasla.

„Důstojnická vdova je jako zhroucený kříž, přijde pes a pomoci jej," říkávala při občasných návštěvách kyselé babička a dívala se želvovým lorňonem na své plebejské zetě trochu svrchu. Dcery se vdaly naprosto ne podle svých mladistvých snů, stárly, měly děti. Také tetička Ema stárla. Jezdila po rodinách sester a děti jim vychovávala. Chlapce provedla kvartou, děvčata vyučila základům piana, franštině a německé literatuře, dobrému tónu, troše přírodopisu a rakouským vlasteneckým dějinám a co již tak dívky z řádných měšťanských rodin mají znát. Tehdy po letech se vrátila sláva jejího mládí. Byla zase milována. A zase milovala. Ale jen potud, dokud byla dětem vším. Jak děti dospívaly a ona poznala, že jim počiná být již jen něčím, byl konec. Odjela s laskavým úsměvem na rtech a již se nikdy nevrátila, nikdy se nezeptala, na osudy Aninčiny, Pepovy, Viktorovy, pro které deset let žila, a nikdy neodpověděla na jejich listy plné přítulnosti a proseb. Nedovedla jim již být vším, pozbyla tedy na ně práva. Taková byla tetička Ema. Milovala ptáčky zpěváčky. Jej i pokoj býval samá klec a komisař Mach se z dětství živě pamatuje na stěny ověšené zelenými klecemi, v kterých hopko-vali, zpívali a cvrkali drozdi a kosi, čížkové, černohlávkové a stehlíci, pamatuje napiplavou péči o ně a na výpravy za mravenčími vajíčky. Ale jednoho jitra našla tetička Ema v kleci umrlého čížka. Když pátrala po příčině jeho smrti, viděla, že mu zapomněla dát do misky vodu a že pták zemřel žízní. V téže chvíli zotvírala okna pokoje a zotvírala i dvířka klecí. Ptáci se rozletěli do širého světa. Tetička Ema ztratila svou nedbalostí na ně právo. Tehdy bydlila již v domácnosti jeho rodičů. Přestěhovala se tam trvale po druhé své životní nehodě. Při vaření na sebe převrhla lihový kahanec a těžce se popálila na nohou. Uzdravila se po dlouhé nemoci, ale nikdy se již nepostavila. Belhala se na špičce jediné nohy o berlích.

Tak ji měl v duši komisař Mach. Bělovlasou stařenku s laskavým úsměvem, zabořenou do velkého koženého křesla, o jehož lenoch se opíraly připravené berličky; maličkou a ubohou, hopkující za dřevěných nárazů svých berlí po podlaze pokoje a dolů a nahoru po schodech.

Jak miloval tetičku Emu! Vstal a ještě před snídaní běžel k tetičce Emě. Přišel v poledne ze školy a první jeho cesta byla k ní. Položil po obědě vidličku a do jejího pokoje! Co krásných věcí mu navpravovala! Čemu ho hravě naučila! Jak mu rozuměla! Nikdy by se byl ani kamarádům, ani rodičům nesvěřil s tím, s čím se svěťoval jí. Dovedla s touž vážností ukrýt přede všemi výkres, který maloval na blahopřání k tatínkovu svátku, jako plán jeho budoucí cesty k severní točně, kterou objeví. A pro obojí mu dala, mnoho neocenitelných rad. Když pak byl do krajského města poslán do primy gymnasia, psávala mu téměř denně listy na mnoha a mnoha stránkách a nešťastným byl pro něho den, kdy psaní nepřišlo. Prázdniny s ní patří k nejkrásnějším vzpomínkám jeho dětství. Letmý polibek otci a matce, a k tetičce! Čekala na něho již v pokoji právě uklizeném, za stolem s čistou pokrývkou, a bylo-li léto, s květinami ve váze; věděla vždy, zpozdlil-li se vlak o pět minut. Uměla latinsky, i trochu řecky, a aby poznala, jeho milované autory Jirásk a Třebízského, naučila se čísti také česky. Dlouhé hodiny spolu rozmlouvali a přeli se o národnostních otázkách, o kacířství Husově, o Královédvorském a Zelenohorském rukopisu, o významu Goethově a Václava Beneše Třebízského a o tom, zda je starší kultura česká či německá; ona, citěním Němka, s ním, jedenáctiletým českým radikálem, který na důkazy vzdělané stařeny měl jen svoji vášeň a červeně rozpalených tváří. Snad právě tento dětský žár teta milovala a snad to byl jen dobře sehraň zert od ní, co tehdy považoval za krvavou vážnost. „Emina poslední láska," říkala maminka a tatínek, zřejmě poučený maminkou, která někdy za dveřmi tajně poslouchávala, ho při obědě povzbuzoval, zatímco mu koutky rtů trhal úsměv: „Ty se tetičce nedej a řekni jí, že je vědecky nezvratně dokázáno, že Germáni ještě chroustali po lesích žaludy, kdy my jsme již dávno jedli makové koláče." V těch dobách tetička Ema ze svého pokoje již vůbec nevycházela. Ani do zahrady ne. Proč? Bývaly to jedny z nejhezčích dnů, když spolu chodívali do zahrady, když ho učila milovat přírodu, ukazovala., upozorňovala a zasvěcovala ho do tajemství slunce, květů a hmyzů. Posledně byli spolu venku v j arní den, plný j asu, kdy se zahrada takřka přes noc rozzářila květy a barvami. Vrátila se nahoru do pokoje zamlklá. A když druhého dne pro ni přišel, aby ji doprovodil ze schodů, odepřela sejítí. Teprve za několik dní matka vypravovala, co jí tetička Ema odpověděla na otázku, proč nevychází: „Ošklivý člověk nemá práva hyzdit přírodu." Plakal tenkrát u oběda, když to maminka říkala, a nemohl se dočkat konce j ídla, aby směl k tetičce. Když vstoupil, viděl j i milou a krásnou ztraceti se ve velké lenošce a upíratí na něho jasné, laskavé oči. Měl touhu padnout jí kolem krku a zlíbat ji, která ho nikdy nepolíbila a nikdy nepohladila. „Tetičko," a hlas se mu zachvěl, „pojdte...! Jste tak krásná, tetičko!" Čelem jí

přešel mráček, který se snažila smazat úsměvem. „Proč vám vypravuje maminka takové věci...? A to se jen vám, Karličku, zdá, že nejsem ošklivá. Všichni ostatní lidé to vědí a já sama to vím... I vy to jednou uvidíte..." A přece tato ohromná láska skončila náhle. Byl v tercii a přijel domů na svátky. Když šel pozdravit rodiče, byl u nich právě

návštěvou pražský bratranec, inženýr, ostatně také bývalý žák tetičky Emy, a ten velmi zajímavě vypravoval o stavbě tunelu, kterou vede, a o nebezpečích a obtížích, které při práci třeba překonávat. Také otec byl tehdy v dobré míře, poklepal synkovi na rameno a říkal mu „mladý muži“. „Poslouchej, mladý muži, tady se můžeš mnoho pro život naučit!“ Tercián poslouchal bratrance inženýra a na tetičku Emu si vzpomněl teprve po půlhodině. Rozběhl se k ní. Ale dveře jejího pokoje byly zamčeny. Klepal. „To jsem já, Karel, tetičko...!“ „Nechodte sem, Karličku, není mi dnes dobře!“ odpovíděla. Stál ještě dlouho za dveřmi, zaražený a blbý. Nemohl se odhodlat odejít od nich. Tetička Ema nemluvila pravdu, nebyla nemocna, to věděl... A byla to poslední slova, která spolu promluvili. Bez úspěchu zůstal dlouhý list, který jí druhého dne napsal, marná byla intervence matčina. „Že Karla pozdravuji, a ať již nezazlí staré ženě její rozmary. Ježíš velký a pochopí to.“

Od té chvíle tetičku Emu neviděl. Mimo služku a matku ji vůbec již nikdo nespatriil a matka si k ní čas od času vydobývala přístup jen násilím. Teta Ema si dlouhým trpným vzdorem vynutila, že z pokoje, který obývala, byla přeložena do nejhoršího kumbálku v domě. Bývala to kdysi kuchyňská komora, jejíž jediné okno vedlo na prudce šumící mlýnskou struhu a za struhou do zahrad a luk. Vešlo se sem jen několik kousků nejnútnejšího nábytku. Zde v osamění prožila zbytek stáří. Nikoho nepřijímala, s nikým si nedopisovala. Jen domácí kočky k ní chodily návštěvou a boží ptáci sem létali oknem, v létě v zimě, ve dne v noci otevřeným. Po čase vyhodila také všechny knihy, zničila velký pytel korespondence z mládí, který byl dlouho druhem její samoty, a psaní po psaní v drobných útržcích papírů pustila po proudu struhy. Pletla punčochy. Maminka věděla, že to znamená odpracování si kousku jídla, které jí poskytovala, trpěla jí tento nový truc a zásobovala ji vlnou a bavlnou, tváříc se, jako by nic nepozorovala. Pak si teta jednou vymyslela, že nebude jíst více než denně tři krajíčky chleba. Odmítalajídlo a po Andule poslala matce o svém rozhodnutí psaní. Když k nim přišla do domu, měla tetička Ema ještě asi šest tisíc (komisař Mach je ostatně po ní zdědil) a vypočítala si, zeje za ta léta již dávno a dávno projedla. „Mrzák musí přijímat od sestry almužnu,“ psala, „ale ta nesmí být větší než kterémukoli jinému žebrákovi. A tři kusy chleba denně jsou až příliš mnoho.“ Tenkrát komisař Mach viděl matku poprvé v životě zlou. Nebylo ani jinak tehdy v rodině veselo. Tatínkovi klesaly papíry, byl mrzutý a špatně vypadal. Přicházival z kanceláře zamračený a týral matku zlomyslnými narážkami o nákladu domácnosti a roztomilými průpovídkami, že zná úřednické rodiny, které mají jen jednu služku a dokonce jen tři pokoje místo šesti a že není naprosto jisto, nebude-li si třeba pomalu zvykat na chlebovou polévku a nastavovanou kaši. Maminka tehdy mnoho potají plakávala. Vždyť velký byt se platil jen kvůli tatínkovi, také malá Andula se přijala pro úklid jeho kanceláři a vařilo se jen pro něho. A do toho ještě přišel vzkaz tetičky Emy. Matka si na ni došla. „Také ty mne budeš mučit? Co jsem ti kdy udělala?“ volala na ni se slzami v hlase. „Nesnáším po dvacet let všechny tvé sobecké vrtochy? Nedovoluji ti pro klepy sousedům bydlet v nejhorší díře celého domu? Co ode mne chceš? Trápit mne chceš! Ale já se budu modlit k tatínkovi a k mamince, aby tě v nebi k sobě nepřijímali, protože jsi utýrala svou sestru, která se k tobě chovala s láskou a všechno by od tebe přijala, kdyby byla na tvém místě a ty na jejím. Ty ženská zlá, ošklivá, sobecká!“ Neviděl nikdy matku tak rozzlobenou. A tetička Ema kapitulovala. Poprvé v životě. A kapitulace u ní znamenala definitivní příchod staroby. Zaryla se jen ještě zuřivěji do svých punčoch, pletla a pletla a dosahovala výkonů úžasných. Skříně se plnily zbožím tety Emy, její ponožky a punčochy nosila celá rodina i se služkami a maminka byla šťastna, mohla-li někoho ze známých nějakým párem obdarovat. Tatínek, když byl v dobrém rozmaru, dělal mnoho bodrých vtípů na ten punčochářský krám a mnoho jízlivých, když mu klesaly alpínky. Komisaři Machovi připadla náhle tato punčochová tragikomedie velmi směšnou a na lavičce v Gróbově zahradě se upřímně rozesmál.

„Čemu se smějou, milostpane?“ zeptala se udivená Andula.

„Vzpomněl jsem si na punčochářský krám tetičky Emy.“

Andula se také rozesmála hlučným, dětským řehotem. Smáli se oba.

„Prosím vás, nenosím vlastně ještě punčochy po tetičce Emě?“ ptal se.

„A ještě dlouho budou nosit. Já taky.“ Andula se chichtala.

Komisaři Machovi byla pojednou vzpomínka na podivínskou přítelkyni z mládí velmi milá a jeho úsměv byl dobrý. Ale i ten po chvíli zmizel, neboť teprve teď, po tolika letech, se mu namanula otázka, kterou si ještě nikdy nepoložil:

Co udržovalo tuto ženu při životě, když všechno zahodila?

Otázka byla důležitá.

Stačilo přece sednout jen na prkno okna stále otevřeného a sesunout se dolů, dolů do šumící a prudké mlýnské struhy, která kdysi v bílých útržcích listů divoce unášela do neznáma minulost tetičky Emy! Nebojí snad udržoval při životě právě tento věčný tok a věčný šumot řeky, vyplniv celé nitro staré ženy svou melancholickou písní? Nebo hra větrů v korunách olší tam na druhém břehu a zeleň luk a zahrad? Nebo to byla její divná pýcha k životu a osudu, jen ona to byla, která ji živila po tolik desetiletí? Podivně houževnatý je život!

„Kdy zemřela tetička Ema?“

Andula přemýšlí.

„Jak dlouho jsou ženat, milostpane?“

„Na třetí rok.“

„Milostpaní, chudinka drahá, umřela loni, že?“

„Ano.“

„Milostpán ten rok, co se ženili... Tři, čtyři... dobře: pět roků tomu bude. To j sem byla první rok ve službě. Kouknou, jak ten čas utíká...!“

Ano, bylo jí osmdesát let!

Podivně houževnatý je lidský život! říká si komisař Mach. Směr tetina života byl určen milimetrem špatně připevněného sedla. Divné! Ale což nebyl směr života jeho určen čedičovou střepinkou?

Směšné věci rozhodují o lidských osudech!

Střepinka...

Je to skutečně pravda...? Nu ano...! Je to sice komické, ale je tomu tak: střepinka... Opravdu Střepinka!

A jeho myšlení se soustřeďuje na tuto směšnou věčičku.

Kdesi v hlubokostech zemských se milióny let potácel jakýsi nepatrný obláček žhavého plynu. A v jedné vteřině věčnosti zkaplněl a byl sopečným jícnem s ostatní lávou vyvržen ven, na slunce a vzduch. Vychladl, stal se kouskem čedičového útvaru. A ležel tisíce a desettisíce let nehybný a klidný uprostřed své vrstvy, na niž se nakupila prst' a rostly lesy a traviny. Nad ním, jako mraky oblohou, táhly věky, střídaly se generace rostlinstva, zvířeny i lidí, šly dějiny a on ležel a ležel a nic mu do toho do všeho nebylo. Až přišla jeho chvíle: Asi před deseti lety kopal hostinský Jiráček u svého jeteliště stružky a našel čedičovou skálu. Najal si čtyři dělníky, zřídil si primitivní lomy a dodával okresu kámen na šterkování silnic a městu na dlažbu. Komisař Mach znal všechny ty lidi, potkával je, odpovídal jim lhotejně na pozdravy a nikdy ho nenapadlo, že by mohli kdy mít v jeho životě nějaký význam. A tito lidé zatím od šesti hodin ráno do šesti večer neúnavně pracovali na jeho osudu a každý úder jejich krumpáčů byl prací pro něho. Lámali, až se dolámali k jeho střepince, která tam ve tmách desetitisíce let na něho čekala. Dočkala se. Naložili ji s ostatním kamením na vůz a odvezli k pivovaru na hromadu. Čtyřikrát denně choďoval kolem a myslíval na to, jak si zařídít odpoledne a zítřek, jak si zařídít celý život. A nikdy z hromady nezaslechl ani smích. Středověký ďábel se alespoň při své práci chechtával, dnes koná osud své dílo s klidnou lhotejností. Pak ve zlomku vteřiny, kdy šel on, její předurčený, střepinka pod zvonivým úderem kladiva odskočila... Co se s ní stalo teď? Leží snad někde v šterbině dlažby, nebo již byla kroky rozšlapána v prach a roznesena větrem, aby se stala novým tvarem a utvářela nové osudy nových lidí?... Co na tom záleželo komisaři Machovi? Pro něho již svůj úkol vykonala...

Komisař Mach si vymýšlel svůj egocentrický příběh docela vážně a hluboce jej procit'oval. Ale najednou mu na rtech roztál úsměv. Přistihl se při plagiátu.

Hlehle, tohle je přece řetěz tetičky Emy, ten není jeho! Ona jej v dětství učila, hrát si takhle s věcmi! Mnula mezi prsty cíp stolní pokrývky a řekla: „Zkusme, Karličku, dovědět se, co tato pokrývka prodělala, než se dostala z bavlníkových plantáží až na náš stůl!“ Mnoho si pak vyprávěli a vymýšleli si mnoho pravděpodobných povídek, jak sledovali chomáček své bavlny na cestě z amerických plantáží souší a mořem, skladišti a továrnami, nechávající jej procházet rukama černochoďů, lodníků, železničních zřizenců, přadláků, tkalců, barvířů a kupců. Hrávali si tak i s jinými věcmi... A vída: dnes, po pětadvaceti letech si tak hraje s čedičovou střepinkou! Tetička Ema byla moudrá, třeba podivinka, a ještě dnes je možno mnohému se od ní naučit.

Moudrá byla: dovedla žít svým vzdorem.

Ale čím on bude živ?

Ne, ne! opravuje se rychle a vrací se k východisku svých myšlenek: je i tak možno žít, jen své radosti a uprostřed lhotejného víru odcizeného světa. Nejsou sice dávné doby, kdy chtěl více, a chtělo by se žít něčemu... ale i tak je možno. Rozkoše duše i těla mu zůstaly. To již ví. A snad... snad se dá z života vynutit i víc...

Chce rozpřádat své myšlenky dále. Ale Andula praví:

„Nemrzej i se, milostpane, ale vědí, zeje už jedna pryč? Milostpaní se bude zlobit.“

Vyjímá hodinky a ohmatává ciferník zbavený skla: „Opravdu! Půjďme!“

Jdou k zastávce elektrické dráhy a čekají, až přijede jejich vůz.

Ano, je možno žít! opakuje si komisař jako definitivní závěr svých úvah.

Drnčí tramvaj, zastavuje se a Andula mu pomáhá do vozu.

Jedou k domovu. Komisařovy myšlenky se rozptylují. Cítí kolem sebe lidi. Na lavici vedle něho usedly dvě nuselské ženy, patrně babky, a ty si rozčileně šeptají o tajemném zločinci, který navštěvuje v jejich ulici půdy a krade prádlo. Není mu nemilé, že si cizí lidé vynucují jeho pozornost. V nitru mu zůstala po vzpomínkách pachut', která mu činí vše příjemným. Rozhovor babek ho baví, poslouchá a je mu veselo a dobře.

Dojíždějí domů.

„Jak se ti vede, Karlouši?“ ptá se ho s políbením žena, když vstupují do dveří.

Jak se mu vede? Dobře, proč by se mu mělo vést jinak?

Ale náhle se rozpomíná: Ach ano... pravda: vždyť je jiný než žena a jeho svět je cizí jí a všem ostatním. Vždyť je slepý!

A odpovídá:

„Dobře, miláčku...“ a v témž okamžiku cítí, že se mu již nevede dobře.

Obědují.

Po obědě usedá na pohovku a poslouchá, jak kolem přechází žena.

Žena! Milovaná, nenáviděná žena!...

Sleduje vyhaslými zornicemi zvuk jejích pohybů a přemáhá ho divný, mučivý pocit. Chtěl by, chtěl by, chtěl by prorazit temno a uvidět ji, ji krásnou, milovanou, chtěl by... ne, nemůže.

Co dělá Jarmila? Jak na něho hledí? A je v jejích očích ještě kousek lásky?

„Chceš něco, Karlouši?“

Je v jejím hlase ještě kousek lásky?

„Chceš něco, Karlouši?“

Číje tento hlas jen utkvělou roztomilou maskou ošetřovatelky nemocných?

„Ne, Jarmilko, nechci nic.“ A stává se zlým.

Míjejí dlouhé chvíle a on se nehýbá z pohovky, nemluví a ona konečně s otázkami ustává. Usedá opodál s četbou a ticho jest rušeno jen občasným obrácením listu knihy.

Čte? Či se jen tak přetvařuje?

Hle, list se obrátil...

BUDU TI PŘEDČÍTAT

Komisař Mach si v těchto dobách několikrát vzpomněl najeden Jarmilin výrok, který byl také příspěvkem k jeho „patrně“.

Bylo to ještě za dob komisařova plného zdraví. Ředitel měšťanské školy, starší ženatý pán, chodil za slečnou pokladní z nádraží a po městečku z toho bylo mnoho klepů. Jarmila řekla: „Ty mne nebudeš nikdy podvádět, vid’?!“ Odpověděl jí: „Miluji tě, a proto tě nemohu podvádět. Nemohu prostě a není v tom tedy žádná zásluha. A kdybych tě snad jednou přestal mít rád a zamiloval si jinou ženu, řekl bych ti to.“ Vzala ho kolem krku. „Ne, ne!“ Jako by se o něho bála. A za chvíli mu šeptala hlasem trochu rozechvělým: „Kdybys mne někdy ošidil, neříkej mi to! Udělej to tak chytře, abych se o tom nikdy nedověděla. Nemohla bych ani pak žít bez tebe, a kdybych to věděla, bylo by mi těžko.“

Ejhle, ženská logika! Ovčí logika! Její logika!

A teď ji využívá proti němu!

Neboť Jarmila ho klame!

Od chvíle, kdy odmítla jeho žádost, aby se rozešli, byl na tuto možnost připraven. Je konečně zcela pochopitelné, že si při neradostném životě, který má s mužem slepcem, hledá radost nové lásky. A přece, když nabyl jistoty, zeje klamán, padla na něho hrůza.

Když nabyl jistoty! Smát se mu chce! Což pro něho nějaká jistota jest? Ne, nenabyl jistoty, nikdy jí nenabude, právě v tom byla ta hrůza. Neboť ani ta hrůza nebyla poctivou hrůzou. Ta nevěra byla prolhaná, ta hrůza byla prolhaná, ta tma byla prolhaná, vše kolem komisaře Macha lhalo.

„Byl u nás dnes někdo?“ zeptal se jakoby mimochodem na procházce Anduly.

„Nebyl, milostpane.“

A za chvíli:

„Nezapomněla jste dát dnes milostpaní to psaní na poštu?“

„Ne, nic jsem nenesla na poštu; milostpaní mi nic nedávala.“

„Kde jste byly včera s paní?“

„Kupovaly jsme nádobí.“

I ta Andula byla prolhaná, ta hloupá Andula, která se zdála tak mělká a průhledná jako luční studánka.

Poprosil jednoho jitra Jarmilu, aby mu došla na berní úřad. Když odešla, poslal z domu také Andulu. Chtěl dnes čekat na listonoše sám.

Konečně zazněl zvonek v předsíni.

Šel otevřít. Listonoš doručil tři psaní, lístek a krajinský časopis.

Aj?!... Od koho najednou tolik psaní? Snad již tři týdny nepřišla tak velká pošta a podivno, že přichází právě dnes, kdy ji přijímá sám! Sevřel listy v ruce.

„Poslyšte, pane listonoši,“ řekl, „služka nám včera založila poštu. Nepamatujete se náhodou, co to bylo?“

„Myslím jen korespondenční lístek včera.“

Ano, to by se tedy shodovalo. Včera přišel jen lístek od švadleny.

Listonoš odešel. Komisař položil psaní na piano a netrpělivě přecházel pokojem. Čekal.

Když se žena vrátila, řekl jí:

„Na pianě máš poštu, Jarmilko.“

Slyšel, jak trhá obálky. Čtla. Trvalo to velmi dlouho.

„Bratr Josef píše a paní adjunktova. To je tvoje, účet od knihkupce a pak ještě pohlednice, také od paní adjunktové, byli na Hrubé Skále na výletě. Máš trpělivost poslouchat? Přečtu ti to.“

„Je tam něco zajímavého?... Nu, čti!“

Čtla plyně a bez rozpaků. Bylo to opravdu psaní od švagra Josefa o rodinných záležitostech a s pozváním na venek, pak list přítelkyně s několika maloměstskými novinkami a klípky a bezvýznamný pozdrav z výletu, podepsaný bývalými komisařovými kolegy a známými.

Jeho nervy se na okamžik uklidnily.

Ne, to nebyl pravý systém dopátrat se kouska pravdy! A Jarmila byla dosti chytrá, aby vystihla z tohoto jediného případu, že má nedůvěru ke psaním, která ona přijímá, a kdykoli nyní přicházely, bylo první, že mu je přinášela a říkala: Od toho, od toho, od toho; máš trpělivost poslouchat?; přečtu ti je. A nebyl-li náhodou v době listonošova příchodu doma, hlásila mu příjem pošty ihned po jeho návratu a zase říkala: Máš trpělivost poslouchat?; budu ti předčítat. A říkala to s tak rafinovanou přirozeností, jako by ani netušila, zeji podezřívá. Ne, to nebyla tedy správná cesta dopátrat se kouska pravdy! Ale jak? Jen jak? A že se za jeho zády cosi děje, to věděl.

Cosí!... „Cosí“ je hrozná slovo. Ne tak ostře mučivé blízkou nedosažitelností jako „patrně“, zato tím dusivější svou beztvárností. A toto „cosí“ vyplnilo teď celé jeho nitro. Bylo tam ostatně vždy, ale netušil, že může nabýt rozměrů tak ohromných. Kvasilo však v horkých nocích, rostlo, a když stěny hrudi j již nestačovaly, opíralo se o ně trvalým tlakem a hrozilo jev příštích chvílích roztrhnout. A to bylo zase to: ne teď, ne za hodinu, ale až v kterýchsi příštích chvílích! Ohavné! A nebylo lze zbavit se ho. Míval někdy pocit - a přitom byl nucen sedět klidně na pohovce a odpovídat laskavě na Jarmiliny otázky - že by je snad mohl vyplivnout zároveň s hlasem svého hrdla, kdyby se teď rozkřičel; že by se mu ulehčilo, kdyby mohl někoho rdousit a bít mu hlavou o zem, nebo vehnat si kulku do prsou, aby tímto otvorem mohlo „cosí“ vyproudit ven. Ale

věděl, že nic z toho neudělá.

A za noci, které se ode dní lišily jen ještě větší blízkostí ženinou, přicházela Jarmila do jeho lože, pohladila ho po čele,

políbila ho na vlasy a říkala: „Och, tvá Jarmilka není hloupá a ví, co se v téhle hlavičce děje. Ale nikdy se mne neznavíš. Mrač se, nepromluv za celý den jediného teplého slovíčka, ubližuj si mi v srdci, a já přece každého večera přijdu, pohladím tě po vlasech a řeknu ti, že jsi můj a že tě miluju.“ Znělo to pokorně, ale znělo to i vítězně. Byla si příliš vědoma, že noc patří jí. A s prvním pohlazením ženiných paží - což při těžkém postavení Jarmilině mohl být přísný k jejím lžím? - cítil desateronásobně celé nevolnictví vůči ní a cítil, co životní síly a hrůzy bude stát probojovat se. Byla krásná, vlahou hebkost jejího těla vnímal hmatem z mnohonásobeným a tvary jejích nohou a prsou, dotek jejích vlasů jej denně naplňovaly novou bolestnou rozkoší a její vůně jej vydražďovala v bezmoc. „Jarmilo!“ sténal, zuby zatínal do rtů a veškerá síla jeho života vcházela do hrotů prstů, jimiž viděl, a vždy nově viděl úžas její krásy, do prstů, které horečně sbíraly polibky s jejích řader, dávaly se laskati vlasy jejího těla a chtivě v sebe sály její vonné teplo.

Chvilé štěstí? Jedna ze zbylých radostí života? Och nikoli! Manželské lože snad mohlo dát vteřiny zapomenutí slepému žebrákovi z jizerského mostu, ne však bystrému komisaři Machovi. Ten znal, odkud prýští tato věčná a nikdy neukojená touha: Za neobyčejně parných červnů, kdy půda ztvrdla v kámen a žhavý vzduch se chvěje nad zemí, vznikají v lánech zeleného obilí plochy žlutých skvrn. To schnou klasy, které pod sebou ztratily živnou vláhu a jsou odsouzeny zemřít. Klasy vědí, že propadly smrti, a v tomto umírání se jich zmocnila jediná, divoká touha: vydati plod. Přepadla je zoufalá vášeň plození. Vypjaly poslední síly a vyhnaly v klas, sebraly poslední život a vlily jej v zrno. Pak zemřely. A chorobný plod jejich poslední vášně zahynul s nimi, mrtvý již při narození.

Komisař Mach znal zákon své vášně, a přece si bral vždy znova tuto ženu, která nepatřila jemu, která ho klamala a obelhávala, bral si ji, poněvadž musil, poněvadž ji miloval, poněvadž byl slabý, poněvadž byl podlý, poněvadž byl umírající. A pak šly bezesné noci, kdy Jarmila klidně po jeho boku oddechovala a on cítil nenávist k ní a touhu zardousit ji. A: „Zardousit?“ vysmíval se sám sobě. „Ted?“ ... Hodiny mijely a on se stravoval odporem k sobě samému. A nebylo bodu, jehož by se bylo možno zachytit, ani nikoho, kdo by jim dal v tomto jejich sporu spravedlnost a ukázal jim cestu. Neboť na koho se obrátí? „Proč?“ zeptá se ho v pláči Jarmila; a ostatní: „Jak vypadá to vaše ‚cosi‘?“ Lidé chtějí vše vidět. Jejich myšlení se řídí jinými zákony. Kdo? Co? Proč? To jest jejich zraková logika. Říkají tomu důkazy. Ne. Nikoho není. Je sám, jako jím vždy byl. Sám žalobcem, soudcem i odsouzeným.

„Jaké máte důkazy, pane žalobce?“ zeptal by se ho soudce, který nikdy nebude. Co by odpověděl? Zahryzl by se vzdorovitě do rtů a mlčel by?

„Jaké máte důkazy, pane žalobce?“ ptá se ho soudce, který není.

Ale ne! Ten soudce jest! Komisař Mach ho vidí jasně. Vidí síň okresního soudu posledního působiště, bílou a starobyle klenutou. Soudce sedí za zeleně potaženým stolem se dvěma svíčkami v mosazných svícnech a tuctovým litinovým křížem mezi nimi. Je to jeho známý, rada zemského soudu Černý, starý, mrzutý pán s šedivým plnovousem, šedivou rozčuchanou hlavou a šedivým tlustým obočím. Vše je na tom muži šedivé; i oči a barva obličeje a rukou. Jen soudcovský talár je černý. Na zeleném stole leží černý baret. Pan rada se tváří nevlídně.

Přelíčení započalo soudcovou otázkou.

Podrobí se mu komisař Mach? Ano. Nemá chuť zahrýzti zuby do rtů, mlčet a stát se z žalobce obžalovaným. Obhájí svou věc i před šedivým soudcovským rozumem.

A odpovídá panu radovi:

„Často u nás v předsíni vrznou bez zvonění dveře, dojísta častěji, než se stává v jiných bytech, a není slyšet hlasy, nebo jen několik letmých a nehluchých slov. Neptám-li se, neřekne se mi o tom vůbec, ptám-li se, vrátila se to služka z koupi, nebo to byl žebrák, nebo muž s reklamou, nebo podomní obchodník, nebo komíník, a vím jistě, že to ti lidé nebyli.“

„Přesvědčil jste se někdy určitě o tom?“

„Ne.“

„To je všechno, co víte?“

„Není to všechno. Žena často vychází beze mne, k přítelkyni pryč nebo k švadleně, a vracívá se svěží, veselá, plná životní energie, kterou předtím neměla.“

„Odchází proti vaší vůli?“

„Ne. Sám ji posílám, aby se šla osvěžit.“

„Zjistil jste někdy, že byla jinde, než vám udala?“

„Jak mohu? Jsem slepý, pane rado, a přítelkyně by mne obelhala stejně, jako mne obelhává žena a služka.“

„Co ještě?“

„Její názory jsou takové, že opravňují podezření.“

„To by bylo tedy něco. Jaké jsou její názory?“

„Nějakat nepříjemné věci.“

„Jak se jeví tyto názory v praxi?“

„Schovala přede mnou psaní svého ctitele z mládí - snad jen ctitele - a zapřela, že jí při divadelní zkoušce partner políbil ruku. A to jsem viděl... Ostatně... ostatně mne také vodívala na koncerty vojenské kapely.“

„To je vše?!“

„Totiž... Naposled vám to nestačí, pane rado?!“

„Vysvětlíte mi, pane žalobce, jak je při vaší inteligenci možno nechápat, jak směšné je vše, co jste mi zde přednesl. To nazýváte důkazy?“

„Ne, počkejte, soudce, počkejte přece... vzpomenu si ještě na mnohé.“

Vystihl jste správně, že nejde v mém případě ani tak o zjištěná fakta jako spíše o celé naše názory, o celou naši povahu. Ovšem... Mám vám vyprávět o jisté příhodě z dob našeho zasnoubení?“

„Myslíte-li, že to má důležitost pro posouzení věci, vypravujte prosím!“ „Tedy... nu ano, seznámili jsme se, jak se již na

malém městě lidé seznamují. Zahradní koncerty, sokolský a mládenecký ples, výlety. A já jsem měl v úmyslu se oženit. Našel jsem si hodnou dívku z řádné rodiny. Měla také na naše poměry značné věno, ale věřte, to mi bylo zcela lhostejné, jsem sám zámožný a nikdy jsem své příjmy nespotořeboval. Myslím, že jsem ji měl již tehdy rád - zamilujeme si obyčejně ženu, kterou si chceme vzít - a řekl jsem jí to zčervenalé kdysi večer, kdy se společnost vracela z výletu a my zůstali pozadu. Požádal jsem o její ruku, a byli jsme zasnoubeni. Jaképak výklady dále? U všech snoubenců naší společnosti to je stejné. Třeba dodat, že jako člověk, který má životní cíl, jsem nikterak nepřeceňoval význam manželství, ale nepodceňoval jsem jej také. Svou budoucí ženu chceme ovšem znát, pozorujeme, sledujeme; ale nenajdeme-li nic obzvláště zářejícího, odkládáme velmi trestuhodně bližší poznání do budoucnosti a utoneme v sladkostech snoubeneckých týdnů. Zamiloval jsem se do ní. A teď poslyšte příhodu, která je pro nás oba velmi charakteristická. Měli jsme asi měsíc před svatbami. Šli jsme po večeri s Jarmilou na procházku podél Labe. Nebyl nikterak poetický večer, jak byste se snad domníval, bylo nehezky, měsíc nesvítí, z luk byla skosena tráva a páchly mlhou. Šli jsme daleko za město a vyprávěli si. Úmyslně jsem se vyhýbal něžnostem. Byla příliš cudná, aby je sama vyhledávala, a příliš křehká, aby se nepodřídila náladě, kterou jsem určil já. Vymýšlel jsem si tehdy hezká slovíčka, vidíte? Křehká! Račte dovolit ještě maličkost: Co vám budu vyprávět, zní hodně hrubě, ale ujišťuji vás, že to ve skutečnosti nebylo tak drsné jako ve vypravování, těžko si vysvětlit proč, vím jen, že jsem v příštích dnech nepocítil nejmenšího studu a stud že se dostavil teprve mnohem později, až ve vzpomínkách, kdy mi patrně již vymizely okolnosti, které událost provázely. V onen nepůvabný večer jsem jí tedy náhle pravil: „Jarmilko, co bys mi odpověděla, kdybych ti řekl: Jarmilo, chci tě mít!?” Myslíte, že to byl výraz nějakého okamžitého nadšení? Ne. Ta otázka mi nedala pokoj několik dní a rozhodl jsem se, že ji položím. Snad jsem chtěl Jarmilu zkoumat, snad jsem se chtěl přesvědčit, zda mi důvěřuje, snad to byla hra s ohněm, snad všechno dohromady, nevím dnes již, vím jen, že nebylo nic z toho, proč obyčejně k podobným otázkám dochází. Jak by se chovala jiná dívka? Snad by nechápala otázku úmyslně položenou tak neurčitě, nebo by se alespoň tak tvářila; snad by byla rozhořčena; snad by si v studu zakryla rukama tvář; snad by se rozplakala; snad by nehezky žertovala; snad by mi roztouženě padla do náručí a šeptala s polibky svoje ano... nic z toho neučinila Jarmila. Pohleděla na mne velkýma modrýma očima a odpověděla: „Řekla bych ti: Vezmi mne!” Co bylo v těch zvětšených modrých očích a co bylo v tom hlasu, se mne ptáte? Ano, smát se mi chce. Nevím to, pane rado! Již tenkrát jsem nic

nevěděl. Zachvělo se mi tehdy nitro nad tou samozřejmostí, srdce se mi sevřelo a váhal jsem, mám-li jít dále, nežli jsem šel. A šel jsem ještě o krok. Řekl jsem jí stejně suše jako prve: „Nuže, já chci!” Jen ještě o něco více oči rozšířila, ale neváhala ani vteřinu, rukou se mne nedotkla, tváře si nezakryla, oči nesklopila. Nešel jsem dále. „Odpusť mi,” pravil jsem, „chtěl jsem jen vědět, miluješ-li mne a věříš-li mi.” A této dívce bylo devatenáct let, byla panna a nebylo v ní jiskřičky smyslnosti. Stala se přece později mou ženou vím to, a smyslnost jsem v ní teprve já vznítil... Co tomu říkáte?”

„Čekám na vaše důkazy.”

„Na moje důkazy?”

t.1. ii~

„Což nechápete, že nevím nic, ale co horšího, že také ona neví nic? Což nerozumíte, že pro totéž nic a s touž samozřejmostí se může dát ovládnout jiným člověkem, prvním, který přijde?... Což... eh... nač čekáte, soudce?”

„Je to již vše?”

„Ne, ne, to ještě není vše. Můj cit mi to říká.”

„... Cit?... Má-li člověk přebytek fantastických citů, píše prý dobré verše. Ale před soudce nechodí. S lékařem nervových chorob jste se ještě neradil, pane komisaři Machu?”

Ale komisař odpovídá vášnivě:

„Což nechápete, soudce, že vám nemohu podati důkazy, jimž byste ve své stupidní moudrosti rozuměl? Nevidíte, že jsem slepý? Nechápete, že ve tmě je možno klamat člověka v jeho přítomnosti? V mém vlastním bytě, v mé vlastní ložnici, na mém vlastním loži? Zeje možno, že se rozplývám láskou k ní, chvěji se něhou, říkám jí sladká slova, a v témž okamžiku dva kroky ode mne, že ji někdo líbá a ona že mne neposlouchá a přivírá oči v rozkoši stupňované mou přítomností? Což nechápete, soudce, že jsou to muka takto žít, že nelze takto žít, že nelze, nelze?”

Komisař Mach cítí, že ulehčil svému srdci. Ulevilo se mu že našel tuto formuli. Napětí nitra povoluje a do očí mu vstupují slzy. Slzy nad jeho neštěstím; jeho velkým neštěstím,

Soudce mlčí. Ano, neboť co by mohl říci?

Soudce mlčí a komisař Mach tiše slzí. Hle, jeho pýcha povolila a on slzí.

Náhle pozvedá k soudci oči.

Co to?

Soudce není dojat, soudce není přesvědčen?

Soudce se na něho dívá, upřeně, zle dívá utkvělými očima? A či jsou to oči... To přece nejsou soudcovy! Ten měl šedivé oči... Komisaři Machovi probíhá pod pokožkou lebky nepříjemně lechtavý proud. Proč se na něho dívá? Nevěřil mu snad?... A kde již viděl komisař Mach tyto modré, krutě krásné oči?

A soudce, nespouští z něho pohled, praví pomalu a s vážnou monotónností:

„Nehřejte zde komedii, komisaři Machu, komisaři Machu, vy sobecký, požívačný člověče, vy - lhář!”

Komisař divoce vyskakuje, aby soudce chytil za prsa a udeřil jej za urážku v tvář.

Ale oči soudcovy jej zarážejí na polovině cesty. A nyní také s hrůzou poznává, či to oči jsou. Jsou Jarmiliny. Ale není v nich měkkosti a něhy, Jarmiliny oči se rozhořely tygřím žářem, jako by byly vsazeny do dravci hlavy.

Komisař klesá pod jejich silou zpět na židli.

A oheň očí hasne a stávají se zase jen přísnými a na něho upřenými. A soudce se zdvihá a jde pomalým krokem k

němu, pomalým a obřadně důstojným. Staví se před něho a komisaři probíhá lebkou a zády mráz. Cítí, teď že bude vyneseno rozhodnutí.

„Vzpomínáte si na všetatské nádraží, komisaři Machu?“

Podivno! Komisař jakoby náhlým vnuknutím si vzpomíná na všetatské nádraží a na událost, kterou má soudce na mysli.

„Ošidil jste tam chudého pikolika o korunu osmdesát haléřů. Vy, komisaři Machu, jste slušný člověk jen navenek...,“ přísne oči se vbodávají svou modrostí do bezmocného mozku komisařova a ukazovák soudcovy ruky, dlaní vzhůru obráceně, se pomalu tyčí, „... ale ve své duši jste podlec. Ro-zu-mí-te mi přece, komisaři Machu?!“

„Chcete snad říci, darebáku, že se chci zbavit Jarmily a s ní viny, které jsem se nikdy nedopustil? Chcete snad říci, že nepravdivý člověk nikdy nenajde pravdu?“

Chtěl tato slova soudci zařvat v tvář, překonat jistotou svého pohledu zlou potměšilost těchto modrých očí... ale řekl to kupodivu tiše. - -

Ano. Tento soud skutečně byl. Ne ve snu, ale pravdivě se konal v ložnici penzionovaného komisaře Macha.

Komisař Mach má hlavu přeplněnou k rozskočení a v celém těle cítí nevolnost.

Hodí prudce sebou na loži, hlavu zabojuje do podušky a tiskne křečovitě pěsti ke slepým očím.

Ještě jednou sebou hodí na druhou stranu a vyskakuje z postele.

Jde se napít vody.

Uprostřed pokoje se zastavuje, natahuje se, rovná se v kříži a ruce rozpíná doširoka.

„Prokletý život! Eh!“

Když se napil a vrací se k loži, probouzí se Jarmila.

„Karlouši... co je, Karlouši?“

„Nic,“ praví podrážděně. „Spi!“

Ale když uléhá, mrzí ho zlý tón těch slov a hledá ve tmě Jarmilinu ruku.

„Nezlob se, Jarmilko! Nemocní bývají někdy podrážděni. Nu, nezlob se!“

Jarmila se k němu naklání a klade mu ospale hlavu na prsa.

„Jak bych se na tebe mohla zlobit, miláčku? Nikdy se na tebe nebudu zlobit.“

A znova usíná.

Ale komisař neusne do rána. V duši mu sedí soudce.

Ráno, ráno. Co je to, ráno? Pod okny začnou hrčít tramvaje. Andula čímsi bouchá v kuchyni, mlékařka klepe, Jarmila se myje a člověk vstává z postele do téže tmy, do níž včera uléhal, uštvanejší teď než večer.

A pak začne den. Prázdný a dutý, jako by člověk seděl v sudě.

„Teď je konec října, vid’?“ ptá se ženy.

„Ano. Osmadvacátého.“

„Tři měsíce již takhle žijeme?! Neuvěřitelné!“

Člověku je tak bez práce, bez myšlenky protivno před sebou samým. Nic nejde, nikdo nejde a není ani koho očekávat.

„Veverčí život, Jarmilko!“

„Proč myslíš, Karlouši?“

„Víš, taková klec, co v ní běhají veverky. Běhá a běhá, až se celá upachtí, a pořád je na jednom místě.“

A za takovýchto dusných dnů mívá komisař Mach divné nápady.

Číhá na listonoše, odbírá mu psaní a srovnává pak, předčítá-li mu je Jarmila všechna a plyně. Činí to přes to, že ví, jak je to zbytečné a že listonoš za korunu udělá Jarmile to, co ona si bude přát.

Někdo v neobvyklou hodinu zvoní a komisař mu spěchá otevřít.

„Copak?“ diví se Jarmila.

Ale on neodpovídá.

Na chodbě stojí žebrák.

„Milostpane, právě mě pustili z nemocnice, uctivě jich prosím...“

Komisař sahá do kapsy pro almužnu, ale přistupuje přitom k žebrákovi docela blízko, až se ho dotýká, a čichá, zapáchají-li jeho šaty chudobou.

Nebo někdo zaklepe na dveře, ale než může komisař otevřít, ubíhá již ten někdo schody dolů.

„Hej! Vy!“ křičí za ním.

„Co?“ odpovídá ze schodů neochotný hlas.

„Pojďte sem!“

Neznámý tento velitelský tón skutečně uposlechne.

„Copak jste tu dělal?“

„Co? Kouknou se do schránky! Reklamy nosím!“ zní pepicky protáhlá odpověď.

„Ukažte mi je!“

„A člověče?! Co chtějí?! Copak si myslí, že roznáším anarchistické letáky?“

Ale komisař hrábl již po ruce neznámého a nahnátl tam skutečně balík tiskopisů.

„Nu, nemějte mi za zlé!“ omlouvá se.

„Kdo oni vlastně jsou, člověče, že tu po mně chramstají? Jsou od toho? To si dají pokoj! Co si o mně myslí?“

„Nu promiňte, opravdu jsem nic zlého nemyslel.“

Roznašeč jde zase ze schodů dolů.

„To mě podrž!“ povídá zlostně.

Jednou, bylo to za podzimního jitra, zazvonil listonoš.

Otevřít šla Jarmila.

„Pepa píše," oznamovala, když se vrátila do pokoje. „Máš trpělivost poslouchat?"

Zdálo se mu, že to řekla s nepatrným rozčilením v hlase.

„Čti, chceš-li!"

Roztrhla před ním obálku a čtla.

Byl to opravdu bezvýznamný dopis od švagra Josefa. Všichni jsou zdraví, Zdenička měla zpuchlé mandle, Růžena chystá Jarmile nějakou zeleninu. Co ho na tom mělo zajímat?

Ale když dopoledne odešla Jarmila z domu, zeptal se Anduly:

„Kolik přišlo dnes psaní?"

„Bralaje milostpaní. Dvě, myslím."

A při obědě se pak zeptal ženy:

„Jen Pepa psal? Či přišlo ještě nějaké jiné psaní?"

„Ne. Jen to Pepovo."

Oj!

Stalo se tedy přece jednou, že se nesmluvily a že tento zdoluhavý systém nebyl tak neúčelný, jak se již počal domnívat!

Když osaměl v pokoji, tápal po nábytku, otvíral tiše zásuvky a dveře skříní, hledaje onen druhý list. Našel jej konečně v její ruční kabelce, posud otevřeně. Nezaklapla ji, patrně aby se neprozradila zvukem. Sevřel psaní v ruce a rozčileně je ohmatával. Staré psaní to nebylo, včera byla ještě kabelka prázdná. Dnešní Josefův list to také nebyl. Švagr posílá psaní v hladkých obchodních obálkách, a tahle byla drsná, vykládaná hedvábným papírem a patrně velmi elegantní...

Nu ovšem...! Vstrčil psaní do kapsy. Dnes se doví pravdu!

Z kuchyně zazněl otevřenými dveřmi přes předsíň Jarmilin hlas:

„Venku je dnes tak krásně! Nevzal bys mne s sebou na procházku, Karlouši?"

„Dobře, pojďme!" řekl náhle se rozhodnův.

Tedy dnes! Stůj co stůj!

Zatímco přešla do ložnice ustrojít se a on podle šumotu rozeznával části oděvu, do nichž se obléká, snoval plán. Jarmila si došla do jídelny pro kabelku a on čekal, zda ji otevře a projeví nepokoj. Ale zaklapla bezmyšlenkovitě zámeček a kabelku vzala.

Pomohla muži obléci se do svrchníku. Pak vyšli, zavěšeni v sebe, do ulic.

Byl příjemný podzimní den a svítlo slunce. Bylo mírné a vzácné. Šli vinohradskými ulicemi a dolů Václavským náměstím.

Komisař se snažil přemoci neklid, být příjemný a předstírat zájem o drobnosti, o kterých mu vypravovala.

Sešli Václavským náměstím a zabočili vpravo za roh. Obklopil je ruch Příkopů.

Komisař se po několika krocích zastavil a řekl: „Jarmilo, prosím tě, rozbolela mne hlava, dojdi mi do lékárny pro pyramidon. Snad ti jej dají."

„Hlava tě bolí?" zeptala se starostlivě. „Pojď, vrátíme se na Václavské do lékárny, zde o žádné nevím. A co to, Karlouši, spal jsi snad špatně?"

Ale on odpověděl:

„Jdi sama, Jarmilko, počkám zde na tebe."

„Co tě napadá?! Jak bych tě tu mohla nechat samotného?! Pojď, Karlouši!" Řekla to tak jistě, jako by ani nepochybovala, že poslechne.

Ale stál na svém:

„Ne. Prosím tě. Počkám."

„Co myslíš? Ne, nenechám tě samotného!" řekla polekaně.

„Chci poslouchat sám ten ruch ulice. Přej mi trochu svobody!"

Mlčela a v jejím mlčení byl údiv a neklid.

„Nerozumím ti, Karlouši, co tohle zase má být." Její hlas se chvěl zadržovaným pláčem. „Pochop přece, ne, není to možné, uzněj, vždyť je to daleko a umřela bych na cestě strachem o tebe."

„Nebud' tak úzkostlivá. Žádám tě o to."

„Karloušku, miláčku, nedělej mi takové věci," a paní Jarmila se rozplakala, „tolik tě prosím."

„Ale jdi, jdi," řekl nevázně, jako se mluvívá s dětmi, „copak se mi může stát? Andula mne také často nechává o samotě."

„Jaké je to s tebou trápení, miláčku!"

„Nu, pojď, pojď," řekl rozhodně a vzal ji za ruku, „doved' mne ke zdi!"

Dovedla ho k průjezdu domu a postavila u vrat.

„Karlouši..." pokoušela se ještě prosit.

„Neboj se, ani se odtud nehnu, dávám ti slovo."

„Karlouši..."

„Jdi, Jarmilko!"

„Pá, Karlouši...! Nehýbej se...! Umřu cestou strachy."

Jarmiliny kroky se spěšně vzdalují.

Komisař Mach stojí opřen o zeď.

Čeká.

Jarmiliny kroky se již smísily s hlukem Příkopů... Ted' je již asi o dům dále... Jižodva... Ted' se patrně zastavuje a obrací se po něm... Jde již dále...? Asi ano...! Komisaři Machovi buší srdce.

Stojí.

Před ním tma, ale v ní víří život. Změť kroků v ní zní, hlasů, hrkot povozů a zvonění elektrické dráhy. A všechny tyto zvuky se slily v jedinou hudbu. Symfonie ulice! Zaslechne i jednotlivá slova lidí a úryvky vět, jak se těsně kolem něho mihnou chodci, smích a zašumění ženských šatů - jako tóny jednotlivých nástrojů, vyniklých na okamžik ze souzvuku orchestru. Poslouchá. Slyší vlastně poprvé v životě tuto píseň. Je příjemná svou zdravou životností a její veselé tempo ho uklidňuje. Bim, bam, zazněl triangel elektrické.

Ale ne! Není kdy oddávati se! Je třeba jednat!

Nyní již asi Jarmila zabočila za roh.

Tedy - teď!

Do symfonie ulice vpadlo jeho srdce. Divoce se rozvířilo.

Postoupil s roztaženými rukama dva kroky vpřed doprostřed víru, který náhle divoce kolem něho zabouřil. Kdosi o něho letmo zavadil.

Teď - kmitlo mu duší - měl by zakňourat: „Slepota je žalář nejhorší, dobrodinečkové moji, smilujte se!"

Ale nabral dechu, a pohybuje nejistě prsty polorozpjatých rukou, pravil:

„Pánové, jsem slepý, snažně vás prosím..."

Vír kolem něho se zastavil a hluk kroků ve tmě rázem utichl. Jen elektrická dráha zvonila a její ostrý zvuk se vrážel do ticha. Lidé asi na komisaře hleděli a divili se. Nemohli předpokládat, že dobře ustrojený muž na nich bude žebrať.

Náhle zazněl před jeho tváří laskavý hlas:

„Co si přejete, pane? Mám vás snad někam dovést?"

„Jsem penzionovaný okresní komisař Mach," řekl a natáhl ruku, tápaje ve tmě po ruce laskavého mluvčího. Ta ruka se náhle octla v jeho.

„Těší mne. Jsem gymnasista Král. Sextán."

„Děkuji vám, pane studente." Hlas komisařův s vědomím, že má před sebou chlapce, nabyt pevnosti. „Mám k vám snažnou prosbu... Bohové odměni ty, kdož prokáží službu slepému Oidipovi, byť ne králi," zažertoval dokonce.

„Prosím. Račte jen říci!"

„Došlo psaní a velmi rád bych znal jeho obsah. Nemám, kdo by mi je přečetl. Prosím vás, pane studente, abyste tak učinil vy."

„Ano, rád."

Hudba ulice se kolem nich opět rozvířila a plynula dále svým tokem.

„Snad bychom mohli zajít do průjezdu," pravil komisař.

„Prosím. Račte mi podat ruku!"

Komisař tak učinil a chlapec ho zavedl do chladného průjezdového zápachu a na šamotové dlaždičky s ohlasem kroků.

Komisař vyňal z kapsy psaní a podal je studentovi.

„To je ten list," řekl.

Cítil, jak mu jej ruka odebrala, a slyšel, jak je vyjímán list z obálky. Pak nastalo ticho. Dlouhé, jak se komisaři zdálo, a rozčilující. Čtěl je již přerušit zdůrazněním své prosby, ale ozval se rozpačitý a mírný hlas

„Ale... to psaní není adresováno vám, pane komisaři..."

„Nevadí, jest adresováno ženě a týká se zřejmě nás obou. Prosím vás, pane, záleží mi na tom velice," vyrazil ze sebe, stěží přemáhaje vzrušení.

A zase přestávka. Dlouhá a trapná.

„Ano... Konečně vám je snad mohu přečíst. Zdá se to být nějaké rodinné psaní," řekl student a četl pak polohlasitě:

„Drahá Jarmilko, u nás není nic nového, co by tě mohlo zajímat. Všichni jsme chválabohu zdraví, já, žena i děti, jen Zdenička měla minulý týden trochu zpuchlé mandle, ale přešlo to docela lehce..."

Ne! To tedy není list, který hledal! To je psaní švagra Josefa, které dnes ráno došlo a které mu Jarmila předčítala. Měl v úmyslu studentovi list vzít a poděkovat mu. Ale bylo mu trapné přiznávat se cizímu člověku k omylu nebo ještě k něčemu horšímu, a rozhodl se jinak. Ať tedy dočte! Možná, že se přece něco doví, snad, snad mu Jarmila nečtla list celý a něco zatajila.

Sympatický hlas četl o dětech, ženě, ženě matce, o starostech s vedením továrny - vesměs známé věci.

„Drahá Jarmilko, všichni cítíme..."

Student se zarazil.

Nu...?

Ticho. Jen proud ulice sem zvenčí hlučněji zazněl.

Proč nečte...? Co je? Co je?

„Já nevím, pane," ozval se nesměle hlas, „... skutečně nevím, mám-li právo číst dále..."

„Proč myslíte, pane studente?"

„... Bojím se, že vám to bude nepříjemné..."

„Ne. Určitě ne. Velice vás prosím. Ujišťuji vás, že kdybych já viděl a slepec mne o podobnou službu požádal, vyhověl bych mu. Řekl jste ostatně, že tam stojí něco nepříjemného. Snad mi to nebude chtít nikdo přečíst - a skutečně nemám kolem sebe jediného člověka - a snad se pak budu domýšlet, že je v psaní něco ještě mnohem horšího, než tam ve skutečnosti stojí."

„Ano... neměl jsem vám to říkat," odpověděl hlas smutně.

„Snažně vás prosím."

„Drahá Jarmilko," pokračoval konečně nejistým hlasem student, „všichni cítíme s Tebou Tvoje hrozné neštěstí, stále o

tom mluvíme a všichni Tě velice litujeme."

Komisař zbystřil sluch. Ne, tohle mu nečtla!

„Růžena nad Tebou často pláče a také její matka píše smutná psaní. Vždyť všichni víme, jaký býval Karel divný, již dokud byl Zdráv, a jaké s ním máš asi soužení teď, když je slepý, a Ty jsi k němu navěky uvázána. Nezlob se, drahá sestro, že se opět dotýkám této věci, také Ti slibuju, tentokrát již určitě, že Ti již nikdy nebudu psát podškrtná psaní, ale Karel se k nám choval vždy cize a byl nám cizí, kdežto Tebe milujeme a Tvé blaho nám leží na srdci. Pokládám za svou povinnost říci Ti něco. Nedomnívej se, že nemáš jiného domova než svůj vinohradský. Také můj dům jest Tvým domovem. Tvých 80.000 K (máš-li je ještě) není sice žádným jměním, ale ke skromnému venkovskému životu stačí i menší renta a Ty znáš naše majetkové poměry a víš, že bychom oba byli šťastni, kdybychom pro Tebe něco mohli učinit. Vila je velká, přenechali bychom Ti celý přízemek, neobtěžovali bychom Tě a v ničem neomezovali Tvou svobodu. Stane-li se tedy u Vás cokoli, rozuměj mi, drahá sestro, cokoli, ať z Tvé či z jeho strany, nezapomeň, že můj dům je Tvým domem a že vše, co mám, je také Tvé. To vše Ti píšu z návodu Růženina a po úřadě s její matkou, ne snad, že by se mně nedostávalo pochopení pro Tvůj osud, ale víš, jak jsme my mužští v podobných věcech málo chápaví a neobratní. A Růžena Ti vzkazuje, že musíš ještě letos k nám, ať s mužem či bez něho (mohla bys mu na tu dobu vzít opatrovníka), aby ses trochu zotavila. Máš toho, má drahá, ubohá sestro, jistě zapotřebí. Máme tu překrásný podzim, ani si nedovedeš představit jak krásný, Růža i děti dělají časté výlety pěšky i autem a já s nimi, pokud mi to čas dovoluje, a věru nezavidíme vám Pražákům vaše velkoměstské zábavy. Věř, Jarmilko, zvykla by sis tu a líbilo by se Ti zde. Růženaje obrovsky pyšná na letošní sklizeň své zahrady a chystá Ti nějaké zavařeniny a zeleninu. Tak si pro to přijď! Kdy pojedu do Prahy, nevím, ale rozumí se, že Vás ve Vašem novém domově navštívím. Kdybys cokoli potřebovala, piš! Růža, děti i já Tě mnohokrát líbáme a pozdravujeme. Pozdravuj od nás všech upřímně Karla. Tvůj Josef."

Student se odmlčel.

„Hm," řekl sotva slyšitelně komisař a cosi mu zatřhalo v koutku rtů.

Hm! opakoval si v duchu a hleděl do své tmy.

„Nevím opravdu, měl-li jsem vám to číst. Jistě jsem vás zarmoutil, pane," pravil konečně student.

„Ach nikoli," odpověděl komisař nutě se do úsměvu. „To přece není tak zlé. Příbuzní mají o ženu starosti. Chápu to a nezazlívám jim. Děkuji vám. Jsme přece rozumní lidé a před chytrým člověkem netřeba nic skrývat, vidíte, mladý příteli? Pravda, pravda a nic než pravda. Alétheja! Hledej pravdy, slyš pravdu, uť se pravdě, prav pravdu, drž pravdu, braň pravdy až do smrti! - jak to řekl Mistr Jan Hus. I slepý miluje pravdu a hledají, drží a brání, také on má na ni právo. Je tomu tak, pane studente?"

„Ano, pane komisaři!" zaznělo jinošsky pevně.

Jak podlé! Takhle ho klamou! Čtla mu to psaní ihned, jak došlo, roztrhla

před ním obálku a čtla je bez přípravy, aniž se jedinkrát zarazila, aniž pozoroval mezery. Musila přeskakovat a překrucovat celé věty a neprozradila se ani slabikou. Prodán! Prodán bez milosrdenství a bezbranný!

„Máte pravdu, pane komisaři," řekl též mladicky nadšený hlas, „inteligentu se smí a musí říci pravda! Snad vás bude i to zajímat: některé věty i jednotlivá slova listu jsou podtrhána, zřejmě ta, která vám mají být zatajena. Od místa, odkud jsem se zdráhal číst, až k slovům „A Růžena Ti vzkazuje" je podškrtnáno vše a hned další věta tak, že čteno jen nepodtrhané, zní: „musíš ještě letos k nám s mužem." V dalším jsou pak ještě dvě věty podtrženy."

Ahahahahá! projelo mu mozkiem, jako jakási spirála z nekonečně tenkého a do bělá rozžhaveného drátu, jehož hrot se mu zabodl do temene hlavy. Ahahahahá! Tak-hle oni ho klamou! Tak-hle oni ho pro-dá-va-jí!

Chtěl se něčeho uchopit, aby nezakolísal. Ale ne! Klid! křičel na sebe. Klid, komisaři Machu! Stojí před tebou chlapec! Vzpřímil se a usmál.

„Také to chápu," řekl pevně. „Děkuji vám, mladý příteli! Ano! Tak mluví muž s mužem, člověk s člověkem; tak! Děkuji vám upřímně. Snad se mi naskytne příležitost, že také já vám budu moci být jednou užitečný. Způsobíte mi radost, navštívíte-li mne."

Vtom zazvučely průjezdem prudké kroky, kdosi uchopil komisaře Macha za rameno, padl mu do náručí a v komisařovu tvář zazněl úpěnlivý pláč.

„Karlouši... co mi to děláš?"

„No nic, nic..." Komisař se snažil ženu od sebe odsunout.

„Když jsem tě od rohu neviděla, tolik jsem běžela..."

„No..."

Ale Jarmila stiskla jeho hlavu v dlaních a jala seji v slzách prudce líbat.

„Karlouši, Karlouši... již jsem myslela, že jsem tě ztratila... že se ti něco stalo... můj bože, že tě odvezla záchranná stanice... Karlouši..."

„Nu nic, nic, Jarmilko," a komisař odsunoval od sebe ženu vší silou. „Poodešel jsem jen do průjezdu, setkal jsem se s milým člověkem... To je student pan Král, to je moje žena."

„Rukulíbám, milostivá paní," zazněl zpovzdáléč poněkud zaražený pozdrav.

„Těší mne, pane Králi," řekla Jarmila a komisař slyšel, jak otvírá zámeček kabelky a vyjímá z ní šátek. Utírala si patrně oči. Nepohřeší psaní...? Ne. „To jste mne polekali. Nu, jen když to dobře dopadlo. Navštivte nás jednou, pane studente!"

„Děkuji uctivě, milostivá paní." A za malou chvíli řekl též stydlivý hlas: „Rukulíbám. Poroučím se vám zdvořile, pane komisaři."

„Buďte zdrav, na shledanou, mladý příteli. Nezapomeňte! Bydlím na Vinohradech, Korunní třída 54, druhé poschodí." Komisař natáhl do tmy pravici a student seji nesměle dotkl.

„Poklona.“
„Budu se na vás těšit,“ řekla ještě Jarmila.
Studentovy kroky zazněly průjezdem a smísily se venku s hlukem ulice.
A zase ho žena objala.
„Karlouši...,“ řekla vyčítavě.
„Pojedeme domů. Prosím tě, zavolej drožku!“
Odešla beze slova. Tón jeho hlasu byl takový, zejí nedovolil větu dokončit.
Když vstupovali do vozu, zeptala se:
„Je ti špatně, Karlouši?“
„Není.“
„Pyramidon vezmeš až doma?“
„Ano.“
Pak, když drožka drkotala vzhůru Václavským náměstím, učinila ještě jeden pokus:
„Kdo byl ten mladý člověk?“
„Nevím. Dali jsme se do řeči na ulici,“ řekl ledově.
Cestou již nepromluvil slova.
Ani doma nepromluvil. Přecházel pokojem a posedával na pohovce.
Před soumrakem odešel s Andulou na Petřín. Stulil se do koutka lavičky, zahalil se do pláště a zamračeně myslil.
V příštích dvou dnech byl komisař Mach klidný. K ženě se choval vlídně, nekladl podezřívavých otázek a chodil mnoho po procházkách. Věc byla jasná: Švagr Josef je v právu. Také Jarmila je v právu. Ale i on má jistá práva. Komisař Mach se rozhodoval.
Třetího dne, v neděli, přišel student Král.
Jarmila odešla hned dopoledne k přítelkyni (ovšem, k přítelkyni!) a k jedenácté hodině zazněl v předsíni zvonek. Andula se s kýmsi u dveří dohovořovala.
Přišla do jídelny.
„Milostpane, nějaký mladý pán se po nich ptá, říkal, že prý ho pozvali.“
Komisař ihned věděl.
„Ano. Že prosím.“
Nesmělé zaklepání na otevřené již dveře, nesmělé kroky a nesmělejší pozdrav.
Komisař jde hostu vstříc.
„Pan Král, pravda?“
„Ano, vašnosti.“
„Vítám vás, mladý příteli! Sedněte si!“
Komisař podává studentovi ruku, usazuje ho a sedá proti němu.
„Jsem rád, že jste přišel... Andulo,“ volá do kuchyně, „přineste skleničku vína a nějaký zákusek...! Kouříte?“ Hostitel vyjímá pouzdro s doutníky a cigaretami. „Prosím, berte...! Andulo, sirky!“
„Děkuji uctivě, já mám, prosím.“
Andula přinesla popelníček a sirky, z kredence láhev vína a čišky.
„Hned něco přinesu,“ řekla a odešla.
Bylo chvíli ticho. Komisař se laskavě usmíval směrem, kde tušil studenta.
„Tož čím vám mohu posloužit, mladý příteli?“
Nastalo mlčení. Příliš dlouhé, aby během něho komisař Mach nepochopil, oč asi může běžet. Byl rád, že ke své otázce nepřipojil: „Nebo jste mne opravdu přišel jen navštívit?“ A komisaři Machovi se pojednou zdálo, že sedí za knihami a rozpracovanými akty svého úředního stolu, že slyší šumot písáckých per, že jen v zamyšlení zavřel na okamžik oči a že před ním stojí chalupník, mačká a kroutí klobouk v ruce a začne co nevidět: „Slavný úřade!“
A skutečně se za chvíli ozval ten dobře známý, ponížený, trochu šibalský tón:
„Vašnosti, byl jste ke mně ve čtvrtek tak velice laskav, a tak jsem si myslil, že bych se snad přece jen směl odvážit...“
„Jen bez ostychu, mladý příteli,“ řekl komisař hlasem, který povzbuzoval.
„Moje finanční prostředky na studie jsou velmi skromné. Můj otec je průvodčím Františkovy dráhy abydlím zde v Nuslích u jednoho jeho přítele. Myslil jsem si, že račte mít jistě mnoho známostí v Praze mezi bohatými rodinami, a tak jsem vás chtěl uctivě prosit, kdybyste se ráčil přimluvit, abych dostal nějaké kondice. Studuji s významem.“
Komisař se zamyslel.
„Nemám v Praze známé,“ řekl po chvíli, „ale napadá mě jiná myšlenka, která vám snad také nebude nesympatická... Co teď čtete z latiny?“
„Salusta, prosím.“
„Pravda! To je hezká četba! Hledte,“ usmál se, „snad bych se dokonce ještě rozpomněl na úvod Catiliny!“ A komisař říkal latinsky: „Všem lidem, kteří se snaží zachovati si prvenství mezi ostatními tvory, sluší všemi silami pracovati o to, aby životem neprošli mlčky jako hovada, jež příroda stvořila k zemi ohnutá a žaludku poslouchající...“ Je to tak dobře?“
„O ano, prosím.“
„Jak hezky řečeno: „Aby životem neprošli mlčky!“ Nechtěl byste se mnou v prázdných chvílích číst Salusta?“
„O prosím, vašnosti.“
„Až dojdete k Tacitovi, můžeme spolu číst Tacita: Mám rád toho zamračeného aristokrata, ovšem, znám ho většinou jen z překladů a do latiny mne budete nucen teprve vpravo vat, mnoho jsem již zapomněl.“
„Prosím.“ Komisař při vzpomínce na svá gymnasijská léta se usmíval.

„Ovidia jste ovšem také čtli?!”

„Ano.”

„Trochu měkký pán - pravda? - ale má krásný verš. Některé hexametry

člověku ani po dvaceti letech nevymizí z hlavy... Nu ovšem...! Immedicabile corpus ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.”

Z komisařovy tváře náhle zmizel úsměv.

Pak řekl:

„Německy neumíte?”

„Ano. Tatínek byl dříve v Opavě a chodil jsem tři třídy obecné do německé školy.”

„Nu hleďte! V němčině teď vychází tolik zajímavých přírodovědeckých věcí, přečteme si něco. Kolik vám platí za hodinu?”

„O to není stejné, prosím.”

„Nu nebojte se, neošidím vás.”

Andula přišla se zákusky a cinkala talířky a příbory.

„Dolejte panu Královi a mně dejte také ještě skleničku!”

„Je, ten pán ještě ani nepil!” divila se Andula. „Mám jim něco rozkrájet, milostpane? Je tu šunka, sardinky a máslo.”

„Ano, připravte mi kousek. Ale dříve poslužte panu Královi...! A vy pijte a pojezte, pane Králi, a nedejte se pobízet.

Vidíte, že je to u mne těžké, když ani nevím, chutná-li vám.”

Andula mazala slepému housku a krájela mu na talíř jídlo.

„Dobře tedy, budeme čísti klasiky,” pravil komisař a opakoval si jako pro sebe: „Nezhojitelně chorý úd mečem odťat býti má, aby se část zdravá nenakazila... Ense recidendumst. Skanduje se to tak?” Zase mu přejel tváří mírný úsměv.

„Ano prosím.”

Když Andula odešla a oni pojedli, řekl studentovi:

„Ve čtvrtek jste byl svědkem jakési manželské scény. Ale ty věci nejsou ve skutečnosti tak zlé, jak se třetímu jeví. Sám to jednou poznáte. Nu nechme toho! Povězte mi raději ještě něco o sobě...! Pijete? Vezměte si ještě něco! Žena bohužel není doma a já vám posloužit nedovedu. Tedy sám, prosím...! Studujete od začátku v Praze?”

OLOVENÝ MRAK

Od příhody s psaním švagra Josefa byl komisař Mach pevně rozhodnut s Jarmilou se rozejít.

Stůj co stůj! I kdyby to mělo lidské životy stát! Pryč z toho vonného dusna manželské ložnice!

Pravda, neměl toužebnějšího přání, než aby zůstali ušetřeni tohoto krajního zla, a kdykoli přemýšlel o jeho možnosti, vždy se mu zachvívalo srdce, věřil také, až tam že věci nedojdou; ale přece, když se sám sebe tázal, nemohl než odpovědět si: Ano, kdyby to i mělo lidské životy stát! Neboť takhle žít možno nebylo! Otázka, kdo je vinen, je prozatím vedlejší, a pevná jediná skutečnost, že tohle je peklo, v němž by bez slitování zahynuli oba. Dá svobodu sobě i jí, a není-li člověkem svobody ona, dá ji sobě. Měl nejpoctivější vůli vyvésti ze lži tohoto spoluzítí oba, nechce-li Jarmila, není to jeho vina a jeho svědomí je čisté. Ví ostatně, doufá, že ani ona nezahyne, neboť také ona si našla a sleduje nitky, které ji upoutají k životu i mimo manželství, ale ukáží-li se nitky slabými ve chvíli, kdy se Jarmila bude držeti jen jich, selžou-li apřetrhají se... pak... ne, zde je bezmocen a nezbude než zaplakat nad jejím údělem a pokrčit rameny, neboť její osud již nezávísí na něm. Lépe ze dvou umírajících zachránit jednoho, dokud čas, než nechati zemřít oba.

Kdy učiní rozhodný krok? Dnes, zítra? To byl jeden ze slabých bodů jeho úvah. Nevěděl a odpovídal si takto: Není dosti primitivním člověkem, aby se jednoho krásného dne rozzuřil, rozbil nábytek, spral ženu a vyhnal ji ze stavení a pak tu bezradný stál s otázkou ve vyjeveném obličejí: A co teď? Snad bude možno rozvázat uzel v poměrném klidu a vyvarovat se otřesů a bolestí příliš prudkých. K tomu všemu je potřebí času, který dá i Jarmile ne-li pochopit, alespoň vytušit nemožnost tohoto života a nutnost nového; který jí umožní připravit se a snáze snést konečný náraz, který jest asi nevyhnutelný. A komisař je ochoten protřpět ještě tuto lhůtu, nebude-li nad jeho síly dlouhá, neboť chce mít uklidňující vědomí, že vykonal vše, co se vykonati dalo. Také chce mít na budoucí svou cestu jasno. Také k tomu je potřebí času. Proto čeká. Neváhá, nedoufá, jen čeká.

Snad v životě ještě něco vykoná! Chtěl kdysi více, než nač jeho síly stačí dnes, chtěl mnoho, ale šel pevně a jistě a vytčená část dráhy v stanovený čas uražená mu dokazovala, že byla správná, krok dobrý, mapy přesné a že určitě dojde cíle. S čedičovou střepinkou ovšem nepočítal, jako s ní nemůže nikdo počítat. Tam, kam zamýšlel, již nedospěje! Tedy velkou čáru přes minulost a někam jinam! Neposadí se ve svých šestatřiceti letech uprostřed silnice, protivný sobě a na

překážku všem, nepočká, až ho zalkne prach a rozjezdí cizí povozy. Půjde někam. Sejde na jinou cestu, pohodlnější, zvolní třeba krok, vezme do ruky mapy s vypichovanými značkami, v jakých dovedou číst i slepci, ale půjde! Na prvním kroku dráhy stojí však v cestě Jarmila! Musí pryč Jarmila!

Plán ve velkých obrysech má jíž hotov. Vráti ženě věno a přidá jí část svého jmění, přijme-li ji. (Zde snad bylo možno počítat s přimlouvou Josefovy vypočítavosti.) Pak koupí stateček v Českém středohoří, blíže svého rodiště, vezme si správce a bude hospodařit. Ano: koupí Nové Dvory. Nové Dvory, statek bratrance Jana, churavého a nespokojeného starého mládence, který jen proto ještě usedlost neprodal, že na ni nemůže nalézt kupce. Komisař Mach zná velmi dobře ten dvorec, půl panský zámček, půl selský statek, zdvihající se bílými zdmi a brídlicovou střechou nad doškovými střechy baráků a nad vesnicí uprostřed lánů a polí, nad kraj s širokým rozhledem až daleko na obzor k černému pruhu knížecích lesů. Strávil tam skoro rok života. Bylo to za jeho právnických studií, kdy po jakémsi březnovém bronchiálním kataru postrašil lékař maminku možností vážné plicní choroby a kdy poslali Karla ven na čerstvý vzduch. Zůstal na Nových Dvorech od jara do pozdní zimy a vzpomínky na tyto měsíce patří k nejkrásnějším jeho života. S archy římského práva po kapsách se potuloval po kvetoucích mezičkách a panskými lesy, hospodařil s Janem, pomáhal mu

při polních pracích, učil se vnikati do života přírody a lidí a přitom brunátněl v tváři a sílil v ramenou. Klid a mír. Ale ne líný a rozkošnický, nýbrž plný plodné práce a rozkošný. Práce selská je nehonosná, prostá a pokorná - tak nějak to praví Chelčický. Možno si ji hluboce zamilovat a nalézt v ní štěstí. Půjde k ní... Ano, Nové Dvory jsou jeho budoucím působištěm! A kdo je správcem? Student Král? V představách ano, v budoucnosti snad. Král je hodný a inteligentní chlapec. Jen chudoba mu vtiskla jakousi neupřímnou poníženost, ale ta se dá stykem se spravedlivými a sebevědomými lidmi odstranit. Možná že mu poradí, aby vystoupil z gymnasia, že ho dá do hospodářské školy a vezme pak k sobě; snad pro něho v životě něco udělá a student bude jednou rád neobvyklému shledání v průjezdu na Příkopech, když je to již náhoda, která určuje vnější osudy lidí. To ovšem ještě záleží na budoucnosti, komisař Mach nevěřívá lidem na první setkání, prohlížívá šije důkladně a ze všech stran a Král si bude nucen jeho důvěry dlouhým stykem teprve zasloužit.

Je podivné, že komisaři Machovi, který při všem napínání mysli není s to, aby rozpoznal byt' i jen nejnejasnější obrysy příštích dnů, je obraz této vzdálené budoucnosti zřejmý a jasný. Živé vzpomínky se promítají do budoucnosti se všemi podrobnostmi. Cítí dokonce i zápach Nových Dvorů, tu zvláštní směsici vůně sena, chlévů, mléka a medu, a soustředí-li myšlenky a chce-li, čichá nejen charakteristickou vůni Dvorů, ale všechny pachy venkovského jara, léta, podzimu i zimy. Cítí chladné výpary otvírající se země po roztálem sněhu; dech květnových luk; horký zápach zralých klasů a svědívá vy prach mláceného obilí; uspávající vůně jablek, složených v podkroví do hromad. A slyší táhlé bučení krav a chřestění

jejich řetězí v chlévech, bzukot včel před úly, jasné zvonění naklepávaných kos za časných jiter a řezný šumot obilí, kladoucího se v řádky pod rozmachy sekáčů. Cítí pod rukou hebkost koňské srsti a v dlani studeně vlhký dotek nozder telátka odstavčete a drsný jeho jazyk. Myslí na Nové Dvory mnoho. Otevřeným oknem jeho vinohradského bytu z nich vane do dusna chladný a svěží vzduch. Láká ho. Ano, půjde k přírodě a lidem! Příroda je tvrdá, ale možno ji zvládnout; a lidem snad ještě něco bude moci dát a podplatit si je. Nic nechce zadarmo. Krajina kolem Nových Dvorů je zanedbaná, selská hospodářství o sto let pozadu, žebráci chalupníci ve věčných sporech s žebráky baráčníky a obojí otročící dvoru, lid lhostejný a odevzdaný vůli boží. A přece je tam potřebí jen ruky a člověka dobré vůle. Představuje si, jak sedí uprostřed vesnických sousedů v hospůdce s přiboudlým zápachem, kde čepují pivo jen jednou za týden, jak v dobrotě i zlosti do nich vtluoká pochopení pro sdružování, jak s nimi zakládá nákupní, mlékařská i včelařská družstva, poučuje je o pramenech nákupu a tržištích, o pojišťování, radí jim ve styku s úřady, chrání je před drahou lácí a podvodnými agenty, nutí je být pořádnými, rozumnými a zámožnými. Představuje si, jak podepřen o Královo rámě prochází dvorem, polnostmi a vsí, zastavuje se s lidmi, dává si vykládat a zajímá se o všechno a o všechny. Radí, poučuje, rozkazuje. Jeho práce je dobrá a užitečná; on je obdivován, podezříván a pomlouván - vše, jako kdysi bývalo. Půjde to, musí to jít!

Je červen. A on, sedlák Mach, jde za časného rána s Králem travnatou polní cestou mezi lány dozrávajícího žita.

Kročeje stírají ještě chladivou rosou, ale jitřní slunce se již rozehrívá. Obilí tiše šumí a nad polem zpívá skřivan. A tehdy se ptá: „Nejsou v obilí žluté skvrny usychajících klasů?“ „Ne, hospodáři. Je dosti živné vláhy.“

Nejsou to fantazie. Komisař Mach nebyl nikdy fantastou. Ani v dětských snech si nevymýšlel, že bude císařem nebo čarodějníkem, nýbrž nejvýše objevitelem severní točny, ale i to až tehdy, kdy se již domýšlel, že zná, jak k ní dojít. To, co si nyní kreslí, je sice jen široký plán a jsou mu dobře známy obtíže jeho provedení, ale je to pevný cíl a možno za ním jít. Komisař Mach je veselý a plný odvahy. Vše, co lze ohmatat, možno i zvládnout, ať po dobrém nebo po zlém. Jen s mátohami se ne bít, do nichž sekaje vždy člověk tne jen sám sebe! Půjde za svým cílem! A doufá, že má dosti síly dojít. Májí?...

Oj!... Pozor, komisaři Machu!... Jasný cíl jest. Dobrá. Snad cíl, jehož i slepec může dosíci. Dobrá! Ale je stejně jasné, co třeba učinit zítra a pozítří?... Oj!?... A bez zítřka a pozítřku není ani dne třetího a není dne stého. A zítřek znamená první krok na cestě...

Ne, ne! Jen čas! Neváhám, jen čekám - říká si, ale neví již ani tolik, zda se obelhává čili nic; jen náhle rozdmuté „cosi“ v jeho hrudi mu dává tušit, že spíše ano než ne.

Komisař se snaží na zítřek nemyslet. To je zlé.

A žije navenek starým životem.

Chodí k němu student Král.

Komisař předplatil noviny a hospodářské časopisy a student mu z nich denně předčítá. Je bystrý a vystihl, co komisaře zajímá. Čtou také populární knihy o zemědělství a probírají se v přírodovědeckých revuích. Salusta a latiny prozatím nechali. Chodí spolu na dlouhé procházky, vypravují si a debatují, zastavují se u návestních sloupů, aby se dověděli, kde jsou jaké schůze nebo přednášky (hudbu teď komisař Mach nechce); a před knihkupeckými výklady, aby pátrali po odborných knihách a brožurách, které by je mohly zajímat. A komisař je často nucen usmát se horlivosti studentově v pídění po statích o dobytčích nemocech, o chemických rozborech pícnin a pojednáních o organizaci selských družstev.

„Děláme to trochu bláznivě, milý příteli. Systém si musíme najít! Ale fiat! Poučme se nejprve trochu o rozsahu látky!“

Student Král odřekl všechny kondice a věnuje všechnen volný čas komisaři. Studují dokonce přednáškový plán techniky a srovnávají jej s rozvrhem hodin sextánových, hledajíce, zda by nebylo možno navštěvovati společně na vysoké škole některé hospodářské přednášky. Student se zdá spokojen s novým úřadem, tím spíše, že je nyní hmotně zabezpečen. Také komisař je spokojen. Neboť chlapec je mu mostkem s vnějším světem a k budoucnosti. Společnost Jarmilina je bolestným dotekem rány minulosti, Andulína jen ještě posupnějším stažením do skořepiny vlastního nitra. Doma není změn. Alespoň vnějších ne. K ženě se chová komisař Mach hezky, dokonce mileji než v minulých dnech. Nešpehuje, nepodezřívá, netrápí. Chová se snad chladněji, ale laskavěji. Úmysl v jeho chladu není, ale Jarmila jej pozoruje a cítí. Přichází večer, objímá ho a ptává se smutným hlasem.

Ne, docela nic mu nechybí - odpovídají.

Nepoví jí ani, proč se nyní tolik zabývá hospodářskými věcmi?

O něco se člověk musí zajímat. Není přece možno zarýt se jen do sebe a ohluchnout ke všemu, co se děje ve světě, ve kterém člověk šestatřicet let žil. Zájem o hospodářské otázky je prozatím jen nápad a řekne jí, kdyby snad měl nabýt určitých tvarů.

Je to nepravda. Ale co jí má říci? Snad: Opustím tě, stanu se sedlákem, a to proto, poněvadž ti psal tvůj bratr podtrhané psaní?

Jaký nesmysl!

Komisař se nyní zdržuje mnoho mimo dům. Vychází s Andulou dopoledne, vychází také po poledni a stává se před svátky nebo přede dny, na které se Král nepotřebuje do školy připravovat, že na něho komisař po odpolední procházce čeká hned u gymnasia, odesílá Andulu domů a sám se vrací až pozdě v noci, po nějaké přednášce, kterou se studentem navštívili.

Jejíž prosinec a dny mrazivé.

Jednoho večera, krátce před vánočními svátky, si šli poslechnout do Měšťanské besedy jakousi národohospodářskou přednášku. Ale večer nesplnil, co si od něho slibovali, řečník počítal s obecnstvem příliš nepoučeným a nepověděl nic, co by komisař dávno neznal z četby i praxe. Odešli ještě před koncem.

Venku byl ostrý mráz a padal drobounký sníh, že jej bylo na hřbetě nastavené ruky možno sotva ucítit. Večer byl svěží a komisaři byla nepříjemná myšlenka, že by měl teď jít domů.

„Poslyšte, mladý příteli," pravil, „za mých studentských let tady kdesi nablízku, v Opatovické nebo Černé nebo tam někde, stávala malá krčma, kde jsme někdy sedávali. U Zlatého soudku se to myslím jmenovalo a chodilo se tam po několika stupních do suterénu. Podívejme se tam! Chtělo by se mi obnovit staré studentské vzpomínky. Nebo jste měl pro dnešek nějaký jiný plán?"

„Ne prosím."

„Snad to najdeme."

„Ó ano!"

Nebylo to poprvé, co zacházeli do zapadlé hospůdky mezi neznámé hlasy a neznámé vůně v klidu posedět a popovídat. Prokřičovali několik ulic, zeptali se několika chodců a starou krčmičku našli. Student svedl komisaře po schůdcích a skleněnými dveřmi do hospodského vzduchu.

Uvítal je pozdrav sklepnice.

Usadili se proti sobě u kulatého stolku a děvče jim přineslo pivo.

Bylo tu ticho. V místnosti tedy nebylo lidí; alespoň mluvících ne. Nad hlavami jim bublal plamen otevřeného plynového hořáku... Divný zvuk!

Dlouho-li zde již neseděl komisař? Čtrnáct nebo šestnáct let? Maličko se usmívá.

Pak dlouho mlčel a jen jako z rozržitosti usrkoval nedobrého piva.

Pojednou se zeptal:

„Kolik vám je let? Sedmáct?"

„Skoro již osmáct. Šel jsem pozdě do gymnasia, tatínek nechtěl dlouho dovolit."

„Jestlipak jste už byl někdy zamilován?"

Otázka byla příliš nenadálá a komisař s úsměvem na rtech čekal na odpověď dlouho.

„Byl," řekl posléze student.

„Vypravujte mi něco o tom! Láska není nezajímavé téma. Snad i já vám mohu něco povědět a poučit se můžeme oba...

Jak to bylo?"

Student mlčel. Také on se patrně v rozpacích usmíval.

„Nesedí tu nikdo kolem nás?" zeptal se komisař.

„Ne."

„Tak povídejte!... Nebo to byla jen nějaká všední věc?"

„Ne... Velká a krásná."

„Tedy!"

Student ještě chvíli mlčela pak sejal vypravovati. Zpočátku nesměle, brzy s velikými pauzami, brzy se překotně zajíkaje.

„To prosím byla jedna dívka od Tábora... Jmenovala se Stázička. Oni jsou nějak příbuzní s našimi pány, ale jen docela málo, ani si nikdy nepiší... Rodiče ji poslali do Prahy, aby se naučila šít šaty; byla zde letos na jaře skoro tři měsíce a bydlila u pánů... Já nevím, je to tak všední, když to říkám, a říkají to všichni milenci, ale je to nejkrásnější žena, kterou jsem kdy viděl - na obrazech i ve skutečnosti. Takové velké modré oči měla, jako kosatce, a takové rusé, zlaté vlasy... a takový, já ani nevím, takový neobyčejný, strašně krásný úsměv, že se nad ním až dech tajil. Když se na mne podívala a tak zvláště se usmála... ne, na to není možno zapomenout..." V rozpacích se odmlčel. „... Já ani nevím, jak vám to vypravovat. Vidali jsme se vlastně jen při obědě. Já jsem tam jen na půl stravy, hned odpoledne jsem musil do kondic a vracel jsem se domů až pozdě večer; to jsem šel hned do svého pokojíku, protože paní chodívá brzy spát. Při obědě jsme sedávali se Stázičkou proti sobě. Seděla zády k oknu, a jak jí na vlasy zezadu padalo slunce, měla kolem hlavy jakoby svatozář z ryzího zlata. Byl jsem vždy velmi vzrušen. Několikrát jsme na sebe kradmo pohlédli, a vždy rychle sklopila víčka a zapýřila se. Také já jsem se velice bál, aby na mě nepoznali, zeji mám rád... Asi dvakrát jsme se potkali na chodbě a do tváří se mi nahrnula krev. Ale kromě pozdravu jsme spolu nemluvili. V noci se mi o ní zdávalo, ale tak živě, že když jsem se probudil, v prvním okamžiku jsem nevěděl, byl-li to sen... Jednou v poledne jsem běžel domů ze školy, jen abych ji mohl již zas vidět. A jak utíkám nahoru po schodech, potkám v zátočině ji. My máme takové staré, dřevěné točité schody v domě. Lekli jsme se oba dva a zastavili se. S tál i jsme proti sobě, ona asi o tři schody výše, já

níže. Myslím, že jsme tak dlouho stáli... Byla krásná a rozčervenalá a oči měla sklopeny. A já se na ni díval a hlava se mi točila. Pak zašeptala: „Musím tetičce pro tvaroh.“ Bylo to naivní, ale tak půvabné! Usmála se na mne tím svým ohromně krásným úsměvem, odkryla zpod řas kosatcové oči a rychle kolem mne zašuměla dolů schody. Nezapomenu nikdy na ten úsměv a ten šumot jejích šatů. Od té chvíle jsme se několikrát viděli na pavlači a na schodech, vyhledávali jsme příležitost, abychom se mohli setkat, a čekával jsem na ni. Vyměnili jsme vždy několik letmých slov a ona mi jednou podala ruku. To bylo také krásné. Držel jsem tu teplou, hebkou dlaň dlouho... Jednou jsem si dodal odvahy a poprosil ji, zda bychom se někdy nemohli vidět na delší chvíli. Řekla: „Když vy to máte tak divně s těmi hodinami!“ Rozmýšlela se chvíli a pak rychle zašeptala: „Čekajte dnes na mne. Až tetička usne, přijdu k vám.“ Zapálila se a odkvapila. Polekal jsem se. V prvním okanzíku jsem ani nechápal tu odvalu a to všechno. To je tak, prosím: Bydlíme v prvním poschodí takového starého domu. Páni mají světnici a kuchyni nalevo od schodiště. Já bydlím napravo z chodby, mám pokojíček se zvláštním vchodem. Totiž, ona to vlastně ani není obytná místnost, je to takový divný přístavek se šikmým stropem, malinký, vejde se tam zrovna postel a stolek, židle stojí docelajíž na dveřích a okno vede na pavlač. Pán je vrchním číšníkem v Mikádu a vracívá se domů až po třetí hodině ranní... Ten večer jsem čekal. Byl jsem mnohokrát na pavlači, abych se podíval; zda již paní zhasila... Nevěřil jsem svému štěstí a tomu, že by se mohla odvážit... Ale přišla... Byl to nejkrásnější den mého života, pane komisaři. Nemůže být krásnějšího, ani pro mne, ani pro nikoho. To je pravda... V noci, když jsem na ni čekal, vylezl jsem oknem na pavlač a sešplhal se do dvora a přes plot do sousedovy zahrady. Tam kvetl bez. Natrhal jsem ho plné náruče a nanosil do pokojíčka. Byl ho plný stůl a plná postel a všude byl. Vše vonělo svěžím bezem. Jak krásná byla! Vlasy rozpuštěné, bosé nožky, s oděvem ve spěchu na sebe navěšeným, jak se ve tmě strojila... Můj bože, jak vám to říci, pane komisaři?... Byli jsme spolu dlouho, až do svítání, kdy se zář petrolejové lampy tak divně mísila s ranním šerem. Pak jsme slyšeli klapnout klíč v domovních vratech a poznali, že se pán vrací domů a že se musíme rozloučit. Měl jsem ji strašně rád tu noc. K smrti. Když tak seděla na mé posteli, bez v klíně, bez v náručí, bez v zlatých vlasech, klekl jsem jí k bosým nožkám a vyznal jí lásku... Nevím, snad jsem jí ani nic neřekl, snad jí to jen moje oči po věděly... A ... políbil jsem ji."

Studentův hlas se ztlumil a zachvěl se vzpomínkou.

Tentokrát trvalo mlčení dlouho. Komisař je chápal. V nitru se usmíval, mírně, shovívavě a přitrpkle. Ale snažil se tvářit co nejvážněji, aby chlapce nezastrašil čekal, až bude vypravěč pokračovat. Neboť že pokračovati bude, věděl.

„To bylo třicátého prvního května," řekl za chvíli tiše student. „... Jednu z těch bezových snů mám na památku vylišanou v latinské gramatice..."

Pak pokračoval:

„Od té doby ke mně chodívá každou noc. Pán s paní spí v kuchyni, ona spávala na pohovce ve světnici. Když paní usnula, kradla se Stázička ven. Trvalo vždy strašně dlouho, než otevřela dveře do kuchyně, protáhla se kolem spící tety a dostala se na síň. Bylo při tom potřebí velké opatrnosti a bylo to nebezpečné. Ale byla vynalézavá, a když paní dopoledne odešla na koupi, mazávala dveřní závěsy a kliky petrolejem. Já jsem zatím rozčileně čekal. To radostné shledání po přestálých úzkostech! A kdyby člověk v takové chvíli zemřel, již za to by stálo žít. Byla pak u mne celou noc. Byl to zázrak všechno... Ale probůh, ne, pane komisaři, abyste si snad něco nehezkého myslil, ne, to ne, prosím! Byla tak dobrá a čistá!... Jedno mi je divné," řekl za chvíli. „Přecejsem v těch týdnech skoro vůbec nespál. Vstával jsem denně před šestou, musil jsem se trochu připravit, do školy j e kus a po takových dojmech člověk okanzitě neusne, a přece jsem nebyl nikdy tak zdrav a nikdy tak veselý a čilý jako tehdy... Pán chodil domů vždy několik minut po třetí. Ten zvuk jeho těžkého klíče ve vratech mám stále v sluchu a nikdy na něj nezapomenu. Taková tichá, krásná noc, naše ruce a duše se objímaly a najednou

do ticha a naší lásky - klap! Tak jako by někdo do hlavy uhodil. A všechno rázem zmizelo a bylo třeba pomýšlet jen na rychlý útěk... Ten byl již snazší. Stázička si nechávala pootevřené dveře... A pak zněly pánovy hlučné kroky po schodech, pomalu, krok za krokem...

Tomu jest již půl roku... Žil jsem v nebi. Byl to krásný sen. Pak odjela domů... Napsala mi jedno jediné psaní plné lásky... A co se s ní dále stalo, nevím. Nevím nic... Je to velmi smutné... „

Komisař pozdvihl hlavu, jako by se chtěl slepěma očima na studenta podívat. Čelo mu zbrázdily vrásky.

„Ještě s něčím bych se vám svěřil, pane komisaři, neobtěžuje-li vás to poslouchat. Ještě nikomu jsem o své lásce neřekl slovíčka."

„Vypravujte, poslouchám velmi napjatě!"

„Jednou dostala od rodičů psaní, že přijede do Prahy nějaký její vzdálený strýček, ani vlastně ne příbuzný, ale jak to už tak na venkově bývá, a že ji navštíví. Zlobila se, když mi to vypravovala, a byla mrzutá, že ho bude musit doprovázet po Praze. Těšil jsem ji. V neděli ráno přišel ten člověk do Nuslí. Takový mladý hranáč. Na květované sametové vestě se mu houpal tlustý stříbrný řetěz s kančími zuby. Viděl jsem ho, jak šel síní. Mají tam kdesi hostinec a řeznictví a on přijel do Prahy kupovat nějaký tlakostroj a pивní trubky. Stázička s ním šla do města. Šel jsem několik kroků za nimi a chodil jsem za nimi všude, kudy šli. Neznal mne a nic nepozoroval. Stázička byla tenkrát velmi krásná, měla nové bílé šaty, klobouček s kvítím a červený hedvábný slunečník. Ten den bylo velmi slunečno, paprsky pronikaly hedvábím a vrhaly na bílou Stázičku rudý stín. Viděl jsem ji předtím vždy jen v domácím úboru a mohl jsem na ní oči nechat. Ale bylo mi smutno. Někde u výkladní skříně, když se dívali a já je předešel, obrátila sluník proti řezníkovi, aby ji neviděl, usmívala se na mne a na něho dělala opovrhlivé posunky. Chodil jsem tak za nimi celé dopoledne. Pak ji zavedl do hostince na oběd a tam jsem za nimi již nemohl. Šel jsem domů... To vám bylo těžké od-půldne, pane komisaři!... Vrátila se až večer. Paní byla se sousedkou na procházce a pán v obchodě. Vrhla se mi do náručí, líbala mne a smála se. Pak plakala a zlostně dupala. Chtěl prý s ní ještě do varieté, ale ona nešla... Druhého dne u oběda dělali páni žerty o řezníkovi a o svatbách, ale ona se uštěpačně usmívala... Já nevím, co vám ještě vypravovat, pane komisaři. Odjela, jednou mi napsala a pak již nevím nic. Psal jsem jí mnohokrát, prosil, zapřisahal, nedala odpovědi. Mé listy padaly jako do vody.

Zpět také nepřicházely. Není tomu ani měsíc, prosil jsem znova jen o jediné slovo vysvětlení - marně. Pánů se ptát často nemohu, a když jsem o to jednou zavadil, řekla paní, že také nic neví. Nepíše si."

Komisař poslouchal napjatě. Bradu svíral v dlani a čelo měl sraštěné. Teď se student odmlčel. Ale komisař pro něho neměl slova povzbuzení. Nad hlavami jim bublal plynový hořák. Odkudsi z kouta místnosti zněl přitlumený mužský a ženský rozhovor.

A pak se Král zeptal tiše a ustrašeně:

„Myslíte, pane komisaři, že něco bylo s tím hostinským?"

Komisař pokrčil rameny.

„... To by bylo strašné!... To by bylo strašné!" opakoval student. „... Kdyby to byl alespoň člověk, který si ji zaslouží!?... Ani já jsem jí nebyl hoden. Ale on?... O prázdninách jsem tam chtěl jet, ale nemohl jsem. Snad si letos nějaké peníze ušetřím. Nebudu vyzvídat, ani slovem se nikoho neoptám, ale vidět ji musím. Jen z dálky se na ni podívám, aby o tom ani ona nevěděla. Ale to musím! Kdybych měl zemřít!"

„K čemu třeba hned umírat?" řekl komisař kupodivu chladně. „K cestě do vesnice u Tábora není potřeba žádného smrtelného odhodlání, spraví to pár korun a dá se to vykonat za sobotní odpůldne a za neděli. Půjčím vám peníze milerád, přejete-li si. Ale neradil bych vám to."

„Proč prosím?" zeptal se tiše student.

„K pohledění pravdě do očí je potřebí odvahy a mládí chce iluze. Nevím, mám-li právo kapati vám do duše kapky jedu, ale bojím se, pojedete-li na Tábořsko, že se váš pěkný bezový sen rozplyne. Kolik let bylo vašemu děvčátku?"

„Byla o málo starší mne. Něco přes osmnáct!"

„Hm! Nevím, ale je přece možné, že přišla k rozumu, jak se tomu na venkově říkává, snad sama, snad na domluvy a nátlak rodičů a tetek, a že dala přednost vdát se za hranatého řezníka s tlustým řetízem s kančími zuby, tvořit s ním nové hospodářské hodnoty, založit s ním zámožnou rodinu a zplodit několik zdravých dětí. Snad ne sice pochopila, ale vycítila, že je to lepší než trávit sladké chvíle s hodným a inteligentním chlapcem, ničit jeho spánek a jeho nervy, čekat deset let, až on duševně zesílí a ona umdlí, až se mezi nimi vyhloubí propast a jeden druhému se stanou cizí, ne-li nesnesitelní. Neboť, můj mladý příteli, bezová děvčátka mají velmi jemný instinkt pro to, co je prospěšnější jejich ženskému životnímu poslání, a jdou za tím přímo a bezohledně."

„... Ne, pane komisaři... Nevím... Ale jedno jest jisté: bylo to velké štěstí, které mi dala, a ať se stane cokoli, budují za ně do smrti vděčen..."

Komisař si zapaloval doutník.

„A vy jste žárlivý, jak tomu říkají," dodal, jako by studenta neslyšel, „a to je velmi zlé. Býval jsem také kdysi stížen touto ošklivou nemocí. Slepý jsem ovšem nebyl nikdy. Je to velká neřest."

„Račte myslit svou oční chorobu?"

„Všechno troje."

V mlčení studentově byla patrně otázka, na kterou byl komisař ochoten odpovědět.

„Možno si konečně o tom pohovořit. Také já vám budu něco vyprávět, chcete-li poslouchat... U nás venku byl takový slepý skuhra, sedal o jarmarcích na mostě a mlel pořád jednu: „Slepota je žalář nejtemnější, dobrodinečkové moji, smilujte se! Jsou citáty, které člověku nedají pokoj. A mně nedá spát tenhle žalář nejtemnější. Sedí mi stále v hlavě. Zpočátku jsem byl ochoten dáti za pravdu skuhralovi, že je jím opravdu slepota. Ale jsou ještě temnější kobky. Slepota sama o sobě není tak černá, jak si ji asi představujete. Je hrozná člověku, který kdysi viděl, ale možno se s ní časem jako s družkou spřátelit a žít s ní. Do její jednotvárnosti občas padávají krásné akordy, sluneční teplo, blesky myšlenek, a její vnější temnota je často ozařována vnitřními světly. Žárlivost je horší! To již není jen vnější, nýbrž vnitřní tma. Do té nevnikají ani harmonie, ani teplo a bouře jejich myšlenek jen duní a otfásají, protože osvobozující světlo blesků je věčně dušeno olověnou černí mraků. Snad znáte ty uhelné mraky, tlusté mraky s cáry ploužícími se až u země, které zatáhnou celou krajinu a valí se a valí, a nevidíte blesky, které za nimi křižují, a slyšíte jen v ustrašených prsou jejich hřmění a temné ohlasy?! Hleďte, deklamují. Ale není to improvizace, můj mladý příteli. Pozoroval jsem tyto olověné mraky několikrát v jizerských skalách a jejich představu ve mně budí citát vždy. Ale i tohle vysvětlení je povrchní. Slova skuhralova mají mnohem hlubší význam. Třeba se v nejen ponořit, jako se kacíři hrouží do biblického verše, a vysvitne vám, že ne slepota, ne žárlivost, ale všakaje žalář nejtemnější."

Komisař Mach vyslovil poslední větu s určitostí fyzikální poučky, právě nevývratně vyplynulé z dlouholetých výpočtů.

„Mlčíte. Škoda že vás nevidím. Děláte asi velmi udivené oči, posloucháte-li mne ovšem vůbec."

„O ano, poslouchám vás velmi pozorně, pane komisaři, ale nerozumím vám."

„A je to tak jednoduché. Láska je velká neřest, mladý příteli. Její každá člověka oslabující náruživost, ale ona tisícronásobně. To jsme byli ve svém nazírání jen zmatení básníky a romanopisci, těmito femeslnými propagátory nejzhooubnější všech vášní, že jsme podle nich ochotni vidět v lásce mystérium, božský dar, zázrak a nevím co ještě, jen to ne, čím ve skutečnosti jest: pud k zachování lidského pokolení. Když jeden pud mystérium, pak všechny, prosím! Neříkám, že v něm nelze spatřovat krásu, ale nelze se stát jeho otrokem a také jej třeba kulturou regulovati, jako kterýkoli z ostatních, řekněme pud k zachování jedince, to jest potřebu jíst a pít. Propadnout žravosti a pijanství se považuje za ohavnost a neopěvuje se nikterak. A zatím to je totéž jako propadnouti lásce. Zničit je třeba ten uměle v nás vypěstovaný a zálibně živený pojem lásky. Činí nás sobeckými, závistivými, násilnými, zasněnými a tedy i línými. Ale ne, to by nebyly ještě nejtěžší příznaky choroby, mnohem horší je, že nás olupuje o svobodu. Hle! Člověk žije, myslí, cítí, raduje se ze života, chce něco. A má svobodu; celou vnitřní a také část vnější. A najednou přijde láska. Snad vás přepadne náhle, možná že se připlíží jako večerní stín, lehne na vás a obklopí vás, aniž tušíte, jak se to stalo. A v té chvíli již není nic. Rozum se rozplynul jako kousek ledu v horečnaté ruce. Cit, ten

nádherně mnohozvuký a mnohobarevný cit oněměl a vyrudl; byl napuštěn jedinou růžovou barvičkou a vyplněn jedinou přesládlou melodií. Činorodá vůle změkla z oceli v bláto, ztratila i své jméno a stala se neplodnou touhou a nytím. Je po svobodě: Chtěl byste myslit, chtěl byste jednat, chtěl byste žít - nelze. Jste v žaláři a nemožno ven. Láska vás omámila, ohlušila a oslepila, vyplnila svět a kromě ní není... To je ten žalář nejhorší a nejtemnější...! Zabte ji, mladý příteli, cítíte-li, že k vám vešla, dokud jest ještě kdy. Jen člověk svobodný může býti štěstím."

Komisař říkal svá slova s hlavou poněkud dopředu schýlenou a přitlumeným hlasem. Říkal je klidně a jediný důraz, který jim dával, byl občasný pohyb vrásek na jeho čele, sotva znatelný úsměv, malé pokrčení ramenou, klepnutí prostředníkem o desku stolu tak nepatrné, že se při něm dlaň na pokrývce položená ani nepohnula. A v tomto klidu bylo něco silného a zároveň ošklivého v kontrastu s vášnivým obsahem slov.

Teď umkl. A bylo vůbec ticho. Také náhlé. Šumot plynového hořáku nabyl pojednou jiného zvuku, podivného a neobvyklého. Zbyli zde již asi sami dva.

Komisař se chytil pěstí za bradu a směrem ke studentovi se usmál.

Ale i ten mlčel.

Odpověděl teprve po dlouhé chvíli nesměle a zaraženě:

„Nedovedu vám odpovědět, pane komisaři. Přemýšlím o vašich slovech, ale můj cit mi praví, že se snad přece jen... mýlíte. Nevývází štěstí lásky stonásobně bolesti, které způsobuje?"

„To tvrdí také pijáci o alkoholu, morfinisti a kuřáci opia. Vyprávěl jste mi velmi poutavě příběh svého milování. Nevěřil bych vám, kdybyste mi chtěl tvrdit, že vás nestálo velké přemáhání a mnoho muk sedati v tomto nadšení lásky k algebraickým poučkám a k slovíčkům z Homéra. Dělal jste to vše špatně, o tom není pochyby, ale čest vám, že jste měl tolik pevné vůle a dělal to vůbec. Jsou však lidé, kteří mají ještě jiný životní cíl než vysvědčení první třídy z kvinty.

Prosím, abyste v tom neviděl podceňování, naprosto ne, neboť ve vašem postavení to musilo být prvním a jediným cílem k metám dalším. Ale pochopte, že jsou muži, kteří chtějí ovládnout svět; kteří chtějí nalézt nové přírodní zákony, jejich využití přinese veškerenstvu štěstí; že chtějí obrodit lidstvo; osvobodit svůj národ; svou třídu... Eh, to jsou vesměs výjimečné případy... ale pochopte, že jsou lidé... že jsou lidé, kteří by chtěli žít, jenom žít, animálně žít, vnímat zvuky, cítit sluneční paprsky... ale ani to nemohou, poněvadž je na světě láska, které propadli."

Sál prudce z doutníku a bafal. Ale doutník již dávno uhasí. Zpozoroval to teprve za chvíli a přesvědčiv se prstem, zeje oharek studený, odhodil jej pod stůl. Vyňal pouzdro na doutníky a hledal v něm. Bylo však prázdné. Obrátil se nazdařbůh do místnosti:

„Slečinko, přineste mi prosím doutník...! A vy, mladý příteli, máte již dopito?"

„Ne ještě."

„Nu dopijme. Snad sneseme ještě jednu."

Vyprázdnil sklenici.

Přišla sklepnice s krabicí.

„Pane Králi," řekl komisař, „vyberte mi doutník! A sobě cigarety!"

Student podal komisaři doutník a zapálil mu.

„Ten pán nevidí?" zeptala se sklepnice se zájmem.

„Nevidím, slečinko!"

„Ale chudáček! A takový hezký!" Pohládila ho po rameni.

Nebylo to drzé ajejí altový hlas byl příjemný. Komisař Mach se shovívavě usmál.

„Smím si k vám přisednout?" ptala se.

„Sedněte, dělá-li vám to radost! Snad zde již nejsme posledními hosty?"

„No. Ale to nevádí. Nesmím stejně zavírat před druhou. Koupíte mi láhev limonády?"

„Koupíme."

Odešla a za okamžik se vrátila s nápoji. Pivní sklenice klaply o misky a nalévaná sodovka zašuměla.

„Tak na vaše zdraví, páni...! O čempak jste si tu tolik vykládali?"

„O lásce, slečinko!"

„Hm...! No, také to lidi ještě baví."

„Aj! Vás již ne?"

„Ne," řekla suše. A za chvíli dodala: „To byl můj milý, co jsem s ním prve seděla u kamen."

„Podle hlasu se zdáte být přece mladá?"

„Ba ne, je mi už pětadvacet."

„Už - tomu říkáte?! A to ani toho svého milého nemáte ráda?"

„Pt!" vyrazila opovrživě rty vzduch. „Vezmeme se a zařídíme si prádelnu. Je to hokynář a hodný člověk. Když je člověk jako já deset roků v obchodě - od patnácti let, páni má té lásky zrovna po krk. Jakápak láska? Ženská, ta by ještě dovedla milovat, ale mužský?" Zase totéž opovrživě vyprsknutí ajejí hlas přešel do sentimentality. „Takové chudobné děvče z obchodu jako já... já bych vám toho mohla povídat o lásce, ó je, milí páni! Romány bych mohla spisovat. A také že jednou sepišu. To bude jinší román, než co teď vycházejí! Však beztoho za mnou jednou chodil jeden takový vlasatý básník, a že to sepiše. To se rozumí, že když měl, co chtěl nepsal pranic. Tak to dělají všichni."

„Šidili vás?"

„Baže. Ale pak jsem se to taky naučila. Já jsem velká potvora, páni." Zasmála se. Ale její smích byl již nehezký a hrubý. Venku před dveřmi zazněla směsice mužských hlasů. Do stupňů schodů kopaly podpatky, jak ti venku si oklepávali s bot sních. Otevřely se dveře, hlasy zazněly ostřeji a do hospodského zápachu vnikl proud chladného, svěžího vzduchu.

„Vítám vás!" obrátila se sklepnice a šla obsloužit nové hosty.

„Nazdar, Mařko...! Jak se má?"

Hospůdka se rozhlučela bujnou změtí hovoru a mladického smíchu. Hosté se rozsazovali, židle drčaly do podlahy a sklenice po řadě klapaly o misky.

„Také životní zkušenost!“ řekl komisař. „A ‚román‘ v tom být musí...! Ostatně doufám, že je již dívka zachráněna a že z ní ještě bude zcela řádná majitelka prádelny,” dodal, jako by chtěl ironizovat spíše sebe než ji.

Nezdrželi se již dlouho. Poseděli ještě chvíli, zaplatili, dopili a vyšli.

„Přijďte zas brzy!“ volala za nimi sklepnice. „Pak si to dopovídáme.“ A smála se.

Venku sněžilo. Tiše a hustě. Mráz polevil a sněhem vyčištěný vzduch, svěží a nasátý vlhkou vůní vloček, se mile dýchal. Změna hospodského dusna za čistotu zimní noci byla příjemná.

„Chcete jet či půjdeme?“ zeptal se komisař.

„Jak si račte přát. Mně je příjemně.“

„Dobře!“

Šli mlčky. Prošli pustými uličkami Nového Města, přešli Karlovo náměstí a kráčeli Ječnou ulicí vzhůru k Vinohradům. Hustý povlak vloček se jim usazoval na rukávech a ramenou zimníků a obtěžkával klobouky. Jejich kroky drtily na chodníky napadlý sníh a sníh vrzal jako vydělaná hovězí kůže násilím ohýbaná. Dusot osamělého drožkářského koníka a zvuk kol zněly tlumeně. Komisař Mach slyšel vlastně poprvé za života sníh. Cesta jim rychle ubíhala. Z nárožní hospůdky vycházeli lidé a otevíranými dveřmi zakřičel do tiché noci orchestrion.

„Již Komenského náměstí?“

„Ano,“ odpověděl student.

Šli ještě chvíli.

„Tuze jsme toho cestou nenapovídali, což?“ řekl s úsměvem komisař.

„Přemýšlím o vašich slovech.“

„A argumenty proti mně jste již našel?“

„Ne.“

„Chyba. Dalo by se všeobecně lecco namítat, a vrátíme-li se ještě někdy k tomuto tématu, sám vám ukáži slabá místa a dám vám do rukou zbraně proti sobě. Ale dnes již dovozte, abych mluvil tak, jak mně se to jeví... Žárlivost! Hleďte, také taková zajímavá věc. Co je to? Zná-li pravdu, pak přece již není žárlivost... Co je to tedy...? Závist? Jen v nejprimitivnějších případech! Touha po pravdě? Sotva! Strach před ztrátou milovaného a před vlastním ponížením? Tak jsem se kdysi domníval, ale ani to není správné...! ‚Nevím nic a to je smutné,‘ řekl jste prve. Zdá se tedy, že i vy máte jakousi tuchu tohoto průvodního zjevu choroby. Tohoto věčného nepokoje, stálého číhání, horečného hledání a sbírání důkazů nebo alespoň zdání jich, že vás milovaná žena klame, že je špatná a nehodná ohromného daru, který jí věnujete. Dejte pozor! Tady to je. Nemyslíte, že žárlivost jest jen podvědomá touha po svobodě? Vzpírání se a poslední revolta citu mužné svobody proti žaláři a poutům lásky? Rozumíte mi přece: svoboda se bije v naší duši s otroctvím. Svoboda nás to burcuje, křičí na nás při každém kroku, v bdění i ve spaní: Nezabíjej mne, vyprosti mne, buď se mnou! Proč mne ničíš? Pro ženu? Jen hleď, stopuj, číhej a zkoumej, a poznáš, že nestojí žena za to, abys pro ni ubil mne, nad níž nemáš krásnějšího! Nejsem ještě mrtva, jen zasypaná, žiju, slyš, jsem zde, zde jsem, pomoz mi, jen odstrč toho, kdo mne v tobě dusí, a budu opět s tebou, krásná a silná jako dříve...! A volá dnem i nocí jako při zemětřeseních zasypaní z hloubi sklepů, na něž se v sutinách naválily domy a věže...“

Komisař se usmál.

„Co tomu říkáte?“

Student odpověděl až za chvíli:

„Myslím, že vám rozumím, pane komisaři. Myslíte tedy, že je to touha... jak bych to řekl, neumím se tak vyjadřovat jako vy... že je to touha zbavit se ženy?!”

„Rozhodně trochu přímočaře řečeno,“ zasmál se komisař, „... ale... nu, ano, máte celkem pravdu.“

Zase šli okamžik mlčky.

„Ale pak jste tu ženu nemiloval!“ namítl student.

„V tom se mýlíte.“

„Tedy alespoň milujete svoji vnitřní svobodu, jak to račte nazývat, více než ji.“

„Ano.“

„Je to možné?“

„Ano. Či tomu nevěříte?“

„Promiňte, nevěřím. Pravá láskaje nade vše.“

„Velmi dobře! Ani by se mi nelíbilo, kdybyste ve svých sedmnácti letech mluvil jinak.“

Pak řekl:

„Jednou si budeme moci o tom ještě pohovořit.“

Ale to již byli u domu.

„Hle, jak nám cesta uběhla!“

Ale když zazvonil na domovníka a loučil se se studentem, zmizel mu náhle z tváře spokojený výraz a padla na něho stará tíha.

Vracel se do svého žaláře!

Co se dělo zatím doma? Co dělala Jarmila?

Komisařovo „Dobrou noc!“ studentovi znělo již temně a tvrdě.

SEDLÁK MACH ÚČTUJE

Příhoda, která se stala den po svátku Štěpánově, uspišila neobyčejně události a dala jim netušený, náhlý ráz. Mnoho o ní později přemýšlel Karel Mach. Karel Mach, slavný novodvorský sedlák, známý hospodářský spisovatel a hledaný odborník v otázkách venkovské samosprávy, jediný slepec v úřadě obecního starosty v Čechách, organizátor zemědělských družstev a rádce celého kraje. Hovořil o ní i se svým tajemníkem a důvěrným přítelem Králem. Mluvívali však o události klidně a o osobách v ní zúčastněných jako o lidech nešťastných a zmítaných osudným jakýmsi omylem, kteří snad ani nežili, nebo byli jen výtvozem spisovatelské obrazotvornosti. A básníky nikdo z obou přátel obzvláště nemiloval. Mát' skutečný svět tolik radostí i bolů, práce tolik bojů a vzruchů, život tolik omylů překonaných i překonávaných, že není třeba vše to uměle vyhledávat z papíru.

Věc sama byla zcela jasná. Slyšel. Byl i dosti svědomitý, že šel na radu k známému lékaři nervových chorob, ale ten jej ujistil, že je krom své slepoty zcela zdravým a normálním člověkem. Zde tedy nebylo o čem přemýšlet. Skutečnost byla taková, jak ji od počátku viděl. Záhada byla v něčem jiném: Proč se událost stala právě tehdy, kdy počal již pozbývat sil, kdy tápal v začarovaném kruhu a kdy, měl-li být vůbec ještě zachráněn novému životu, se něco stát musilo! A této bolestně hojivé rány bylo věru potřeba, neměl-li utonout. Zasáhlo snad do hry jeho štěstí? Jeho Osud? Ale Karel Mach nevěřil pomyslům. Pravda, celý jeho život byl plný mezníků, které udávaly směr jeho budoucnosti, ale všechny minulé situace si svou vůlí sám vytvořil, připravil si cestu k nim, věděl kdy, nebo alespoň přibližně kdy k nim dojde, jak se v nich zachová a jak je opustí. A tuto z nejdůležitějších svého života netvořil a neočekával. Jak to tedy, že onen neznámý přišel právě včas jako deus ex machina v špatných komediích, aby za něho rozťal uzel, na který on sám sáhnouti se bál? To zůstalo Karlu Machovi provždy otázkou nerozřešenou. A nerozřešené otázky v něm odevždy zůstavovaly nepříjemný pocit, a to i tenkrát, když se k němu nepřiznal ani sobě samému.

O vánocích zemřelo jeho manželství.

Byly to smutné vánoce. Byly dary, byla slavnostní večeře, byla vyřčena blahopřání, ale bylo studeno a Schumannova píseň, zahráná o Štědrý večer Jarmilou, plížila se po stěnách a zvětralá jejich chladem přicházela teprve k lidem. Byli sami. Student Král odjel na prázdniny k příbuzným do Unhoště.

Den po svátku Štěpánově, když se večer komisař uložil na lože, řekla Jarmila, přecházejíc ještě ložnici:

„Byly to smutné svátky, vid', Karlouši?!”

Řekla to pokorně, zpovzdálí, neodvažujíc se ani k němu přistoupit a polaskat se s ním.

„Nu, nebyly opravdu příliš veselé,” odpověděl.

„A ty mi neřekneš, Karlouši, co proti mně máš?”

„Nic, Jarmilko.”

„Mluvíval jsi vždy pravdu,” řekla tiše, „proč je teď jinak? Víš sám, že ti nevěřím... Smiluj se nade mnou!”

„Jsem nemocný člověk, Jarmilko. Nic víc.”

Jarmila beze slova ulehla.

Cítil její blízkost a cítil studenou tíhu toho ticha zde. Jarmila ještě nezhasila elektrické světlo. Co na tom mohlo sejít slepci? Ale i vědomí, že v ložnici svítí lampa, na něho působilo tíživě, jako ten chlad, ticho a její blízkost.

Náhle nesměle a toliko jemným dotekem jediného prstu zavadila o jeho ruku.

„Nemuč! Pověz!” zašeptala.

mlčel chvíli, přemýšlel a pak řekl, máje tvář obrácenu ke stropu, řekl pomalu, jako by ho každé z těchto slov stálo přemáhání:

„Nešidíš mne, Jarmilo?”

„Ne!” odpověděla pevně.

„Ani v maličkostech ne?”

„Ne!”

„Přemýšlej!”

„Nešidím tě, Karlouši, v ničem.”

„Snadji mi přece nějakou maličkost zatajila, snad máš přede mnou nějaké malé tajemství, kterému sama nepřikládáš váhy?!”

„Ne.”

Věčný bože, jak dovede ta žena lhát!

A tento výkřik zaječel do ticha a vyplnil mu celé nitro. Ale nutil se dáti tváři klidný výraz a ležel nehnutě, beze slova, se slepýma očima obrácenýma ke stropu.

„Věříš mi, Karlouši?” zeptala se po chvíli.

„Věřím, Jarmilo... Ale teď zhas a spěme! Jsem unaven.”

Zhasila.

Nepromluvili již.

Snažil se klidným dechem oklamat ženu a vzbudit v ní domněnku, že spí; a zdálo se mu, že ona činí totéž.

Kdo koho ošálí dříve? Měl za to, že se to podařilo jemu, neboť dětsky spokojené oddechování Jarmilino zdálo se nasvědčovat, že usnula opravdu.

Komisař Mach myslil. A hlava mu vířila.

Čtvrt hodiny mijely.

A komisař Mach myslil a myslil a hlava byla přeplněna a ze změti v ní vybíral a v řetězy spojoval myšlenky jen s mučivou námahou.

Mijely hodiny. Šly dusným tichem.

Proč nemají v ložnici hodiny? Noc přece ubíhá lépe, mluví-li jejich hlas. Tyk tak, zas vteřina, zas vteřina. Ale takto v tichu se plouží čas záludně a nepřátelsky.

Ale co to!
Poslouchá...
Co je to a jak pozdě může být?---
Bere někdo za kliku jejich předsíně...?
Komisař Mach pozvedá maličko a opatrně z podušek hlavu, aby lépe slyšel...
... Nic! Nu ovšem, jaká hloupost! Kdo by u nich co v noci hledal? Andula zapíná každý večer ochranný řetízek u dveří velmi pečlivě, je bázlivá... Snad něj aký napilý soused. Možná že se někdo zmýlil ve dveřích.
Ne, ne, ne!
Někdo opravdu sune do dírky klíč, strašně opatrně, skoro neslyšitelně.
Co je to...?
Zase ticho.
Ano, teď opět. Skutečně sune. Nyní odmyká a drží klíč dlaněmi obou rukou, aby zámek neklapl. Točí obezřetně klíčem, úžasně pomalinku, a zase jej drží. Ano, je to zcela tak jako tehdy, když z Karlova náměstí přijel drožkou, plížil se do bytu a opatrně otvíral zámky a bral za kliky. Vida, teď to malounko vrzlo... Nu...? Nu...? Aha, dobře: teď prudkým, tichým trhnutím otevřel dveře dokořán.
Co bude?
Nic.
Nic. Chvilé, chvilé, chvilé. Hodiny celého světa běží asi vpřed.
Tma, ticho.
Nic není. Jak zpozdlá hračka s těmi dveřmi!
Proč si hraje s nemoudrými věcmi a bičuje fantazii?! Vždyť to nemůže být ani zdravé, nutit se do halucinací...!
A-le...? Co to dělá Jarmila?!!
Vteřina, vteřina, zoufalá, zoufalá, ráz, ráz, ráz...
Ahahahaháá!
Jarmila vstává z lože!
Jarmila tiše tápe ložnicí!
Bere župan. Obléká se do něho.
Plíží se ložnicí, vchází otevřenými dveřmi do jídelny. Otevírá dveře do předsíně. Jde tam a dveře za sebou nezamyká...
Teď vešla do salónu.
Komisař Mach se vymršťuje z lože.
Ne, to není halucinace!
Přistupuje k Jarmilinu loži. Je teplé a prázdné.
Stojí ve tmách a třeští před sebe oči. Ale jeho rozmyšlení trvá jen chvilku:
Ano!!
Otevírá prudce zásuvku nočního stolku a vyjímá odtud brovninkovou pistoli. Její kov jej zastudil v dlani. Svírá zbraň v ruce.
Spěchá tiše jídelnou, vychází na síň a stane u dveří salónu. Dotýká se jich chvějícími se prsty. Dveře jsou zavřeny. Přikládá k nim ucho.
Srdce mu buší a tepny ve skráních divoce bijí. V salóně pomalu a hlučně tikají hodiny. Uslyší přes hluk nitra a srdce, co se uvnitř děje?
Ted'...! Šepot...?
Ne ještě ted'! Prokleté srdce, proč přehlušuje všechno? Nutno ještě čekat...
Ted'!
Ano.
„Ticho!“ zašeptala Jarmila uvnitř.
A zase nic.
Komisař, skrčený, s uchem přiloženým ke dveřím, napjatě poslouchá.
„Nerozsvěcuj!“ pravila nahlas Jarmila.
„Proč?“ zašeptal jí mužský hlas.
„Kvůli Andule.“
Komisař Mach se vzpřímil. Rozrazil dveře salónu. Vrazil tam.
Přibouchl za sebou dveře a položil se na ně zády.
„Kdo je tu?“
Řekl to hlasitě, ale jasně a kupodivu klidně.
„Já, miláčku, Jarmila,“ odpověděl polekaný hlas od okna.
„Kdo ještě?“
„Kdo by tu byl? Nikdo. Nezlob se, Karlouši, bylo mi smutno, nemohla jsem spát a šla jsem do studena.“
Ustrašený hlas se blížil komisaři.
„Nechod' ke mně!“ vykřikl. „Držím nabitý brovnink v ruce. Stůj! Ani se nehýbej!“ Znělo to velitelsky. „Kdo je tu ještě?“
„Duše moje,“ zvolala polekána, „co si myslíš? Nikdo tu není.“
Chvilé napjatého ticha. Nohy se mu chvěly.
„Jarmilo, ptám se tě naposled: Koho zde máš?“
„Karlouši!“ vykřikla zoufalým vzlykem, „Kar...“
„Stůj!“ zahřměl. „Ještě krok a zastřelím se před tvýma očima.“

Utichla.

Bylo to strašné ticho.

„Nepovíš?!”

Zoufalé ticho.

„Nepovíš. Dobře. Jdi! Ale jdi sama! A nepokus se dotknouti se mne!”

Otevřel dveře, co by mohl člověk projít.

„Jdi!”

Cítil potácivé kroky. Její tělo vrávoralo kolem něho. Dotkl se jejích prsou a přešel jí rukama po zádech, aby se přesvědčil, že vychází samojediná. Pak za ní rychle zavřel dveře. Zamkl a vytáhl klíč!

Tak!

Chvěl se jako v zimnici a kapky studeného potu mu rosily čelo. Cítil, že se neudrží na nohou. Vzal od stolu židli, přistavil ji ke dveřím a posadil se na ni. Těžce oddechoval. Pistoli a klíč držel v ruce.

Tak!

„A teď budeme jednat spolu, pane...! Především: Nepokoušejte se přiblížit se ke mně! Jinak budu střílet a není toho věru potřebí. Máte-li zbraň, nepoužívejte ji. I to by bylo zbytečné. Dohodneme se.”

S prvými slovy vrátil se do duše komisařovy kus klidu a v tónu jeho hlasu nebylo stopy rozrušení, spíše snaha zdát se co nejlhostejnějším.

„Tedy: Kdo jste, pane?”

Čekal, ale nedostal odpověď.

„Kdo jste, jsem se vás ptal!?”

Mlčení. Noc.

„Rozumějte mi, pane: Řekněte své jméno a věc bude vyřízena. Otevřu vám dveře a vy klidně odejdete, kam vám bude líbo. Nezkřívím vám vlasu na hlavě.”

Na stěně pomalu a hlučně tikají hodiny...

„Mlčíte? Není to rozumné od vás. Pochopte mě přece! Pranic mi nezáleží na vaší osobě, j en váš hlas chci slyšet. Že j sté tu, vím, a bylo by dětinství domnívat se, že mne svým mlčením oklamete. A chcete-li tím chránit Jarmilu, buďte bez starosti: ani ji neublížím. Nepovažuji manželství za tak vážnou instituci, že by bylo radno pro ni se vzájemně ničit. Jde mi jen o potvrzení pravdy.”

Zavilé ticho...

„Jste-li snad některý z mých bývalých známých a stydíte se, dobře, změňte třeba hlas a řekněte jméno, které vás zrovna napadne; ani na tom mi nesejde... ale učinite tak rychle a netýrejte mne a sebe! Nemáte-li v úmyslu pokusit se přepadnouti mne a nechat dojít k vraždění, pochopte, že jste v mé moci. A já jsem komisař Mach a provedl jsem v životě ještě vždycky svou. Co chcete podniknout? Ode dveří se nehnu a z okna druhého poschodí skočit nemůžete. Ostatně slyšel bych vás. A dlouho-li můžete zůstat bez jídla? Čtyři dny? Myslíte snad, že zde komisař Mach nevydrží čekat čtyři dny? Týdny se odsud nehnu, bude-li potřebí, a služka mi jídlo podá. Jsem ve výhodě proti vám. Nebo nač spoléháte? Že mě dá žena prohlásit za šílence, pošle sem policii a vy že se zatím někde skryjete? Pochybuji. Vyšlo by přesto najevo, že jste zde a kdo jste, a to, jak se zdá, si nepřejete. Ostatně tuto situaci si mohu vytvořit, kdykoli mi je líbo. Stačí přece zavolat služku a říci jí: „Andulo, popište mi toho pána!” Vidíte? Nebo křičet z okna, že se zde provádí hanebný podvod na slepém člověku, a přivolat lidi. Ale ani já nechci skandál. Uznejte, že není vyhnutí a zeje pro vás čestnější a výhodnější promluvití teď, než později kapitulovat. Ozvěte se, já odejdu a dveře zůstanou otevřeny.”

„Nuže?”

Nic.

„Hm... chápu konečně vaše postavení... Dobře tedy! Počkám do rána... A vy zatím přemýšlejte a seznáte, že není východiska. Tedy do dnešního jitra, pane, je možno klidně se mnou mluvit. Pak již ne. Rozumějte!”

Příhoda byla pro dnešek skončena. Nezbývalo k ní již co říci. A zároveň s vědomím toho a s posledním slovem, které promluvil, na něho padlo velké zemřelí a obklopila ho pustota.

Za chvíli se dostavila zima. Chvěl se a zuby mu drkotaly. Nebylo v jeho moci zastavit je a tiskl alespoň pevně k sobě rty, aby ten ponižující zvuk nezaslechl ten druhý. Dopotácel se ke stolu, strhl s něho pokrývku a zabalil se do ní. Usedl na židli u dveří. Pistole a klíč ležely v klíně. Na oční víčka mu lehala tíže únavy. Zdálo se mu, že vychází z hodin, jak tikají.

Ale najednou ho prudce udeřila myšlenka:

Ne! Nelze čekat do rána! Jak může vědět, co zamýšlí ten člověk?! Což je schopen, aby teď, v tomto duševním stavu, rozvážil všechny možnosti? Jen teď se dá jednat, teď v noci, kdy je pro slepce i vidoucího stejná tma!

Vyskočil. Koberec s něho spadl.

„Ne, pane,” vykřikl. „Rozmyslil j sem se. Nemohu čekat do rána! Promluďte hned! Okamžitě! Ujednání o volném odchodu zůstává v platnosti.”

Jeho zmalátnělé srdce se zase rozbuchalo a hlas se mu rozechvěl.

„Nečekám. Vaše jméno!”

Srdce bije... Rozskočí se?

Hodiny křičí do ticha.

„Ne?”

Přinutil se uvažovat: Kde může být? Patrně na pohovce! Kam může odtamtud? Na křeslo u kredence! Jen ne rozčileně! Jen klid! Mezi ním a pohovkou je stůl. Jde o to nevrazit do něho. Tím směrem asi. Dva kroky, pak nalevo. Dobře.

Ted’!

Vyskočil.

Skok! Ještě jeden! Nalevo!

Padl celou tíhou na pohovku a pohovka zaduněla. Prázdná! Unikl mu! Nový skok do tmy. Ke křeslu u kredence! Ne! Nuže tedy...

Holá! Zdálo se mu, že teď, ve skoku od křesla, zavadil ve vzduchu o cíp kabátu prchajícího. Žene se za ním. Nechtyl ho. Komisař Mach zasípěl a skáče ke stolu, odtud ke knihovně, od kusu nábytku k jinému, v šílených skocích, cosi se řítí, nějaký nábytek a vázy, komisař se vrhá k okenním záclonám, vniká do koutů, padá na zem a jako zvíře po čtyřech pádí pokojem a lapá po vzduchu, aby zachytil nohy prchajícího a strhl ho k zemi, vše v divokém honu, naráží údy o překocené židle, koleny drtí střepy a čelo si rozbíjí o stěny a hrany nábytku.

Pak v kterémsi rohu ho opustily síly. Klesl celým tělem na zem a hlavu zaryl do kouta.

Zaplakal vlčím zavytím.

Konec... Je nebožák... Je slepec... Smilujte se, dobrodinečkové...

A-le ne - malátně a líně se mu hlavou potáčí myšlenka. A-le ne. Musí být silnější než ten druhý - ten druhý.

Vstává a namáhavě vrávorá k židli u dveří. Usedá na ni.

A-le ne!

Dlouho-li tak seděl komisař Mach? Asi velmi dlouho. A bylo to bdění? Neví. Ale ujasňuje si posléze svou situaci. Klepe jím zima. Vstává a sbírá se země jakési pokrývky a koberce a halí se do nich. Jak se shýbá, vidí, že ho celé tělo bolí; jako rozlámané. Cítí velikou únavu a chtělo by se mu zavřít oči a usnout. Ale ví, že nesmí. Jde pro pohovku a vleče ji ke dveřím. Odsunuje židli, pohovku dává najejí místo a tarasí jí východ. Nalézá na zemi klíč a pistoli a bere si je. Zabaluje se a uléhá.

Leží zde se slepýma očima, upřenýma do tmy. Hodiny jdou. Proud jeho krve, který se prve pěníl a tříštil o tesy, dostal se do tichého víru pod balvanem a kolotá. Kolik je hodin? Je noc, nebo je již ráno? Mohl by sice přistavit židli a ohmatat ciferník nástěnných hodin, ale je příliš unaven.

„Uštvali jsme se, pane, vidíte?“ šeptá s mdlým úsměvem více pro sebe než k němu. „K čemupak to bylo potřebí?“

Aha, Andula vstává! - myslí si za chvíli, když slyší otvírat kuchyňské dveře a crčet vodovod. Vida, již ráno. Copak teď asi bude? Aleje příliš vyčerpán, aby ho zajímalo, co teď asi bude.

Zase vrzají dveře.

Křičí někdo?

Komisař vstává.

Někdo opravdu křičí!

Co se děje?!

Andula běží vedle jídelnou do předsíně.

„Milostpane, milostpane!“ zní to stěnou hluše.

A najednou na chodbě do ticha jako pronikavé zavřeštění polnice:

„Ježíš Maria! Ježíš Mariááá! Kde jsou, milostpanééé!“

Ječí to plechovým zvukem a Andula lomcuje dveřmi do salónu a ty drnčí a Andula řve:

„Milostpanéééé!“

„Co je, Andulo?“ vykřikl.

„Milostpaní leží mrtvá prostřed ložnice.“

Zarazil se.

Přejel si rukou čelo.

„Ne, Andulo. Milostpaní není mrtva. Je asi jen ve mdlobách. Uložte ji do postele a třete ji kolínskou vodičkou. Já teď nemohu. Přijďte mi ihned říci.“

Andula odběhla.

Komisař přechází rozčileně pokojem. Na pistoli a klíč nezapomněl, nosí je s sebou.

„Tohle nemusilo být, pane... Ani teď nám oběma nedáte svobodu...? Ne...? Nu, také dobře.“ Praví to klidně.

Dlouho trvá nejistota.

Konečně jde Andula.

„Coje?“ ptá se jí netrpělivě dveřmi.

Andula bere za kliku.

„Milostpane, otevřou!“

„Nemohu, mluvte tak!“

„Milostpaní dýchá.“ Andulin hlas se chvěje rozčilením. „Ležela v županu na podlaze. Dala jsem ji do postele a třela jsem ji. Již také otevřela oči, ale hned je zase zavřela. Prosím jich, milostpane, jdou oni tam... A co dělají tady, milost-pane?“ ptá se ustrašeně.

„Andulko (proč jí říká Andulko - myslí si), poslyšte, já odtud nemohu, neptejte se, později vám to vysvětlím, teď nemohu, ale vyjděte rychle pro lékaře, víte přece, tady vedle v domě, akdyby se ptal, kde jsem já, řekněte, že jsem časné ráno odjel. Panu doktorovi povězte, že má milostpaní nervový záchvat. Pamatujte si to!“

„Ano.“

„Nu jděte, dítě, jděte rychle...! Kolik je hodin?“

„Půl sedmé.“

Andula odešla.

Komisař čeká. Sedí opět na pohovce.

„Och, vy!“ Zdvihá pěst a hrozí jí do tmy. Ale v jeho hlase není nenávisti. Jen veliká lítost.

„Och, vy!“

Co dělá ten tam? myslí si. Což se neustrne ani teď, když vidí, co způsobil? Vždyť je potřebí jen jediného slova, aby bylo vše vyřízeno, aby on, Jarmilín muž, mohl odjet k ní a pomoci jí. Ale to je právě, proč se onen nehýbá. Čeká, že komisař zrovna teď odejde a on že bude moci utéci.

„Ale mýlíte se! Já ani teď neodejdu a vy mi neujdete!“

Co dělá?

Sedí snad někde a dívá se na komisaře Macha tímž utkvělým pohledem, jaký on sám upírá do tmy vycházejícího jitra? Ano, skutečně! Sedí na křesle u kredence, unavený a smrtelně bledý, třesí oči a sleduje každý komisařův pohyb. Hle, tak tedy vypadá! Ne, teď se ho nemusí bát! Teď je pro něho den a pro komisaře Macha noc. Ale za dvanáct hodin se zase stane, že budou oba slepí.

Proč nejde Andula?

V noci ho již držel za cíp kabátu a stačilo přidržet pevněji, chopit ho druhou rukou za prsa... a pak...? Nu, nic již pak... jen ohmatat si ho, provést svou a odejít... nic více... Nebo nebyl to cíp kabátu, který v skoku ke křeslu ve tmě zachytil? A kam že mu utekl pak, když ho honil po zemi?

Komisař myslí na všechny kouty a skryše a vidí, že nevynechal žádné.

Ale náhle se mu rozsvěcuje v hlavě.

Panebože! Vždyť ten člověk stál na stole! Stál klidně na stole, zatímco on jako pomínutý pes běhal po čtyřech po zemi, chňapal po vzduchu a rozrážel si hlavu o nábytek! Komisaře jímá zlost nad vlastní hloupostí. A což zde je jen stůl?

Vždyť si také mohl vylézt na jednu ze skříní, snad tam ještě teď sedí a není nijak vyčerpán a nijak uštván a není unaven a netřeští oči - ale směje se. Komisaře Macha jímá vztek, hrozný vztek. Ale třeba se opanovat a nedáti znát, že ví o nepřítelově skrýši! Až za dvanáct hodin, až v noci! V předsíni chrástí zámek a otevírají se dveře.

Aha, lékař!

Skutečně! Anduliny drobné kroky a pak jiné, mužsky vážné. Dveře do jídelny se otvírají a zavírají.

A opět v celém bytě ticho.

Co se tam děje?

Vstal a jal se přecházet pokojem.

„Nemluvím o tom, jak možno nabídnout slepému boj nerovnými zbraněmi, nabízí-li on vám mír; ale jak možno ženu, kterou milujete“ - komisař vyslovil slovo milujete se zlou ironií - „nechat v tomto postavení, víte-li, že potřebuje pomoci? Ovšem, tyto argumenty na vás neplatí, vzdal jsem se jich také. Ale vyhladovím vás, vy hrdinný bojovníku!“

Komisařův hlas se stává vášnivým. „Vyhladovím vás, až po kolenou přilezete prosit, nebo až mne napadnete, nebo až zešílíte hladem!“

Komisař, zahalený do pokrývky, chodí pokojem. Od pohovky čtyři kroky ke knihovně a zase zpět, s malou oklikou kolem stolu. Pistoli z ruky nepouští ani na okamžik.

Jak nešetrně od Anduly, že mu nepřichází povědět, co je!

Ale náhle vlastní tělesný pocit způsobuje, že ho napadá jasná, skoro veselá myšlenka. Rezavě se zasmál.

„Holá, bojovníku!“ praví. „Ještě jste na něco zapomněl. Bez jídla a pití snad můžete být tři dny. Ale dlouho-li vydržíte bez té jisté věci?“

Zamlčuje se se zlým úsměvem, aby dal kdy onomu pochopit a popásl se na jeho úžasu.

„Teď jsem trochu vzrušen čekáním, ale až lékař odejde... pošlete mne: seberu já z pokoje všechny nádoby, vázy a květináky a dám je tam, vidíte? Tamhle do kouta je složím a sednu si před ně...“

Konečně vrzly dveře. Konečně!

Andula klepá.

„Co je?“ ptá se komisař zhruba.

„Milostpaní přišla již k sobě. Strašně pláče a pořád jich volá... milostpane, já se toho pláče až bojím... Milostpane... jdou k ní, milostpane!“

Andula čeká.

Komisaři přešel čelem mrak.

„Milostpane...“

„Nemohu, Andulo,“ pravil konečně, „... až jednou, až jednou vám to povím. Nu a co je?“

„Já nevím. Jen tak tuze pláče. Pan doktor je tam. Dával jí nějaké bílé koláčky rozpuštěné ve vodě.“

Andula čeká.

„Milostpane...“ Andulin hlas se chvěje.

Komisař neodpovídá.

„Milostpane, vždyť ani nejsou obléknut, šaty jsou v ložnici, nastydnou se... Pustějí mě tam alespoň, já jim zatopím a přinesu jim šaty... A to nebudou ani snítat?“

Komisař zamračeně přemýšlí.

„Jíst nebudu, ale šatstvo mi přineste!“

Andula odchází.

„Schovejte se!“ obrací se komisař zlostně do pokoje. „Služka vás vidět nemusí!“

Andula přinesla oblek. Odsunul pohovku, pootevřel malou skulinu dveří, vzal věci a zase zamkl.

Andula se od dveří nehýbá.

„Milostpane...“

Eh, co chce pořád, hloupá holka?!

Avšak Andula se náhle úpěnlivě rozeštkává.

„Milostpane, vždyť já tomu všemu nerozumím... Milostpane, já jsem z toho sama celá blázen... Milostpane, pro Krista pána, řeknou mi, co je to s nimi a s milostpaní, vždyť já to tak nemohu nechat, a co počít, nevím..“

„Prosím vás, nezlobte, Andulo! Jste hloupá holka. Milostpaní bude zas dobře. Jděte jen tam apřijďte mi za chvíli říci, jak je!“

Odešla.

Oblékl se a usedl na pohovku s bradou ve dlaních. Čekal.

Pak slyšel předsíní lékařovy kroky.

Přišla Andula a hlásila:

„Milostpaní z toho hrozného pláče usnula a teď spí.“

Kdo to zazvonil odpoledne u jejich dveří?

Pronikavý hlas zvonku projel komisaři Machovi bolestně celým tělem.

Kdo to mohl být?

Andula šla otevřít.

„Co se stalo?“ zahřměl na ni basový hlas.

Ach, švagr Josef]

„Milostpaní je nemocna, ale je jí už trochu lépe a spí,“ odpovídá Andula.

„Kde je?“ ptal se zhurta Josef.

„Tady!“

Kroky, otvírání a zavírání dveří.

Jak se sem dostal švagr Josef? A jak ví, že se něco stalo...? Jen jedno vysvětlení bylo možné: Andula mu telegrafovala a on přijel automobilem... Hloupé...! Ne! Proč hloupé? Andula je docela moudré děvče... A co se tam teď asi děje... ?

Vyslychá patrně Andulu.

Komisař se posupně usmívá.

Co bude dále...? Ne, nehne se odtud! Děj se co děj! Ach ano, tuší, že se bude ještě něco dít, něco osudného... ale nehne se!

Andula za chvíli zase někam šla a zas to dlouho trvalo a vrátila se s nějakými kroky. Kdo tohle byl? Ještě jednou lékař? Je snad Jarmile hůře? Nebo se chce Josef informovat? Nebo kdo to je? Snují snad proti němu nějaké úklady? Násilí nějaké?

Stiskl pevněji pistoli.

Míjely dlouhé chvíle a jeho nitrem táhly ošklivé olovené mraky, uhelné mraky s cáry až u země se ploužícími, které zatáhnou celou krajinu a valí se a není vidět blesky, které za nimi křižují, jen v ustrašených prsou slyšeti jejich hřmění a temné ohlasy.

Přijde k němu Josef? Jistě! Pustí ho komisař Mach k sobě? Ne! Švagr Josef by ho ošidil, jako ho všichni šidili. Josef miluje svou sestru. Selhal by mu. Podíval by se na muže na skříní a řekl by: „Nikdo tu není. Jsi blázen.“

Kolik bylo hodin? Den asi již umíral a tam venku, kdesi daleko za komisařovým nitrem, se rozplývalo krátké zimní odpůldne v soumraku. Brzy bude zase noc. A muž je na skříní.

Pak zase slyšel v předsíní kroky. Švagr Josef to byl. Sevřela se mu prsa.

Hrubá pěst zabouchala na dveře. Hlučné údery do dřeva zabořily komisaře v hlavě.

Tak bylo asi tetičce Emě, když se na ni dobývali!

Komisař vstal a postavil se tváří ke dveřím.

A údery do dřeva a do hlavy zabuchaly ještě jednou.

„Otevři!“ křikl hluboký hlas.

Tak bývalo asi tetičce Emě!

„Otevři!“ Znělo to pánovitě.

„Neotevřu,“ odpověděl klidně, ale stejně rozhodně.

„Víš, kdo jsem?“

„Ano. Josef.“

Chvilku bylo ticho.

„Řekni celé moje jméno!“ znělo zvenčí.

Komisař Mach se usmál. Ach, má to být zkouška jeho přičetnosti! Podrobí se této cizí vůli, od níž ho dělí stěna dveří?

Ano, podvolí se. Švagr má právo zvědět, že muž jeho sestry není šílený.

A klidně odpověděl:

„Josef Hrazděra, ředitel keramické továrny z Rakovníka. Jméno firmy jsem zapomněl.“

„Víš, kdo ty jsi?“

„Okresní komisař v penzi Karel Mach.“

„Víš také, kolikátého dnes je?“

„Osmadvacátého prosince.“

„Dobře, blázen tedy nejsi a záchrannou stanicí není třeba volat,“ pravil hrubý hlas. „Neboj se, nebudu se na tebe dobývat, je mi úplně lhostejno, co tam tropíš, chci ti říci jen tohle: Jarmila má těžký nervový záchvat a nesmí se dovědět, že jsi doma. Řekli jsme jí, že jsi ráno s Králem odjel. Chovej se podle toho! Pro Krále jsem poslal do Unhoště automobil a bude u tebe ještě před večerem. Tak. A tím bychom byli spolu hotovi! Ale ještě bych ti rád řekl, že jsi lotr a darebák! Jdi se podívat, ničemo, co jsi udělal, z té svěží, zdravím kypící ženy!“

Kroky odešly.

Komisař Mach stál u dveří. Hněv, lítost, žal mu stáhly hrdlo.
Jako zvíře ho štvou. Zvíře zavřeli do klece a teď je štvou skrz mříže železnými tyčemi. A zvíře se nemůže ani na ně vrhnout, ani utéci. Jen do kouta může zalézt a zavýt. Ale ne, ani zavýt nemůže. Není zde přece sám. I do klece mu dali neviditelného, který ho štve.
Doplížil se k oknu a položil čelo na ledovou skleněnou tabuli.
„Vidíte, pane?“ pravil pak. „... Abych se šepodívat, mi řekl švagr Josef...“
Znělo to jako požalování. Požalování člověku-nepříteli. A byl mu v této chvíli bližší nepřítel člověk než kdokoli jiný.
Díval se bolestným pohledem do své tmy a díval se na něho.
„Nu ne, netřeba mne litovat. Vaše postavení není lepší než moje, jste také ubožák, pane, a dnes v noci vás lapím a ohmatám si vás.“
Dveře se venku otvíraly a zavíraly a kroky šly siní, mnoho kroků, ale komisař jim již nevěnoval pozornost. Neměl tušení, kdo by to mohl být, a neměl sil kombinovat. Jeho prsa byla příliš sevřena a on příliš unaven.
Vrátil se k své pohovce a opět usedl.
Za chvíli pozoroval, že kdosi mírně, ale vytrvale klepe na dveře.
Kdo ho to zase přichází mučit?
„Kdo je to?“ ptal se unaveně.
„Já, milostpane, Andula.“
„Copak chcete?“
„Milostpane...“
Vstal.
„Milostpane,“ zněl rozpačitý hlas, „nezloběj se, pan Král přijde hned... ale já teď již také musím...“
Také?
„Řízky mají v jídelně na stole, kdyby chtěli...“
Hlava mu zavířila.
Blesklo mu v ní v temnu.
„Co je, Andulo?“ vykřikl.
„Také... také mají psaní v jídelně na stole od pana ředitele. Pan Král jim je prý přečte...“
„Co je, Andulo?“
„Pan ředitel si milostpaní odvezl a pan ředitel říkal, milostpane... že se již milostpaní k nim.. nevrátí.“
„Andulo!“
Jediným hmatem odhodil pohovku ode dveří. Otevřel dveře. Rozrazil je dokořán.
„Andulo!“ zařval.
Andula před ním prchala.
Běžel za ní a stanul ve dveřích předsíně.
„Andulo!“ šeptal zoufale.
„Milostpane...“ vzdychal vyděšený šepot kdesi pod ním, níže, kdesi na schodech.
Stál v otevřených dveřích mezi předsíní a chodbou.
„An-du-lo!“
„Milostpane..“ lkal hlas, „... pro Ježíše Krista, smilujou se... oni tak hrozně vypadají... já se jich bojím...“
Těžce oddychoval. Hlava mu vířila.
Slyšel ještě zoufalý úprk Andulin po schodech.
Dopotácel se do pokoje.
Otevřel obě půlky dveří.
„Jděte, pane!“ zašeptal.
Pak dovrávorl k oknům a klesl na stěnu mezi oběma okny. Těl opřel o ni a prsty roztažených rukou svíral hrany.
Kdosi obrovský a neznámý mu položil úžasně velké dlaně na prsa a palci mu sevřel hrdlo.
Slepé oči měl zavřeny a těžce dýchal.
Ohromné ticho se na něho valilo rozbouřenými, a přece podivně mlčenlivými vlnami.
„Jarmilo!“ zašeptal.